

บทที่ 3

การเมืองการปกครองไทยระหว่าง พ.ศ. 2516-2519

มูลเหตุเบื้องต้นของการปฏิวัติ 14 ตุลาคม 2516

ปรากฏการณ์ทางการเมืองไทยที่สำคัญ ที่นับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าการเมืองไทยมีอยู่หลายประการ แต่ที่เห็นได้ชัดคือเหตุการณ์สำคัญ 3 ครั้ง คือการปฏิวัติ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 การปฏิวัติของนิสิตนักศึกษาและประชาชนในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ซึ่งเรียกกันว่า "วันมหาวิปโยค" และการนองเลือดและการรัฐประหารเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 เหตุการณ์ทั้ง 3 ครั้งนี้เป็นเหตุการณ์ที่สำคัญเป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองที่รุนแรง มีการกำลังอาวุธ เข่นฆ่ากันทำให้เกิดเหตุการณ์นองเลือดและสูญเสียชีวิต นับเป็นเหตุการณ์ที่มีความหมายและนัยที่สำคัญอย่างยิ่งทางการเมือง จึงสมควรที่จะวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดเหตุการณ์ในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 และวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 เพื่อจะให้เห็นถึงโครงสร้างและกระบวนการเมืองไทย ซึ่งจะต้องพิจารณาถึงสภาพสังคม การเมือง การเศรษฐกิจและมูลเหตุอันเป็นปัจจัยก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 และเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519

ไม่มีปรากฏการณ์ทางสังคมใดที่เกิดขึ้นโดยปราศจากสาเหตุ และไม่มีเหตุการณ์ทางสังคมการเมือง เศรษฐกิจเกิดขึ้นโดยไม่มีมูลฐาน¹ ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้โดยน้ำมือมนุษย์และโดยพลังจากธรรมชาติ แต่บ่อยครั้งมนุษย์ซึ่งเป็นตัวแทนการเปลี่ยนแปลง (agent of change) มีบทบาทอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงหรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ดังนั้นการศึกษากระบวนการวิวัฒนาการหรือประวัติความเป็นมา เป็นกุญแจสำคัญของการเข้าใจ

¹ ลิขิต อีร์เวคิน, "การเมืองการปกครองไทย พ.ศ. 2516-2519," เอกสารการสอนวิชาประวัติศาสตร์และการเมืองไทย หน่วยที่ 14. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2527, หน้า 735.

ปรากฏการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม อย่างดีขึ้น²

สภาพสังคม เศรษฐกิจและการเมืองไทยก่อน 14 ตุลาคม 2516 นั้น เป็นผล
จากสภาพการเมืองและนโยบายทาง เศรษฐกิจและสังคมของผู้นำทางการเมืองไทย ซึ่งมี
ส่วนสร้างสถานการณ์ส่งเสริมการจลาจลของนิสิตนักศึกษาและประชาชนเมื่อ 14 ตุลาคม
2516 โดยไม่ได้ตั้งใจ

การรัฐประหารปี พ.ศ. 2500 และปี พ.ศ. 2501 โดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์
นับได้ว่าเป็นจุดสำคัญที่นำประเทศไทยไปสู่ยุคใหม่ทางการเมืองไทย จะเห็นว่าการที่จอมพล
สฤษดิ์ ทำรัฐประหารขับไล่รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นก้าวสำคัญของการเปลี่ยนแปลง
โฉมหน้าทางการเมืองไทย การเมืองไทยในยุคประชาธิปไตยโดยคั้งแต่เริ่มการเปลี่ยนแปลง
การปกครองนั้นอยู่ในสภาพไม่ราบรื่นตลอดมา ประชาธิปไตยแบบตะวันตกโดยอำนาจ
สูงสุดมาจากปวงชนชาวไทยมิได้เกิดขึ้นตามที่คาดหวัง การเมืองระหว่าง 24 มิถุนายน 2475
ถึงปี 2500 เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ยึดอำนาจเป็นช่วงของความวุ่นวายเพราะมีทั้งขบถ
รัฐประหารทั้งโดยสงบและเสียเลือดเนื้อ ผลที่สุดก็ถูกครอบงำโดยระบบเผด็จการหรือกึ่ง
เผด็จการ ซึ่งผู้กระทำการส่วนใหญ่ในระยะ 25 ปีคั้นของยุคประชาธิปไตยคือผู้ก่อการใน
กลุ่มปฏิวัติ พ.ศ. 2475 โดยเฉพาะจอมพล ป.พิบูลสงคราม จริงอยู่ประชาชนชาวไทย
มีความเชื่อมั่นว่าการเปลี่ยนแปลงปี พ.ศ. 2475 เป็นการนำไปสู่โฉมหน้าใหม่ทางการเมือง
แต่สภาพของสถาบันเดิม คือ สถาบันข้าราชการทหารและพลเรือนยังคงความแข็งแกร่งอย่าง
มากในระยะเวลา 25 ปีนี้เป็นช่วงเวลาของการต่อสู้ระหว่างพลังสองพลังคือ พลังเก่าและ
พลังใหม่ พลังเก่าได้แก่ สถาบันข้าราชการ ทหารและข้าราชการพลเรือน ซึ่งได้มีการ
จัดตั้งสถาบันอย่างมั่นคงถาวรตั้งแต่สมัยโบราณ โดยเฉพาะจากการปรับปรุงการบริหาร
ราชการแผ่นดินในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ส่วนพลังใหม่ได้แก่
การจัดตั้งโครงสร้างและกระบวนการระบอบประชาธิปไตย ซึ่งหมายถึงความพยายามใน

² ลีซิด อีวเวคิน, "บทบาทของนักรัฐศาสตร์ในการพัฒนาประเทศ," บทความ
เสนอในการประชุมทางวิชาการ เรื่องรัฐศาสตร์กับการพัฒนาประเทศ จัดโดยคณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง 8-9 ธันวาคม 2525, หน้า 6.

การจัดตั้งสถาบันทางการเมืองซึ่งอยู่นอกเหนือจากสถาบันข้าราชการ เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในนโยบายต่าง ๆ แทนที่จะเป็นเรื่องผูกขาดของระบบราชการหรือสถาบันราชการ แต่ความขัดแย้ง การแตกความสามัคคีและความไม่ลงรอยกันในเรื่องนโยบายของกลุ่มผู้นำ เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ท้ายสุดข้อยุติคือ การใช้กำลังยึดอำนาจโดยใช้อาวุธ เป็นการชี้ให้เห็นถึงความพ่ายแพ้ของพลังใหม่ เพราะแม้แต่เหล่าผู้นำที่ต้องการสร้างสถาบันประชาธิปไตยเอง เช่น จอมพล ป.พิบูลสงครามก็หันไปสู่วิธีการเดิม ในสถาบันเดิม คือองค์กรทหารเพื่อยึดอำนาจทางการเมืองสภาพนี้ชี้ให้เห็นการเสียดุลอย่างรุนแรงระหว่างระดับการพัฒนาสถาบันข้าราชการและสถาบันประชาธิปไตย³ แต่การเสียดุลนี้ยิ่งถูกทำให้รุนแรงและเด่นชัดมากขึ้น เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เข้ายึดอำนาจ เมื่อ พ.ศ. 2501 หลังจากกลับจากการรักษาตัวที่สหรัฐอเมริกา การยึดอำนาจในครั้งแรกของจอมพลสฤษดิ์เมื่อปี พ.ศ. 2500 แล้ว และหลังจากมีรัฐบาลชั่วคราว 90 วัน พลโทถนอม กิตติขจรได้เป็นนายกรัฐมนตรีหลังการเลือกตั้ง แต่ไม่ถึงปีจอมพลสฤษดิ์ก็ยึดอำนาจจากรัฐบาลจอมพลถนอม เพราะสถานการณ์ทางการเมืองอยู่ในขั้นวิกฤติ

เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ทำการบริหารราชการแผ่นดินระบบพ่อขุน⁴ เป็นระบบการเมืองที่ประกอบด้วย รัฐบาล ข้าราชการและประชาชน เป็นระบบการเมืองแบบปิดหรือครึ่งเปิดครึ่งปิด ซึ่งเน้นในการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยพยายามยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น โดยรัฐเป็นผู้ดำเนินการ รัฐบาลมีอำนาจเต็มที่ในการพัฒนาประเทศ ระบบการเมืองแบบนี้ยอมทำให้เกิดการเสียดุลระหว่างสถาบันการเมืองในระบอบประชาธิปไตยและสถาบันข้าราชการซึ่งเสียดุลอยู่แล้วให้ทวีความรุนแรงขึ้น เพราะในยุคจอมพลสฤษดิ์นั้นได้มีการขยายหน่วยงานทางราชการขึ้นมากมาย

³ ลีซิด อีร์ เวคิน, "การเมืองการปกครองไทย พ.ศ. 2516-2519," หน้า 736,

⁴ ทักษิณ เฉลิมเตียรณ, "ความคิดทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์และระบบพ่อขุนอุปถัมภ์," สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย 2519.

รวมทั้งการนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทางสังคมและเศรษฐกิจ⁵

ระบบพ่อขุนของจอมพลสฤษดิ์ เป็นระบบที่สืบต่อโดยจอมพลถนอม กิตติขจร และจอมพลประภาส จารุเสถียร ถึงแม้จะมีข้อยกเว้นอยู่บ้าง 2 ปีคือระหว่างปี พ.ศ. 2512-2514 ซึ่งมีการเลือกตั้งมีพรรคการเมืองและประชาธิปไตยแบบ "ครึ่งใบ" แต่กล่าวได้ว่าในระยะเวลา 15 ปี หรือทศวรรษครึ่งหลังจอมพลสฤษดิ์ยึดอำนาจจนถึง 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เป็นช่วงสำคัญอย่างมาก เพราะได้มีนโยบายการเมืองที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทาง เศรษฐกิจและสังคมไทยรวมทั้งแนวความคิดทางการเมืองจนเป็นฐานสำคัญที่ส่งผลถึงกรณีเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516⁶

จอมพลสฤษดิ์ เชื่อในระบบการเมืองการปกครองแบบพ่อขุนตามแบบการปกครองสมัยสุโขทัย คือผู้นำเป็นผู้นำแต่เพียงผู้เดียว ในด้านการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคม เป็นเรื่องสำคัญต้องมาก่อน ส่วนเรื่องการเมืองมีส่วนร่วมของประชาชนทางการเมือง สิทธิเสรีภาพเป็นเรื่องรอง ดังนั้นในยุคนี้จึงไม่มีการพูดถึงประชาธิปไตย แต่เป็นการพัฒนาประเทศซึ่งจำเป็นต้องมีผู้นำที่มีอำนาจเด็ดขาด โดยประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร ซึ่งมี 20 มาตรา มีมาตราที่สำคัญคือ มาตรา 17 ซึ่งให้อำนาจเด็ดขาดแก่หัวหน้ารัฐบาล ซึ่งมีความว่า

...ในระหว่างที่ใช้ธรรมนูญนี้ในกรณีที่นายกรัฐมนตรีเห็นสมควร เพื่อประโยชน์ในการระงับหรือปราบปรามการกระทำอัน เป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักรหรือราชบัลลังก์ หรือการกระทำอัน เป็นการบ่อนทำลายก่อวินหรือคุกคามความสงบที่เกิดขึ้นภายใน หรือภายนอกราชอาณาจักร ให้นายกรัฐมนตรี โดยมติของคณะรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งการหรือกระทำการใด ๆ ได้ และให้ถือว่าคำสั่งหรือการกระทำ เช่นว่านั้น เป็นคำสั่งหรือการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย...⁷

⁵ Toru Yano, "Sarit and Thailand's Pro-American Policy,"

The Developing Economics Vol. VI, No.3 (September 1968), pp.284-299.

⁶ ดูเสน่ห์ จามริก, "การเมืองไทยกับการปฏิวัติตุลาคม," วารสารธรรมศาสตร์.

ปีที่ 3 เล่มที่ 3 พฤษภาคม 2517.

⁷ ลิขิต อีร์เวคิน, "การเมืองการปกครองไทย พ.ศ. 2516-2519," หน้า 737.

เมื่อนายกรัฐมนตรีได้สั่งการหรือกระทำการใด ไปตามความในวรรคก่อนแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีแจ้งให้สภาทราบ ขณะเดียวกันสภาร่างรัฐธรรมนูญซึ่งทำหน้าที่สภานิติบัญญัติ ก็เป็นเพียงรูปแบบที่สร้างขึ้น เพื่อให้สมบูรณ์เท่านั้น สภาร่างรัฐธรรมนูญได้ถูกสร้างขึ้น เพื่อให้ร่างรัฐธรรมนูญเสร็จตามกำหนดเวลา หากแต่เพื่อต้องการร่างให้นานที่สุดเพื่อให้จอมพลสฤษดิ์อยู่ในอำนาจ เพื่อดำเนินการพัฒนาประเทศตามทิศทางและปรัชญาซึ่งเสนอโดยนักวิชาการและข้าราชการประจำซึ่งประจวบกับบรรยากาศการค้าด้านคอมพิวเตอร์ของประเทศมหาอำนาจตะวันตกซึ่งได้แก่ สหรัฐอเมริกา เพราะความกลัวที่ว่าระบบการปกครองแบบคอมพิวเตอร์จะแผ่ขยายไปในประเทศต่าง ๆ วิธีการต่อสู้กับคอมพิวเตอร์ก็คือ การพัฒนาเศรษฐกิจ และสอดคล้องกับนโยบายขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งเสนอนโยบายทศวรรษแห่งการพัฒนาขึ้นโดยเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลัก⁸

นโยบายการแซ่เข่นการ เมืองและการ เน้นการพัฒนา เศรษฐกิจและการศึกษานั้น โดยตัวมันเองไม่ใช่เป็นสิ่งผิด จอมพลสฤษดิ์ ขณะรั้งตัวเองนั้นคงมีความ เชื่อโดยบริสุทธิ์ใจ ว่ากำลังทำหน้าที่ของผู้ปกครองแบบพอพูนอย่างเต็มกำลัง ในสมัยนี้เองได้มีการใช้นักวิชาการสาขาต่าง ๆ โดยเฉพาะนักเศรษฐศาสตร์เพื่อระดมทรัพยากรทั้งมนุษย์และธรรมชาติ พัฒนาประเทศ มีการตั้งหน่วยงานใหม่ ๆ เช่น กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ สภาวิจัย ฯลฯ การขยายการศึกษาชั้นมหาวิทยาลัยไปสู่ต่างจังหวัด เช่น เชียงใหม่ ขอนแก่น สงขลา มิดธานี การเน้นการลงทุนต่างชาติ การขยายอุตสาหกรรม การสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เช่น เขื่อน ถนนหนทาง ฯลฯ การกู้เงินจากธนาคารโลก การวางแผนเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันการก้าวไปอย่างรวดเร็วของการพัฒนา ก็ถูกเสริมโดยสงครามเวียดนามและนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ ในทางสังคม จอมพลสฤษดิ์พยายามจัด "เสียนนาม" ของแผ่นดินโดยการกวาดล้างผู้มี การกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์และอันธพาล ผลจากการ เน้นการพัฒนา เศรษฐกิจและการศึกษา ของจอมพลสฤษดิ์ และนโยบายดังกล่าวได้สืบต่อมาโดยจอมพลถนอม กิตติขจรและจอมพล

⁸ Likhit Dhiravegin, Political Attitudes of the Bureaucratic Elite and Modernization in Thailand Bangkok. (Thai Wattana Panich Co., Ltd., 1973), pp. 52-60.

ประกาศ จารุเสถียร ได้มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างและปริมาณในทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมีผลต่อการลุกฮือของประชาชนเมื่อ 14 ตุลาคม 2516

1. สภาพเศรษฐกิจ

เป็นที่ทราบกันดีว่าเศรษฐกิจของไทยก่อนการพัฒนาของระบบการเมืองของจอมพลสฤษดิ์นั้น เน้นถือการเกษตรกรรมเป็นหลัก มีอุตสาหกรรมการผลิตอยู่บ้าง ส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์ทางอุตสาหกรรมจากการสั่งเข้า นโยบายพัฒนาประเทศของระบบการเมืองแบบสฤษดิ์ เน้นการส่งเสริมการลงทุนอุตสาหกรรมทดแทนการสั่งเข้า (import substitution industry)⁹ โดยการให้สิ่งจูงใจ ยกเว้นภาษีหลายชนิดกับนายทุนต่างชาติที่เข้ามาลงทุน ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมการลงทุนด้วยวิธีต่าง ๆ สำหรับนักลงทุนในคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนมีบทบาทอย่างสำคัญสำหรับการนี้ และเพื่อให้การลงทุนทางอุตสาหกรรมดำเนินไปด้วยดี ได้มีการสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เช่นการสร้างเขื่อน การขยายถนน การสร้างบรรยากาศ เสถียรภาพทางการเมือง การยกเลิกกฎหมาย จำกัดการถือครองที่ดิน รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือระหว่างเอกชนและหน่วยราชการ โดยเฉพาะผู้นำทางการเมืองที่สำคัญ ๆ ได้มีส่วนร่วมกิจการทางธุรกิจการลงทุนกับนักธุรกิจภายในประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนเชื้อสายต่างด้าว¹⁰ ซึ่งต้องการเกี่ยวข้องกับผู้มีอำนาจและมีอิทธิพลทางการเมืองเพื่อการคุ้มกันและผลประโยชน์ในทางการค้า

⁹ Narongchai Akrasanee, "Thai - Japanese Economic Relations," in Medhi Krongkaew, ed., Current Development in Thai - Japanese Economic Relations : Trade and Investment. (Bangkok : Thammasat University Press), 1980, pp. 32-33.

¹⁰ G. William Skinner, Leadership and Power in the Chinese Community of Thailand (Ithaca, N.Y. : Cornell University Press, 1958, pp. 186-199), 302-319. ดูเพิ่มเติมใน เกริกเกียรติ พิพัฒน์ศิริธรรม, "วิเคราะห์ปัญหาเศรษฐกิจไทย โดยพิจารณาจากโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจ." ใน วิกฤตการณ์เศรษฐกิจไทย 2522. (คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523).

พืชทางการ เกษตรในสมัยก่อนการพัฒนาของสฤษคี่ส่วนใหญ่เป็นข้าว แต่ในสมัย สฤษคี่จำนวนการผลิตข้าวลดลง เพื่อการปลูกพืชไร่ชนิดต่าง ๆ มากขึ้น ผลที่ตามมาคือ พืชไร่เป็นพืชที่ไวต่อตลาดโลก ไร่ต่อระบบราคา ต้องอาศัยทักษะความรอบรู้ ในการจัด การและการจัดองค์การแตกต่างไปจากข้าวเพราะมีลักษณะ เป็นพืช เศรษฐกิจ (cash crop) ซึ่งมีแบบแผนเป็นการค้า ดังนั้นการเพิ่มสัดส่วนของพืช เหล่านี้ย่อมมีนัยการ เปลี่ยนแปลง ทางเศรษฐกิจที่สำคัญ ซึ่งย่อมมีผลทางการเมืองและสังคมด้วย ที่เห็นได้ชัดคือผู้ปลูกหรือ เจ้าของกิจการพืชไร่เหล่านี้ย่อมไวต่อตลาดโลกและตลาดภายใน รวมทั้งโครงสร้าง อำนาจทางการเมืองด้วย เพราะมีส่วนสัมพันธ์กับผลประโยชน์ของคนโดยตรง

นอกจากผลผลิตทางการ เกษตรเปลี่ยนแปลงแล้ว ผลผลิตทางอุตสาหกรรมรวม โรงงานและสินค้าอื่นที่ประเทศส่งออกในรูปของผลผลิตโรงงานก็เพิ่มขึ้นด้วยอย่าง เห็นได้ชัด จากตารางที่ 2.1 ในปี พ.ศ. 2493 สินค้าขาออกที่เป็นผลผลิตของอุตสาหกรรมโรงงาน ไม่มีตัวเลข แต่เมื่อปี พ.ศ. 2513 มีถึงร้อยละ 15.5 ซึ่งเกือบ เท่ากับข้าวซึ่งมีร้อย ละ 17.0 และสัดส่วนของผลผลิตทางอุตสาหกรรมก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เมื่อดูตัวเลขปี พ.ศ. 2518 และ พ.ศ. 2520

จากตารางนี้แสดงให้เห็นผลของนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมของระบบการ เมือง แบบสฤษคี่ - ถนอม - ประภาส ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในทางปริมาณก็ย่อมส่งผลในทางโครงสร้าง โดยเฉพาะผลกระทบต่อแรงงานที่ร่วมผลิตในภาค เกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรม การเปลี่ยนแปลงนี้มีผลทางการเมืองและสังคมสูง เพราะผู้ใช้แรงงานในภาคอุตสาหกรรม เป็นประชาชนที่อยู่ใน เขตชุมชนซึ่งมีทักษะและความรู้ โดยเฉพาะความรู้ทางการ เมือง และอยู่ในการรวมกลุ่ม เป็นองค์กร เช่น สหภาพแรงงาน เป็นต้น อัตราการเพิ่มผลผลิต ทางอุตสาหกรรมนั้น จำนวนแม้จะไม่มากนักก็อาจมีผลต่อรองหรือผลกระทบต่อ การเมือง ได้มาก จากตารางที่ 2.2 จะเห็นได้ว่าในช่วงปี พ.ศ. 2503-2513 นั้น จำนวนผู้ใช้ แรงงานในภาคอุตสาหกรรมและผลผลิตภายในรวมทั้งประสิทธิภาพในการผลิตได้เพิ่มขึ้น เป็น สัดส่วนที่มาก เมื่อเปรียบเทียบกับภาค เกษตรกรรม ซึ่งชี้ให้เห็นว่าผลกระทบจากนโยบาย พัฒนา เศรษฐกิจและผลจากการ เปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างทาง เศรษฐกิจได้ส่งผลให้ เห็น เด่นชัด ในแง่ของจำนวนผู้ใช้แรงงานผลผลิตและประสิทธิภาพในการผลิตของภาคอุตสาหกรรม ที่สรุปได้จากข้อมูล เหล่านี้คือการ เปลี่ยนแปลงอย่างขนานใหญ่ในโครงสร้างทาง เศรษฐกิจ

ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อผู้ให้แรงงานและผลผลิต ซึ่งสิ่งเหล่านี้ย่อมมีผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและการเมือง

2. สภาพสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เห็นได้ชัดในรูปธรรมประการแรก คือการเพิ่มจำนวนประชากรในระยะ 10 ปีคือตั้งแต่ พ.ศ. 2503-พ.ศ. 2513 ประชากรเพิ่มจาก 26 ล้าน ในปี พ.ศ. 2503 เป็น 36 ล้านในปี พ.ศ. 2513 หรือเพิ่มร้อยละ 38.4 เท่ากับเพิ่มปีละ 1 ล้านคน จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นนี้มีผลกระทบในทางสังคมคือ ทำให้เกิดชุมชนใหม่เพิ่มขึ้น เนื่องจากการย้ายถิ่นจากชนบทไปสู่ตัวเมือง รวมทั้งการเกิดกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เพราะความเจริญและความสำคัญทางเศรษฐกิจ นอกจากนั้นยังเกิดชนชั้นกลางทางเศรษฐกิจผู้ใช้แรงงานรวมทั้งช่างที่จบจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ทั้งหมดนี้มีส่วนผลักดันให้เกิดการจลาจลของประชาชนเมื่อ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516

ช่วงระยะเวลา 10 ปีระหว่าง พ.ศ. 2503-พ.ศ. 2513 นั้นได้เกิดการขยายตัวของชุมชน อันเป็นผลมาจากการเพิ่มประชากรและการย้ายถิ่น ประชากรในเขตนครหลวงและเขตเทศบาลทั่วราชอาณาจักรได้เพิ่มจำนวนขึ้น ขณะเดียวกันจำนวนครัวเรือนและจำนวนผู้ใช้แรงงานที่อยู่ในภาคเกษตรกรรมได้ลดลง นอกจากนั้นอัตราคนอ่านออกเขียนได้ก็เพิ่มขึ้น จากตารางที่ 2.3 ได้แสดงเปรียบเทียบระหว่างปี พ.ศ. 2503 และ พ.ศ. 2513 จะเห็นว่าในปี พ.ศ. 2513 จำนวนประชากรได้เพิ่มขึ้นในเขตชุมชนครัวเรือนที่อยู่ในภาคเกษตรกรรมได้ลดลง จำนวนผู้ใช้แรงงานตั้งแต่อายุ 11 ปีขึ้นไปในภาคเกษตรกรรมได้ลดน้อยลง ความหนาแน่นของประชากรต่อตารางกิโลเมตรก็เพิ่มขึ้น ทั้งโดยทั่วไปและเฉพาะในเขตเทศบาล จำนวนเขตเทศบาลก็เพิ่มขึ้นจำนวนคนรู้หนังสือก็เพิ่มขึ้นตามส่วน แต่ที่สำคัญและมีความหมายมากก็คือ การเพิ่มขึ้นในด้านต่าง ๆ นี้ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นต้นว่า อาชีพ ที่อยู่อาศัย ปัญหาชุมชน ซึ่งง่ายต่อการกลายเป็นปัญหาทาง

การเมือง¹¹ และที่เห็นเด่นชัดที่สุดคือการเกิดชนกลุ่มใหม่ขึ้นในสังคม คือได้เกิดการเพิ่มของจำนวนประชากรในอาชีพต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางชนชั้น เป็นต้นว่าจำนวนคนที่อยู่ในระดับผู้บริหารชั้นสูงเพิ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2513 (เปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2503) ถึงร้อยละ 9.41 หรือเกือบ 10 เท่าตัว การเพิ่มในภาคเกษตรกรรมก็มีบ้าง แต่เมื่อเปรียบเทียบกับภาคอุตสาหกรรมแล้วน้อยมาก ดูตารางที่ 2.3, 2.4

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹¹ ลีซิด ซีรเวคิน, "แนวทางการศึกษาการเมืองของสำนักพฤกษศาสตร์ การวิจารณ์และเสนอแนะตัวอย่างการวิเคราะห์แนว system analysis," ใน สมบัติ จันทรวงศ์ บ.ก. รัฐศาสตร์, สถานภาพและพัฒนาการ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย 2521.

ตารางที่ 3.1 สินค้าขาออกของประเทศไทย

(หน่วย : ล้านบาท)

รายการ	2493		2498		2503		2508		2513		2518		2520	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
ข้าว	1,675	48.9	3,216	45.9	2,570	29.8	4,334	33.5	2,516	17.0	5,852	13.0	13,323	18.7
สินค้าอุตสาหกรรม	-		-		119	1.4	651	5.0	2,295	15.5	8,917	19.8	16,724	23.5
อื่น ๆ	1,749	51.1	3,794	54.1	5,925	68.8	7,956	61.5	9,961	67.7	30,238	67.2	41,151	57.8
รวม	3,424	100.0	7,010	100.0	8,614	100.0	12,941	100.0	14,772	100.0	45,007	100.0	71,198	100.0

ศูนย์วิทยทรัพยากร

ที่มา : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สถิติการเกษตรของประเทศไทย ธนาคารแห่งประเทศไทย

รายงานเศรษฐกิจรายเดือน กรมศุลกากร สถิติการค้าต่างประเทศ หลายฉบับ

ตารางที่ 3.2 จำนวนผู้ใช้แรงงาน ผลผลิตแห่งชาติภายในและประสิทธิภาพภายในการผลิตระหว่างภาคเกษตรกรรม
และภาคอื่นระหว่างปี พ.ศ. 2503-2513

2503	ผู้ใช้แรงงาน		ผลผลิตแห่งชาติ		ประสิทธิภาพในการผลิต* (1,000 บาทต่อคน)
	จำนวน	%	ล้านบาท	%	
ภาคเกษตรกรรม	11,334,382	82.3	21,463.3	39.8	1.9
ภาคอื่น	2,437,722	17.7	32,520.7	60.2	13.3
2513					
ภาคเกษตรกรรม	13,201,901	79.2	38,786	28.5	2.9
ภาคอื่น	3,450,366	20.8	97,153	71.5	28.2
การเปลี่ยนแปลง 2503 - 2513					
ภาคเกษตรกรรม	16%	-3.1	81%	-11.3	52%
ภาคอื่น	42%	3.1	199%	+11.3	112%

ที่มา : สถิติประชากรทั่วราชอาณาจักร พ.ศ. 2503-2513 รายงานประชาชาติของประเทศไทย 2503-2512, 2516

* ความสามารถของคนที่ช่วยผลิตในผลผลิตแห่งชาติ

ตารางที่ 3.3 อัตราการเกิดชุมชนและผู้รู้หนังสือ

		ทั่วราชอาณาจักร	กทม.	ภาคกลาง ไม่รวม กทม.	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคเหนือ	ภาคใต้
อัตราความเจริญ ของชุมชน							
1. % ของประชากร	2503	12.5	80.4	8.9	3.5	6.4	10.1
ในเขตเทศบาล	2513	13.2	81.1	9.5	3.7	5.9	10.7
2. % ของครัวเรือน	2503	74.6	14.0	69.0	88.3	79.2	79.0
ภาคเกษตรกรรม	2513	62.6	6.5	52.8	78.4	69.6	63.1
3. % ของผู้ใช้แรงงาน งานตั้งแต่ 11 ปี	2503	82.3	18.4	72.7	93.3	86.7	84.8
งานตั้งแต่ 11 ปี	2513	79.2	9.9	71.5	91.8	85.6	82.3
ขึ้นไปในภาค เกษตรกรรม							
4. จำนวนประชากร	2503	51	1,366	60	53	34	47
ต่อตาราง กม.	2513	66	1,987	74	71	44	61
5. จำนวนประชากร	2503	3,826	9,695	1,959	2,867	3,367	1,913
ต่อตาราง กม.	2513	4,118	8,587	2,290	3,484	2,674	2,184
ในเขตเทศบาล							
6. จำนวนเทศบาล	2503	885.6	175.7	288.2	107.9	105.7	178.1
ต่อตาราง กม.	2513	1,105.6	290.6	313.4	127.8	159.9	213.9
อัตราผู้รู้หนังสือ เป็น	2503	70.8	80.0	74.66	75.4	60.9	61.9
% อายุ 10 ปีขึ้นไป	2513	81.8	89.7	83.60	85.7	71.1	75.3

ที่มา : สถิติจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ สถิติประชากรปี 2503 และ 2513
และสถิติจากกรมแรงงานแห่งชาติ

ตารางที่ 3.4 ประชากรอาชีพต่าง ๆ อายุตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป

กลุ่มอาชีพ	2503	2513	ส่วนเพิ่มร้อยละ
รวมทั้งหมด	13,836,984	16,850,136	21.7
ก. วิชาช่างเทคนิค	173,960	284,104	63.3
ข. ระดับบริหาร	26,191	246,591	941.5
ค. เสมียน	154,303	190,238	23.3
ง. พนักงานขาย	735,457	833,607	13.3
จ. ช่างนา ประมง ฯลฯ	11,332,489	13,217,416	16.6
ฉ. เหมือง	26,255	42,605	62.2
ช. ชนสง	144,610	225,204	55.7
ซ. ช่าง คนงานก่อสร้าง ฯลฯ	806,205	1,109,943	37.7
ฌ. พนักงานบริการ	273,375	471,999	72.7
ญ. อื่น ๆ	99,259	30,560	59.2
ฎ. จำนวนผู้ใช้แรงงานใหม่	64,880	197,869	305.0

ที่มา : สถิติจากสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ

สถิติจากสถาบันประชากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชนกลุ่มใหม่ที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงที่เห็นจากตารางที่ 3.4 นั้น เราสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้คือ

1. กลุ่มนักธุรกิจ เป็นนักธุรกิจในกิจการธนาคาร สถาบันการเงิน นักธุรกิจการค้าระหว่างประเทศ และผู้ลงทุนอุตสาหกรรมและกิจการบริการ การเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่กับการไหลเข้ามาของเงินทุนและเงินกู้ต่างประเทศ ประจวบกับการใช้จ่ายเงินของสหรัฐอเมริกาเพราะสงครามเวียดนาม ทำให้เกิดภาวะพลวัตรในระบบเศรษฐกิจไทย ได้นำไปสู่การเกิดขึ้นชั้นกลางใหม่หรือเศรษฐกิจใหม่¹²

¹² ยุคนี้เป็นยุคเศรษฐกิจ จนเรียกว่าเป็น "ยุคทอง" ของเมืองไทยผลิตมีมาก ความเจริญในด้านต่าง ๆ จุดหน้าคนประกอบกิจการร่ำรวยมั่งคั่งจนเรียกว่าพวก เศรษฐีใหม่.

การ เดิมโตของชนชั้นกลาง เป็นผลมาจากระบบการปกครองที่จอมพลสฤษดิ์เข้ามาบริหารประเทศ นั่นคือความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดหรือพันธมิตรระหว่างผู้นำทางการเมือง ซึ่งได้แก่นายทหารและข้าราชการพลเรือนชั้นผู้ใหญ่กับกลุ่มพ่อค้า โดยส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐบาลและภาคเอกชน ในแง่ผู้นำทางการเมืองมีส่วนร่วมในการลงทุนและบริหารโดยเข้าไปอยู่ในตำแหน่งคณะกรรมการบริหารของบริษัทและมีส่วนร่วมในการลงทุน กลุ่มนักธุรกิจก็ได้รับการคุ้มครองทางการเมืองตอบแทน วิธีการที่แยบยลไปกว่านี้คือการเกี้ยวพาราสีเป็นญาติโดยการแต่งงานระหว่างลูกหลานของคน 2 กลุ่ม ผลก็คือผู้นำทางการเมืองได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจซึ่งส่วนหนึ่งก็เป็นฐานอำนาจทางการเมือง ในขณะที่นักธุรกิจได้มีเส้นสายและอิทธิพลที่จะคุ้มกันให้ความสะดวก รวมทั้งเปิดช่องให้มีส่วนเสนอแนะการออกกฎหมายระเบียบข้อบังคับ ซึ่งคนและบริษัทซึ่งผู้นำทางการเมืองมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องอยู่นั้นได้ประโยชน์¹³ แต่อำนาจทางการเมืองโดยตรงยังคงอยู่ในมือของกลุ่มผู้บริหารบ้านเมือง นักธุรกิจจะมีบทบาททางอ้อมและมีฐานะ เป็นผู้ร่วมมือสนับสนุนผู้นำทางการเมือง

ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้นำทางการเมืองและนักธุรกิจนี้ เป็นการผสมผสานระหว่างอำนาจทางเศรษฐกิจกับอำนาจทางการเมืองและสถานะทางสังคมซึ่งดำเนินไปอย่างดีและเกื้อกูลกันทั้ง 2 ฝ่าย แต่ท้ายที่สุดเป็นตัวแปรอีกตัวหนึ่งที่นำบ้านเมืองไปสู่เหตุการณ์จลาจล 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516

2. กลุ่มผู้ใช้แรงงานหรือกรรมกร เป็นกลุ่มผู้ใช้แรงงานในภาคอุตสาหกรรมและกิจการบริหารนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาอุตสาหกรรมตามนโยบายของจอมพลสฤษดิ์ ทำให้มีผู้ใช้แรงงานในภาคอุตสาหกรรมมีมากขึ้น พร้อมกับการขยายตัวของชุมชนก็ได้เพิ่มจำนวนขึ้นด้วยกลายเป็นกลุ่มชนชั้นใหม่ เป็นกลุ่มที่อยู่ในชุมชนมีประสบการณ์และความคิดอ่านกว้างขวางในชนบท เพราะฉะนั้นในแง่การเมืองจึงเป็นกำลังการต่อรองที่สำคัญยิ่ง และอำนาจที่สำคัญคือ การนัดหยุดงาน ในกลุ่มผู้ใช้แรงงานที่เกี่ยวข้อง

13

Narongchai Akrasance and Likhit Dhiravegin, "Trad and Development in Thai - Japanese Relations," (Tokyo : Japan Center for International Exchange), 1982, pp. 9-10.

กับกิจกรรมสาธารณูปโภค สามารถจะใช้การนัดหยุดงานต่อรองทางการเมืองได้¹⁴

3. กลุ่มนักศึกษา นักเรียนอาชีวะเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างมากมาย ซึ่งเป็นผลมาจาก การขยายการศึกษา อันเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาแห่งชาติจำนวนมหาวิทยาลัยและโรงเรียนอาชีวะ ได้กระจายออกไปในต่างจังหวัดตามภาคต่าง ๆ ทำให้มีผู้สำเร็จการศึกษาเป็นจำนวนมาก ซึ่งแต่เดิมผู้ที่สำเร็จการศึกษาเหล่านี้จะเข้าไปปฏิบัติงานอยู่ในภาครัฐบาลและเอกชน แต่จำนวนที่เกิดขึ้นอย่างมากมาย จนแม้ภาคเอกชนที่กำลังขยายใหญ่ขึ้นก็ไม่สามารถรับได้หมด ทำให้เกิดกลุ่มคนที่ได้รับการศึกษาที่ทำงานทำไม่ได้เกิดขึ้นซึ่งมีผลทำให้เกิดความไม่พอใจขึ้นในหมู่ของผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในสถาบันต่าง ๆ ด้วยไม่แน่ใจว่าอนาคตของตนจะเป็นอย่างไร ขณะเดียวกันภาคเกษตรกรรมก็มีขีดความสามารถจำกัดในการรับใช้แรงงานใหม่ ทั้งนี้ เนื่องจากที่ดินที่ทำการเพาะปลูกมีจำกัด ผลก็คือผู้รับการศึกษาหรือชนชั้นกลุ่มใหม่นี้กลายเป็นระเบิดเวลาที่พร้อมที่จะระเบิดขึ้น เมื่อสถานการณ์สูงอง

3. สภาพการ เมือง

หลังจากจอมพลสฤษดิ์ถึงแก่อสัญกรรมเมื่อปี พ.ศ. 2506 จอมพลถนอม เป็นผู้สืบทอดอำนาจระบบการปกครองและแผนพัฒนา เศรษฐกิจของจอมพลสฤษดิ์ก็ยังคงดำเนินต่อไป ความแตกต่างระหว่างจอมพลสฤษดิ์และจอมพลถนอมมีน้อยมากนอกจากในแง่ของบุคลิก เท่านั้น แต่การปกครองระบบพ่อขุนของจอมพลสฤษดิ์ เริ่มประสบปัญหา ทั้งนี้ เพราะจอมพลสฤษดิ์ ส่งเสริมให้มีการร่วมมือกันระหว่างพ่อค้าและผู้นำทางการเมือง ในลักษณะของระบบอุปถัมภ์ กล่าวคือ ผู้มีอำนาจและอิทธิพลทางการเมือง เป็นผู้ให้ความคุ้มครองทางการเมือง ส่วนนักธุรกิจก็เข้ามาอาศัยบารมีและอิทธิพล โดยต่างฝ่ายต่างได้ประโยชน์ สมัยที่จอมพลสฤษดิ์มีอำนาจความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้นำทางการเมืองต่าง ๆ ถูกบารมีและอำนาจของจอมพลสฤษดิ์คบบังไว้ ความขัดแย้งจึงไม่ปรากฏรุนแรง แต่พอจอมพลสฤษดิ์สิ้นบุญ กลุ่มผู้นำทางการเมืองกลุ่มต่าง ๆ ก็เริ่มไหวตัวขัดแย้งกันในทางเศรษฐกิจและอำนาจทางการเมือง ด้วยบุคลิกของจอมพลถนอมที่เห็นการออมชอมทำให้ความขัดแย้งยังไม่แผ่ขยายไปมาก แต่

¹⁴

กิจการสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัทพ์ ขนส่ง รถไฟ ท่าเรือ รถโดยสารประจำทาง ถ้ามีการนัดหยุดงานจะเกิดปัญหาอย่างมากและใช้เป็นการจลาจลต่อรองทางการเมืองที่มีน้ำหนักร

เป็นเพียงระยะหนึ่งเท่านั้น ผลสุดท้ายความขัดแย้งเริ่มรุนแรงขึ้น ขณะเดียวกันแรงบีบจากภายในกลุ่มการเมืองและจากประชาชนก็เริ่มมีต่อปัญหาประชาธิปไตย การเลือกตั้ง จนต้องยอมประกาศใช้รัฐธรรมนูญและมีการเลือกตั้งในปี 2511 แม้กระนั้นก็ตามฝ่ายผู้ที่อยู่ในอำนาจก็มีวิธีการอันแยบยลที่จะสงวนอำนาจของตนไว้ โดยระบุไว้ในรัฐธรรมนูญว่า นายกรัฐมนตรีไม่จำเป็นต้องมาจากการเลือกตั้ง นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งพรรคการเมืองคือพรรคสหประชาไทยขึ้นมาเพื่อ เป็นเสียงสนับสนุนจอมพลถนอมและพวกให้อยู่ในอำนาจต่อไปซึ่งก็เป็นไปตามแผน จอมพลถนอมได้เป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง หลังจากการเลือกตั้งทั่วไปในปี พ.ศ. 2512 และแล้วความขัดแย้งทางการเมืองและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของกลุ่มนักการเมืองต่าง ๆ ที่ผูกพันอยู่กับกลุ่มนักธุรกิจก็เริ่มปรากฏขึ้นอีก กลุ่มเหล่านี้ได้แก่กลุ่มนายทหารชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งแต่ละกลุ่มจะให้ความคุ้มครองแก่กลุ่มนักธุรกิจพ่อค้าในลักษณะระบบอุปถัมภ์ แม้แต่สมาชิกพรรคสหประชาไทยก็เริ่มรวนเร ผลที่สุดจอมพลถนอมก็ได้ใช้กำลังทหารเข้ายึดอำนาจอีกในปี พ.ศ. 2514 ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่าง ๆ เช่นความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม พล.ต.อ.ประเสริฐ จุฬารังสรรค์กับกลุ่มจอมพลถนอม กิตติขจร และจอมพลประภาส จารุเสถียร เป็นต้น จะเห็นได้ชัดจากการที่ไม่ประกาศจัดตั้งคณะรัฐมนตรีออกมาเหมือนการปฏิวัติหรือรัฐประหารครั้งก่อน ๆ และเมื่อประกาศออกมาแล้วปรากฏว่ากลุ่มของจอมพลถนอมและประภาสต่างก็รับตำแหน่งกระทรวงสำคัญ ๆ คนละ 2-3 ตำแหน่ง โดยอำนาจการบริหารส่วนใหญ่อยู่ในอำนาจของปลัดกระทรวง ซึ่งแสดงว่าการออมชอมและแบ่งตำแหน่งรัฐมนตรีไม่สามารถทำการตกลงกันได้ สภาพความขัดแย้งของกลุ่มจอมพลถนอมและจอมพลประภาสกับกลุ่มการเมืองอื่น ๆ กำลังถึงขีดถึงจุดวิกฤต

4. บทบาทของกลุ่มการเมือง

การเมืองการปกครองช่วงเวลาหลัง ๆ ของยุคจอมพลถนอม ซึ่งเกิดวิกฤตการณ์ระหว่างกลุ่มนักการเมืองและกลุ่มนักธุรกิจ ถ้าจะพิจารณาถึงบทบาทของกลุ่มชนที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองมีอยู่ด้วยกัน 4 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

1. กลุ่มนักการเมือง ได้แก่กลุ่มผู้นำทหารและข้าราชการพลเรือน กลุ่มนักการเมืองที่เสียประโยชน์จากการยึดอำนาจเมื่อปี พ.ศ. 2514 ย่อมทำให้กลุ่มทหารและข้าราชการพลเรือนซึ่งเป็นฝ่ายตรงข้ามของกลุ่มจอมพลถนอมและจอมพลประภาส เสียผลประโยชน์ โดยเฉพาะประเด็นเรื่องไม่ต่ออายุราชการอธิบดีกรมตำรวจซึ่งเป็นคนละพวก

กับกลุ่มจอมพลถนอมและจอมพลประภาส นอกจากนี้ยังมีนักการเมืองที่เสียผลประโยชน์และอำนาจ เนื่องจากการยึดอำนาจของกลุ่มจอมพลถนอมและจอมพลประภาส ย่อมคอยจ้องหาโอกาสเพื่อล้มล้างกลุ่มจอมพลถนอมและจอมพลประภาส

2. กลุ่มนักธุรกิจ กลุ่มนี้ได้แก่นักธุรกิจซึ่งมีความสัมพันธ์กับกลุ่มนักการเมืองที่สูญเสียอำนาจ ย่อมสูญเสียผลประโยชน์ด้วย ย่อมต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองขึ้น เพื่อตนจะได้รับประโยชน์จากนักการเมืองกลุ่มของคน

3. กลุ่มผู้ใช้แรงงาน ได้แก่นักชนผู้ใช้แรงงานที่เกิดจากผลพวงจากการเกิดอุตสาหกรรมและชุมชนใหม่ กลุ่มชนเหล่านี้ไว้อ่อนไหวต่อการถูกฉวยประโยชน์ไว้อ่อนไหวต่อการเมืองโดยเฉพะที่เกี่ยวกับรายได้และความเป็นอยู่ของคน และมีความตื่นตัวต่อการปลุกเร้าทางการเมืองสูง เมื่อมีการเคลื่อนไหวทางการเมือง กลุ่มนี้สามารถแสดงพลังทางการเมืองได้ โดยเฉพาะถ้าเป็นผู้ใช้แรงงานในกิจการสาธารณูปโภค เพราะการนัดหยุดงานของผู้ใช้แรงงานในกิจการสาธารณูปโภคอาจทำให้ระบบทั้งระบบกระเทยกระเทือนอย่างมาก หลังจากการยึดอำนาจการปกครองของจอมพลถนอม เมื่อปี พ.ศ. 2514 ทำให้กลุ่มผู้ใช้แรงงานกลุ่มนี้ไม่สามารถแสดงออกทางการเมืองได้ จึงเกิดความกดดันพร้อมที่จะระเบิดออกมาเมื่อสถานการณ์ทางการเมืองเอื้ออำนวย หรือมีเหตุการณ์ทางการเมืองอุบัติขึ้น

4. กลุ่มปัญญาชน เป็นกลุ่มที่สำคัญมากและเป็นกลุ่มที่เรียกได้ว่าเป็นมันสมองของชาติ กลุ่มนี้ได้แก่ กลุ่มนักคิดนักเขียน อาจารย์ในมหาวิทยาลัยและนิสิตนักศึกษา ประเด็นใหญ่ที่สนใจในความสนใจของกลุ่มปัญญาชนคืออุดมการณ์ประชาธิปไตย ซึ่งกลุ่มนี้ต่อต้านอำนาจเผด็จการทหารและภาวะผูกขาดทางเศรษฐกิจ และภาวะการฉ้อราษฎร์บังหลวง กลุ่มนี้ประกอบด้วยอาจารย์มหาวิทยาลัยและคนอาชีพอื่นจำนวน 80 คน ได้มีการลงนามเรียกร้องรัฐธรรมนูญ ส่วนกลุ่มนิสิตนักศึกษาได้มีการรวมตัวและจัดตั้งเป็นศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยขึ้นในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2512 และได้ประกาศกิจกรรมร่วมกัน คือการไปสังเวยการเลือกตั้งทั่วไป ซึ่งหมายถึงการรวมตัวกันเป็นศูนย์เกิดขึ้นก่อนการยึดอำนาจ พ.ศ. 2514 และศูนย์ดังกล่าวยังคงมีอยู่แม้หลังการยึดอำนาจแล้ว ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยเริ่มทดลองการจัดตั้งของคนด้วยกิจกรรม ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน เช่น การประท้วงการขึ้นค่ารถเมล์จาก 50 สตางค์เป็น 75 สตางค์

การรณรงค์ต่อต้านสินค้าญี่ปุ่นและการประท้วงประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 299 เกี่ยวกับอำนาจอิสระของศาล จากการรวมตัวที่ประสบความสำเร็จนี้ทำให้ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา มีความเชื่อมั่นมากขึ้น และครั้นถึงอำนาจการต่อรองของคน จึงได้หันประเด็นการต่อต้านในเรื่องเล็ก ๆ มาเป็นการเรียกร้องรัฐธรรมนูญ

กลุ่มผลประโยชน์* (Interest Group) คือกลุ่มของบุคคลที่รวมกัน เพราะมีอาชีพหรือ มีจุดประสงค์อย่างเดียวกันและมีความต้องการที่จะให้นโยบายของรัฐบาลสนองตอบต่อความต้องการของกลุ่มของตน การรวมกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์มีลักษณะคล้ายคลึงกับการรวมกันเป็นพรรคการเมือง ความแตกต่างของกลุ่มผลประโยชน์กับพรรคการเมืองอยู่ที่พรรคการเมืองต้องการเป็นรัฐบาลเพื่อกำหนดนโยบายเสียเอง ส่วนกลุ่มผลประโยชน์ไม่ต้องการเป็นรัฐบาลแต่ต้องการให้รัฐบาลมีนโยบายสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่ม ในประเทศไทยสมาคมหรือกลุ่มเอกชนต่าง ๆ ยังมีความสำคัญน้อยมาก ไม่มีกลุ่มใดมีอิทธิพลหรือพลังมากพอที่จะโน้มน้าวรัฐบาลให้ปฏิบัติตามความต้องการที่กลุ่มของตนประสงค์ได้ การที่สภาพการณ์ทางการเมืองของไทยโดยทั่วไปไม่วิวัฒนาการไปสู่รูปแบบของประชาธิปไตยเท่าที่ควรก็ด้วยเหตุผลประการหนึ่งคือ การขาดกลุ่มผลประโยชน์ (Interest group) หรือกลุ่มผลักดัน (Pressure Group) ซึ่งเป็นพลังทางเศรษฐกิจและสังคมที่ทำให้เกิดดุลย์แห่งอำนาจระหว่างรัฐและประชาชน

ในสังคมไทยก่อนหน้า พ.ศ. 2514 มีกลุ่มผลประโยชน์น้อยมาก เพราะส่วนใหญ่ของสมาคมหรือกลุ่มเอกชนในเมืองไทยไม่สนใจที่จะเกี่ยวข้องกับการเมืองและนโยบายสาธารณะ จนกระทั่งหลัง 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ได้มีกลุ่มเอกชนต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย ในลักษณะเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีจุดมุ่งหมายเกี่ยวกับการเมืองและแสดงออกถึงความต้องการที่จะผลักดันรัฐบาลให้มียุทธศาสตร์สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่ม

กลุ่มผลประโยชน์ของไทยนั้นหากจัดแบ่งโดยยึดหลักของจุดประสงค์หรือสาเหตุของการรวมกันเป็นกลุ่ม เป็นมาตรการแล้ว แบ่งได้เป็น 3 ประเภทคือ

* สุภม นวลสกุล, วิทยา นภาศิริกุลกิจและวิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ, การเมืองและการปกครองไทย (ภาควิชาการปกครอง, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2529).

1. กลุ่มมาตุภูมิ กลุ่มประเภทนี้แทบจะไม่มีบทบาททางการเมืองเลย เพราะ การรวมกัน เป็นกลุ่ม เป็นหมู่มีจุดประสงค์ที่จะส่งเสริมความสามัคคีในหมู่พรรคพวก เดียวกัน และเผยแพร่ชื่อเสียงของกลุ่มซึ่งส่วนมากจะประกอบกิจกรรมด้านการกุศลหรือกิจกรรมบันเทิง บทบาทของกลุ่มมักอยู่ในวงแคบ ๆ ไม่ค่อยเกี่ยวข้องกับสาธารณะเท่าใดนัก การเกี่ยวข้องกับ สาธารณะส่วนใหญ่เป็นไปเพื่อแสวงหาประโยชน์เพื่อพรรคพวกของคน ได้แก่สมาคมชาว บัณฑิต สมาคมชาวเหนือ หรือสมาคมศิษย์เก่าโรงเรียนต่าง ๆ

2. กลุ่มอาสาสมัคร กลุ่มประเภทนี้รวมกันเป็นกลุ่มเพื่อกระทำการใดกิจการ หนึ่ง อาจจะรวมกันเป็นการถาวรในรูปของสมาคม เช่น สมาคมผู้บำเพ็ญประโยชน์ สมาคม สตรีไทย เป็นต้น หรือบางครั้งอาจเป็นการรวมกันชั่วคราวชั่วคราวเพื่อกระทำการหนึ่ง โดยเฉพาะ เมื่อกิจการนั้นลุล่วงไปก็สลายตัว กลุ่มประเภทนี้มีบทบาทเกี่ยวข้องกับ การเมือง มากกว่าประเภทอื่น กลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มผลักดันที่ก่อรูปขึ้นภายหลัง 14 ตุลาคม 2516 ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มประเภทนี้คือ มีจุดประสงค์และนโยบายในอันที่จะผลักดันให้รัฐบาลกระทำ หรือมีนโยบายสอดคล้องกับสิ่งที่กลุ่มเห็นว่า เป็นสิ่งถูกต้องและควรทำ เช่น สหภาพหรือสิทธิ เสรีภาพของประชาชน กลุ่มประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่ง ประเทศไทย กลุ่มนวมพล เป็นต้น

3. กลุ่มอาชีพ หลักการสำคัญในการรวมกันของกลุ่มประเภทนี้ คือ การประกอบ ธุรกิจการค้าหรือรับจ้างทำงานประเภทเดียวกัน เช่น สมาคมพ่อค้าข้าว สมาคมเลขานุการ สมาคมศิลปะและการแสดง เป็นต้น การรวมกลุ่มเป็นรูปสมาคมนี้จัดได้ว่าเป็นลักษณะการ รวมกันอย่างถาวร บทบาทของกลุ่มอาชีพนี้ส่งผลกระทบต่อสาธารณะมาก เพราะแต่ละกลุ่ม อยู่ในฐานะของผู้ผลิตหรือผู้จำหน่าย ผลประโยชน์ของกลุ่มย่อมกระทบกระเทือนโดยตรงต่อ ประชาชนทั่วไปซึ่งอยู่ในฐานะผู้บริโภค กลุ่มอาชีพนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ กลุ่ม นายจ้างหรือนายทุน เช่น ทอการค้าไทย สมาคมพ่อค้าสิ่งทอ สมาคมโรงภาพยนตร์ เป็นต้น และกลุ่มลูกจ้าง เช่น สหภาพแรงงานต่าง ๆ รวมทั้งกลุ่มเกษตรกรต่าง ๆ ที่ ถึงแม้ว่าจะอยู่ในฐานะผู้ผลิตแต่สภาพความเป็นจริงนั้น ชาวไร่ชาวนาไม่คิดอะไรกับผู้รับจ้าง เพราะส่วนใหญ่ไม่สามารถที่จะรวมกลุ่ม เป็นสหกรณ์เพื่อขายเอง จำเป็นต้องยอมให้พ่อค้า คนกลางเป็นผู้ดำเนินการ กลุ่มอาชีพ 2 ประเภทนี้ ประเภทแรกมีความเข้มแข็งกว่า

เพราะมีทุนมีอิทธิพลที่จะโน้มน้าวนโยบายและรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มคน แต่กลุ่มประเภท ลูกจ้างยังอยู่ในสภาพอ่อนแอ เพราะขาดทุนทรัพย์และความจำเป็น การดำรงชีพแบบหา เข้ากินค่าทำให้ผู้นำและสมาชิกมีโอกาสน้อยมากที่จะพัฒนากลุ่มให้มีประสิทธิภาพได้ กลุ่มนี้ ได้แก่บรรดาสหภาพรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ

บทบาทกลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มผลประโยชน์ไทยส่วนใหญ่มีบทบาทมุ่งไปในทางสนุกสนาน รื่นเริง เพราะจุดประสงค์ของแต่ละกลุ่มโดยเฉพาะกลุ่มประเภทมาตุภูมิสนับสนุนกิจการ สามัคคีเป็นหลัก บทบาทที่จะอ่านวยประโยชน์ต่อสาธารณะจะมีอยู่บ้างก็มัก เป็นการกุศล บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ประเภทอาชีพโดยเฉพาะกลุ่มนายจ้างที่มีค่อนนโยบายสาธารณะ นั้น ในการเคลื่อนไหวเป็นกลุ่มหรือแสดงต่อสาธารณะไม่ค่อยมีปรากฏ บทบาทของกลุ่ม อาชีพประเภทลูกจ้าง เช่น สหภาพแรงงานต่าง ๆ ก็เน้นหนักไปในทางผลประโยชน์ของ กลุ่มคนโดยเฉพาะ เช่น เรียกร้องค่าจ้างแรงงานเพิ่ม ขอสวัสดิการจากนายจ้าง การ เคลื่อนไหวในทางการเมืองเพื่อส่วนรวมยังมีน้อยการ เข้าร่วมก็มีลักษณะ เป็นแนวร่วมหรือ ผู้ตามมากกว่าที่จะเป็นผู้นำ

การเคลื่อนไหวทางการเมืองของหลัง เอกชน เพิ่งปรากฏ เห็นได้ชัดเจนระหว่าง เดือนตุลาคม 2516 - ตุลาคม 2519 กลุ่มอาสาสมัครส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นในระยะนี้มีจุด มุ่งที่จะดำเนินการไปในทางเรียกร้องหรือรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมหรือสังคมตามแนว ความคิดเห็นของกลุ่มมากกว่าที่จะมุ่งเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มคนโดยเฉพาะ เช่น เรียก ร้องให้ถอนฐานทัพต่างชาติ ให้ประกันราคาข้าวเปลือก จุดมุ่งสำคัญเป็นการปลุกเร้าให้ ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองสูงขึ้น

การตื่นตัวของกลุ่มผลประโยชน์ไทยในช่วง 2516 - 2519 ก่อให้เกิดผลดี หลายประการ เช่น ทำให้ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองมีระดับคุณภาพความรู้ความ เข้าใจทางการเมืองดีขึ้น มีส่วนช่วยควบคุมการกระทำอันไม่สุจริตของข้าราชการบางคน รวมทั้งกลุ่มอาชีพประเภทพ่อค้าที่ปรารถนาจะด้วงผลประโยชน์โดยวิธีการมิชอบ ในระยะ นั้นหนังสือพิมพ์ สื่อมวลชนก็ให้ความสำคัญแก่ข่าวสารการเมืองมากขึ้น นโยบายสาธารณะ หลายด้านที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่จะให้ประโยชน์กับประชาชนส่วนใหญ่ด้วยแรงผลักดัน ของกลุ่มอาสาสมัคร เช่น การประกันราคาข้าวเปลือกสำหรับเกษตรกร เป็นต้น

เนื่องจากขณะนั้นมีกลุ่มต่าง ๆ มากมาย การเรียกร้องการเดินขบวนจัดชุมนุมจึงเกิดขึ้นบ่อยครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อกลุ่มนิสิตนักศึกษาทำตนเป็นแนวหน้าของการเคลื่อนไหวแทบจะทุกเรื่อง ทำให้ประชาชนทั่วไปเกิดความระอาค้อภาวะ เช่นนั้น มีความรู้สึกว่าสังคมเกิดความระส่ำระสาย หวั่นกลัวความไม่มั่นคงไม่ปลอดภัยในการดำเนินชีวิต และดูเหมือนบ้านเมืองเกิดวิกฤตการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีผู้ให้ข้อสังเกตว่า การกระทำของกลุ่มต่าง ๆ มีเจตนาเพื่อให้บ้านเมืองเกิดความสับสนเพื่อถือโอกาสเปลี่ยนแปลงการปกครองและสังคมไปสู่ระบบคอมมิวนิสต์ ยิ่งทำให้เกิดความหวาดวิตกในหมู่ประชาชนจนเกิดมีการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นมาคุลยหลังกับกลุ่มที่มิบทบาทอยู่ในขณะนั้น

เหตุการณ์ปฏิวัติ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า จอมพลถนอม กิตติขจร ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจากการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2512 ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2511 โดยได้เปิดโอกาสให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512 แต่รัฐบาลชุดซึ่งได้มากจากการเลือกตั้งดำเนินการบริหารประเทศไปได้เพียง 2 ปีเศษ จอมพลถนอม ก็ได้ทำการรัฐประหารตัวเอง เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514 โดยการประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2511 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่ใช้เวลาดำรงนานที่สุดเป็นประวัติการณ์ โดยการยกเลิกรัฐสภาทางวิทยุและโทรทัศน์ การตัดสินใจทำรัฐประหารตนเองครั้งนี้ ก่อให้เกิดความไม่พอใจในหมู่นักเรียนนิสิตนักศึกษาและประชาชนทั่วไป

การที่ "คณะปฏิวัติ" นำโดยจอมพลถนอม กิตติขจร ได้อาศัยอำนาจปฏิวัติตนเองได้คลายความศักดิ์สิทธิ์ เพราะอำนาจปฏิวัติได้ถูกใช้พร่ำเพรื่อไม่เฉพาะแต่กรณีเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องไฟไหม้ โจรผู้ร้าย ตลอดจนหายแร่แมงกานีส นายทุนเงินกู้ ฯลฯ ก็ใช้อำนาจปฏิวัติทั้งสิ้น การทำทนาย "คณะปฏิวัติ" โดยอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่มหนึ่งได้ยื่นฟ้องการปฏิวัติจอมพลถนอม กิตติขจรกับพวกต่อศาลสถิตยุติธรรม ได้เริ่มทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับการปฏิวัติ ได้เริ่มมีคำถามเกิดขึ้นว่า เหตุใดสมัยปฏิวัติจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงมีการนำเงินของ

รัฐไปใช้ส่วนตัว เหตุใดรัฐธรรมนูญที่ได้ใช้เวลาว่างมานานนับสิบปีถูกล้มเลิกเพียงชั่วคืน โดยบุคคลคนเดียว ที่สำคัญก็คือ การปฏิวัติแห่งการคาดคอย (Revolution of rising expectation)¹⁵ ที่ถูกสร้างขึ้นในสมัยยุคพัฒนาของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้แปรเปลี่ยนเป็นการปฏิวัติแห่งความขมขื่น (Revolution of rising frustration) ในสมัยจอมพลถนอม - ประภาส - ณรงค์ เพราะพฤติกรรมของ "คณะปฏิวัติ" ส่อให้เห็นว่าเป็นการทำเพื่อตัวเองหรือประเทศชาติ ความเชื่อความศรัทธาต่อการปฏิวัติว่าจะนำผลดีมาสู่ประเทศชาติได้มลายไป ดังนั้น นิสิตนักศึกษาต่างสถาบันสามารถรวมตัวกันเป็นหัวทอกในการเรียกร้องรัฐธรรมนูญ ประชาชนจึงเต็มใจสนับสนุนอย่างเต็มที่จนกลายเป็นขบวนการนิสิตนักศึกษาประชาชนเดินขบวนเรียกร้องรัฐธรรมนูญเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2516 รัฐบาลได้ใช้กำลังเข้าขัดขวาง ทำให้นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนจำนวนหนึ่งต้องบาดเจ็บล้มตายลง ทำให้เกิดเหตุการณ์นองเลือดขึ้นในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เป็นเหตุให้รัฐบาลในขณะนั้นต้องลาออกและผู้นำทั้ง 3 คน ต้องลี้ภัยออกนอกประเทศ

เหตุการณ์จลาจลที่เกิดจากการเรียกร้องรัฐธรรมนูญของกลุ่มนิสิตนักศึกษานั้น ได้เริ่มประทุขึ้นเมื่อ คณะรัฐบาลจอมพลถนอมขอเวลาในการร่างรัฐธรรมนูญเป็นเวลา 3 ปี ฝ่ายนิสิตนักศึกษาเห็นว่าควรจะใช้เวลาร่างให้เสร็จเรียบร้อยภายใน 6 เดือน รัฐบาลจอมพลถนอมให้เหตุผลในการใช้เวลาร่างรัฐธรรมนูญ 3 ปีว่า การร่างรัฐธรรมนูญจำเป็นต้องใช้ความรอบคอบละเอียดถี่ถ้วน จะต้องนำประสบการณ์และหลักการต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ในต่างประเทศมาพิจารณาประกอบการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ จึงจำเป็นต้องใช้เวลาในการร่าง 3 ปี ยังไม่พอใจให้เกิดกับกลุ่มนิสิตนักศึกษา จึงได้รวมตัวกันเรียกร้องรัฐธรรมนูญ

ขบวนการนิสิตนักศึกษาและประชาชน

เหตุการณ์ที่จะนำไปสู่วิกฤตการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 นั้นมีหลายอย่างด้วยกัน จุดสำคัญที่ทำให้เกิดวิกฤตการณ์ขึ้นคือ ความรู้สึกถูกกดขี่บีบคั้นจากการปกครอง

¹⁵ สุขุม นวลสกุลและคณะ, "การเมืองและการปกครองไทย," เอกสารประกอบการสอน ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2530, หน้า 91.

แบบเผด็จการ การทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวง และการใช้อำนาจมาคใหญ่ของกลุ่มผู้มีอำนาจ
ทางการเมืองและพวกพ้อง

การเริ่มต้นของวิกฤตการณ์ทางการเมือง 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 แม้ว่าจะมี
สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากความไม่พอใจในการปกครองแบบ เผด็จการของรัฐบาลจอมพลถนอม
แต่ความไม่พอใจนั้นมิได้ เป็นชนวนแห่งความคิดในอันที่จะโค่นล้มรัฐบาลแต่อย่างใดวิกฤตการณ์
ที่เกิดขึ้นมีลักษณะ เป็นผลมาจากความไม่สามารถในการที่จะ "จัดการ" กับพลังนิสิตนักศึกษา
และประชาชนของรัฐบาลในขณะนั้น จุด เริ่มที่แท้จริงนั้นมาจากการ เดินขบวนของนิสิตนักศึกษา
สองครั้งด้วยกัน คือการเดินขบวนต่อต้านการออกคำสั่งคณะปฏิวัติฉบับที่ 299 ในวันที่ 15
ธันวาคม 2515 และการเดินขบวนประท้วงการที่นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง 9 คนที่
ถูกลบชื่อออกจากมหาวิทยาลัย *

สำหรับการ เดินขบวนประท้วง เรื่องการที่นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง 9 คน
ถูกลบชื่อออกจากมหาวิทยาลัยนั้น เกิดขึ้นในวันที่ 2 มิถุนายน 2516 สาเหตุจากการที่นักศึกษ
ามหาวิทยาลัยรามคำแหงถูกลบชื่อออกจากมหาวิทยาลัย เนื่องจากการออกหนังสือของชมรมคน
รุ่นใหม่ ชื่อมหาวิทยาลัยที่ยังไม่มีคำตอบ ในหนังสือเล่มนี้มีข้อความลอย ๆ 4 บรรทัดว่า **

สภาสัตว์ป่าแห่งทุ่งใหญ่

มีมติให้ต่ออายุสัตว์ป่าอีก 1 ปี

เนื่องจากสถานการณ์ภายในและภายนอก

เป็นที่ไม่น่าไว้วางใจ

ข้อความดังกล่าว เนื่องมาจากกรณีที่ข้าราชการตำรวจและทหารชั้นผู้ใหญ่ เข้าไปล่าสัตว์ใน
เขตป่าสงวนที่ทุ่งใหญ่ จังหวัดกาญจนบุรีโดยใช้อาวุธและ เชลคอปเตอร์ของทางราชการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* นักศึกษาทั้ง 9 คนนั้นได้แก่ นายแสง รุ่งนิรันดรกุล, นายวันชัย แซ่เตียว
นายบุญส่ง ชเลธร, นายวิสา ศัญทัพ, นายสมพงษ์ สระกรวี, นายสุเมธ สุวิริยะเสถียร
นายชำนาญ ศักดิ์ เศรษฐ, นายประเดิม คำรงค์เจริญและนางสาวกุลปราณี เมษศรีสวัสดิ์.

**

ชมรมคนรุ่นใหม่. มหาวิทยาลัยที่ยังไม่มีคำตอบ. (กรุงเทพฯ : บพิธ
การพิมพ์, 2516), หน้า 6.

การเดินทางไปล่าสัตว์ในครั้งนั้น เกิดอุบัติเหตุ เครื่องบินตก ทำให้เป็นข่าวและวิพากษ์วิจารณ์กันทั่วไปถึงการกระทำผิดกฎหมายและการทุจริตของข้าราชการเหล่านั้น นอกจากนั้นข้อความดังกล่าวยัง เป็นการ เสียคลิการที่สภาภาลาโหมมีมติให้ค่ออายุราชการให้แก่จอมพลถนอม * และจอมพลประภาสออกไปอีกคนละ 1 ปี ข้อความดังกล่าว เป็น เหตุให้นักศึกษาที่ร่วมกัน ทำหนังสือ 15 คน ถูกตั้งกรรมการสอบสวน ภายหลังการสอบสวนคณะกรรมการได้ตั้ง ขื่อหานักศึกษาทั้ง 15 คน 5 ประการคือ

1. ตั้งชมรมโดยมิได้รับอนุญาตจากมหาวิทยาลัย
2. ใช้สถานที่ในมหาวิทยาลัย เป็นที่ชุมนุม เป็นครั้งคราวโดยพลการ
3. เขียนหนังสือก้าวร้าวผู้อื่นด้วยถ้อยคำอันหยาบคาย
4. กล่าวถึงมหาวิทยาลัยรวมคำแห่งในทางที่ทำให้ผู้อื่น เกลียดชัง
5. คำหานักศึกษาที่ตั้งหน้าเล่าเรียนว่าเป็นคน เห็นแก่ตัว

ผลของการสอบสวนและตั้งข้อหาดังกล่าวก็คือ การออกคำสั่งมหาวิทยาลัยรวมคำแห่ง ที่ 272/2516 ลงวันที่ 16 มิถุนายน 2516 โดย ดร.ศักดิ์ ภาสกรนิรันดร์อธิการบดีลอบ ชื่อักศึกษาทั้ง 9 คนออกจากมหาวิทยาลัย

การร่วมชุมนุมกันที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยของนิสิตนักศึกษาจากทุกมหาวิทยาลัย จำนวนเกือบ 50,000 คนจึงได้เริ่มขึ้น โดยมีศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย เป็น แกนนำ ในความคิดของนิสิตนักศึกษาเห็นว่า การกระทำของ ดร.ศักดิ์ เป็นการกระทำ ที่ขาดเมตตาธรรม เป็นการกระทำด้วยโทสะและโมหะจริต นายธีรยุทธ บุญมี ในฐานะ เลขาธิการศูนย์นิสิตนักศึกษา ได้ถูกเรียกตัวให้เข้าพบกับผู้นำรัฐบาลที่ทำเนียบนายกรัฐมนตรี พร้อมกับักศึกษาทั้ง 9 คนที่ถูกลอบชื่อออกในวันที่ 28 มิถุนายน 2516 การเข้าพบดังกล่าว ฝ่ายนิสิตนักศึกษาได้ยื่นข้อ เสนอ 4 ข้อให้รัฐบาลพิจารณา ซึ่งในที่สุดรัฐบาลก็ได้ยอมรับข้อ เสนอของนิสิตนักศึกษา และในที่สุดนักศึกษากทั้ง 9 คนก็ได้กลับ เข้าเรียนตามปกติ และ

* ไปรตดู คืบ เทวดา. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิชเชศ, 2516),

หน้า 61-68.

**

นักศึกษา 6 คนที่ถูกสอบสวนคือ นายสมชาย เลขวิวัฒน์, นายสมชาย โพนนิกร นายสุวรรณ วรธอนันตชัย, นายสุรชัย วิหพรเทพ, นายธำรงค์ศักดิ์ โทธิสูงและนางสาว พัชรี แสงจันทร์.

ดร.ศักดิ์ ต้องลาออกจากตำแหน่งอธิการบดี ในระยะเวลาอีกไม่กี่วันหลังจากนั้น

ต่อมาได้มีกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งประกอบด้วยอาจารย์ในมหาวิทยาลัย อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 50 คน ได้ยื่นชื่อเรียกร้องรัฐธรรมนูญและได้มีจดหมายจาก ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ อดีตผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยถึงจอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี โดยเขียนเป็นจดหมายเปิดผนึกจากนาย เข้ม เข็นยั้งถึงนายทูล เกียรติศักดิ์ก้อง ให้มีมติกาของหมู่บ้านไทยเจริญ ต่อจากนั้นกลุ่มนิสิตนักศึกษาจำนวน 11 คนถูกจับขณะ แจกใบปลิวเรียกร้องรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2516 การณรงค์แจก ใบปลิวขอความสนับสนุนจากประชาชนในการเรียกร้องรัฐธรรมนูญ โดยตัวแทนของกลุ่ม ประมาณ 20 คน ได้ตั้งศูนย์ดำเนินงานที่อนุสาวรีย์ทหารอาสาด้านเหนือของท้องสนามหลวงเวลา 9.00 น. ได้ออกตระเวนถือใบปลิวแจกใบปลิวแก่ประชาชนที่มาซื้อของที่สนามหลวง โดยมีตำรวจสันติบาลคอยเผ่าัดความอยู่ทุกระยะ หลังจากแจกใบปลิวที่สนามหลวงก็ได้ไปแจกที่บางลำภู สยามสแควร์ จุดสุดท้ายไปแจกที่ประตูน้ำ เมื่อเวลา 14.00 น. กำลังตำรวจสันติบาลและท้องที่ประมาณ 50 คน ได้เข้าทำการจับกุมได้ตัว 11 คนกับได้ตรวจค้นรถเปอร์โยต์สีขาว กท.ว. 6803 ซึ่งเป็นรถของนายพนพร สุวรรณพานิช อาจารย์มหาวิทยาลัย ยึดเอกสาร ใบปลิวและหนังสือในรถทั้งหมด

ผู้ที่ถูกจับ เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย นิสิตนักศึกษาและปัญญาชน 11 คนคือ

1. นายประพันธ์ศักดิ์ กมลเพชร ผู้เคยสมัครผู้แทนราษฎรหลายจังหวัด
เจ้าของชมวนการรัฐบุรุษ อดีตอาจารย์คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. นายพนพร สุวรรณพานิช อาจารย์มหาวิทยาลัย
3. นายบุญส่ง ชเลธร นิสิตศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง
4. นายธีรยุทธ บุญมี อดีตเลขาธิการศูนย์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย
5. นายมนตรี จิ่งศิริอารักษ์ อาจารย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; กองบรรณาธิการนิตยสารชาวบ้าน
6. นายทวี หมั่นนิกร อาจารย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
7. นายวิสา ศัญทัฬห นิสิตศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง
8. นายธัญญา พูนชฎาธาร นิสิตศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

9. นายปรีดี บุญซื่อ นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

10. นายชัยวัฒน์ สุรชัย นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อดีตกรรมการ
ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย

11. นายบัณฑิต รอนิลรัตน์ นักศึกษามหาวิทยาลัย

ตำรวจได้ตั้งข้อหากับกลุ่มผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญในความผิดตามประกาศคณะ
ปฏิวัติฉบับที่ 4 ห้ามมิว่าชุมนุมทางการเมือง ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับ พ.ศ. 2514
มีใจความว่า ตามที่ได้ประกาศกฎอัยการศึกทั่วราชอาณาจักรตั้งแต่วันที่ 17 พฤศจิกายน
พ.ศ. 2514 เวลา 20.11 น. เป็นต้นไปแล้วนั้น จึงมิให้มีการมิว่าชุมนุมทางการเมือง
เมือง ๗ ที่ใด ๆ มีจำนวนตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป ผู้ใดฝ่าฝืนต้องลงโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน
หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

เกี่ยวกับการจับกุมครั้งนี้ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช อดีตหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์
ได้ให้ความเห็นว่า¹⁶

... เรื่องนี้ตนเองเข้าใจว่า ถ้ารัฐบาลไม่สั่งดำเนินการ ตำรวจสันติบาล
คงไม่กล้าจับแน่ การตั้งข้อหาว่าชุมนุมทางการเมืองเกิน 5 คนนั้น เป็น
เรื่องข้อเท็จจริง ซึ่งถ้าปรากฏหลักฐานชัดก็จะมีควมผิด เพราะขณะนั้น
กำลังอยู่ในระหว่างการประกาศใช้กฎอัยการศึก กฎหมายฉบับนี้ได้ใช้กันมา
นานกว่า 10 ปี ความรู้สึก 'ด้าน' เสียแล้วถ้า 'กต' มาก ๆ มันจะระเบิด
เข้าสักวัน ความจริงเรื่องนี้น่าจะผ่อนปรนกัน มิใช่ถึงกับการก่อการกำเริบ
เลียบสาบ เป็นภัยอันตรายต่อชาติบ้านเมือง...

วันที่ 7 ตุลาคม ตำรวจสันติบาลได้จับกุมนักศึกษาเพิ่มอีก 1 คน คือนาย
ก้องเกียรติ คงคา นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยได้ตั้งข้อหาบุคคลทั้งหมดว่า
"กบฏรัฐธรรมนูญ" เพิ่มความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งรัฐ กบฏภายในราชอาณาจักร
ศูนย์นิสิตนักศึกษาเคลื่อนไหว เตรียมตอบโต้รัฐบาลประท้วงการจับกุมครั้งนี้

นายสมมติ ชำรงค์ชัยวงศ์ เลขาธิการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย
ได้ออกแถลงการณ์ฉบับหนึ่ง มีใจความว่า

...การกระทำของกลุ่ม เรียกร้องรัฐธรรมนูญดังกล่าวนั้น เป็นการกระทำโดยเจตนาหมิ่นอันบริสุทธิ์ เพราะได้ระบุไว้ชัดเจนว่า เป็นการดำเนินงานโดยเปิดเผยและสันติวิธี ทั้งมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในเรื่องสิทธิเสรีภาพตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่ได้ประกาศไว้ว่า จะให้การศึกษากับประชาชน ให้เข้าใจสิทธิเสรีภาพของคนในระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้พร้อมที่จะปกครองตนเอง แต่พฤติกรรมของรัฐบาลที่ได้สั่งจับประชาชนกลุ่มนี้และยึด เยียดข้อหาที่ร้ายแรงอันเป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศนั้น เป็นการสื่อให้เห็นถึงเจตนาหมิ่นที่แท้จริงของรัฐบาลว่าไม่ต้องการให้ประชาชนได้ เข้าใจถึงสิทธิและ เสรีภาพอันชอบธรรมตามระบอบประชาธิปไตย เพื่อที่คนจะได้ครองต่อไปตลอดกาลและยัง เป็นการชี้ให้เห็นว่า ตลอดเวลาที่รัฐบาลอ้างว่าให้ประชาชนได้ เข้าใจถึงการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงนั้น เป็นการหลอกลวงประชาชนโดยสิ้นเชิง ที่น้องประชาชนชาวไทยทั้งหลายคงจะได้ตระหนักดีแล้วว่า ไม่มีรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยที่ไหนในโลก จะปราบปรามประชาชนที่ เรียกร้องสิทธิ เสรีภาพอันชอบธรรมของคนตามระบอบประชาธิปไตย นอกจากรัฐบาลของพวกเผด็จการ ฟาสซิสต์และคอมมิวนิสต์ เท่านั้นที่ปราบปรามประชาชนที่ต้องการปกครองตนเอง ดังนั้นการกระทำของรัฐบาลในครั้งนีทางศูนย์ ฯ ถือว่า เป็นการใช้อำนาจเผด็จการ เพื่อที่จะสร้างอาญาจักรแห่งความหวาดกลัวให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนชาวไทยทั้งมวล โดยมุ่งหวังที่จะให้ประชาชนตกอยู่ในอำนาจอธรรมของรัฐบาลตลอดกาล

ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในนามของประชาชนชาวไทยทั้งมวล จะขอยื่นหัตถ์ร่วมกับประชาชนในการพิทักษ์รักษาสหสิทธิ เสรีภาพของปวงชน เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิและ เสรีภาพอันชอบธรรมตามระบอบประชาธิปไตยจนถึงที่สุด แต่ถ้าหากรัฐบาลมีความบริสุทธิ์ใจต่อประชาชนอย่างแท้จริงแล้วทางศูนย์ ฯ หวังว่ารัฐบาลจะได้ระงับพฤติกรรมการปราบปรามประชาชนโดยด่วน เพื่อที่ประชาชนจะได้มีความมั่นใจได้ว่า รัฐบาลนี้เป็นรัฐบาลที่จะปกครองประชาชนด้วยอำนาจอันชอบธรรม เพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนชาวไทยทั้งมวล¹⁷

ต่อมาได้มีรายงานว่าตำรวจสันติบาลได้ออกหมายจับและสั่งล่าตัวนายไชแสง สุกใส อดีต ส.ส.นครพนมและเจ้าของสำนักงานทนายความ "ธรรมรังสี" ทั่วประเทศ โดยระบุว่า นายไชแสง สุกใส เป็นผู้ยุยงให้มีการแจกใบปลิวและการเคลื่อนไหวของ

กลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ นายไขแสง สุกใส เป็นผู้ได้รับความอุปถัมภ์ของอดีตอธิบดีกรม
ตำรวจซึ่งไม่ได้ต่ออายุราชการ การจับกุมครั้งนี้ น่าจะกระทำไป เป็นการคัดไม้ข่มนามและ
อาจจะไม่เกี่ยวกับ 12 คนแรกก็เป็นได้¹⁸

ในวันเดียวกันนั้นเอง นักศึกษาวិทยาลัยประสานมิตรประมาณ 600 คนได้คิด
เครื่องขยายเสียง เปิด "ไฮค์ปาร์ค" คำนิรัฐบาลที่ได้จับกุมนิสิตนักศึกษาที่ได้เรียกร้อง
รัฐธรรมนูญที่หอประชุมของวิทยาลัย

ต่อมาวันที่ 8 ตุลาคม นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้เข้าประชุมและ
มติของที่ประชุมได้ตกลงว่า ทางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จะต่อต้านการกระทำของ
รัฐบาลครั้งนี้อย่างสุดความสามารถ ได้มีการอภิปรายโจมตีรัฐบาลที่ "ลานโพธิ์" นัก
ศึกษาเริ่มเข้ามาชุมนุมจากมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ทุกคณะงดการสอบ
ประจำปี และในวันนี้นายไขแสง สุกใสได้ เข้ามอบตัวแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจสันติบาล
เพราะถือว่าคน เป็นผู้บริสุทธิ์

นักศึกษาได้ทำการตอบโต้รัฐบาลรุนแรงขึ้น เนื่องจากรัฐบาลได้ประกาศใช้
อำนาจตามมาตรา 17 แห่งรัฐธรรมนูญการปกครองแก่ผู้ถูกคุมขังทั้ง 13 คน ซึ่งนับเป็น
การใช้อำนาจมาตรา 17 กับนิสิตนักศึกษาเป็นครั้งแรก ได้มีนิสิตนักศึกษาจากมหาวิทยาลัย
วิทยาลัยต่าง ๆ ทอยก้นมาสมทบกับนักศึกษาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เพิ่มมากขึ้น
บรรดาคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และมหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้เข้าชื่อกัน
ยื่นหนังสือถึงนายกรัฐมนตรีให้ปล่อยตัวนักศึกษาและอาจารย์ที่ถูกจับกุมทั้ง 13 คน

วันที่ 10 ตุลาคม 2516 การชุมนุมที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีนิสิตนักศึกษา
เพิ่มปริมาณมากขึ้น เป็นจำนวนหมื่น รัฐบาลได้ เรียกประชุมคณะรัฐมนตรีเป็นการประชุม
ฉุกเฉินและมีมติให้ตั้งศูนย์ปราบปรามการจลาจลขึ้นที่กองอำนวยการป้องกันและปราบปราม
คอมมิวนิสต์ส่วนรื่นฤดี โดยมีจอมพลประภาส จารุเสถียร รองผู้บัญชาการทหารสูงสุด
เป็นผู้อำนวยการศูนย์ ฯ และพลเอกกฤษณ์ สีวะรา เป็นรองผู้อำนวยการศูนย์ ฯ เพื่อ

18

ลิขิต ธีระเวคิน, "การเมืองการปกครองไทย พ.ศ. 2516-2519,"

ดำเนินการปราบปรามการจลาจลกับการก่อความไม่สงบที่อาจเกิดขึ้น

วันที่ 11 ตุลาคม 2516 มีนิสิตนักศึกษาและประชาชน ประมาณกว่า 1 แสนคนมาชุมนุมที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้มีการขบวนการของขบวนการนิสิตนักศึกษาเสนอต่อรัฐบาลว่า ควรจะประกาศใช้รัฐธรรมนูญภายในวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2516 และรัฐบาลควรปล่อยตัวกลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญทั้ง 13 คน โดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ ต่อมาวันที่ 12 ตุลาคม ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาประกาศยื่นคำขาดต่อรัฐบาลให้คำตอบปล่อยตัวผู้ต้องหากลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ 13 คน ภายใน 24 ชั่วโมงโดยหมดเวลาภายในเที่ยงวันเสาร์ที่ 13 ตุลาคม โดยไม่มีเงื่อนไขถึงแม้ว่ารัฐบาลจะโอนอ่อนผ่อนปรนโดยยินยอมให้ประกันตัวผู้ต้องหาทั้ง 13 คนแล้วก็ตาม ทางศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา ๗ ระบุว่า จะใช้มาตรการขั้นเด็ดขาด และในวันนี้ได้มีการยื่นประกันตัวกลุ่มผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญ แต่ผู้ต้องหาทั้งหมดไม่ยอมรับประกันตัว เพราะถ้ายอมรับประกันตัวก็เท่ากับ เป็นการยอมรับต่อข้อกล่าวหาของรัฐบาล โดยมติศูนย์ ๗ ไม่ยอมรับการประกันตัวจะคอยข้อตกลงของรัฐบาล ในวันที่ 13 เที่ยงตรง ถ้ารัฐบาลไม่ยอมพวคนิสิตนักศึกษาและประชาชนจะร่วมเดินขบวนฝ่ายรัฐบาลได้สั่งเตรียมกำลังทหารและตำรวจไว้รับมือกับนิสิตนักศึกษาทั่วกรุงเทพฯ

เวลา 12.00 น. ตรงของวันที่ 13 ตุลาคม การเดินขบวนครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดเท่าที่เคยมีมาในประเทศไทยซึ่งประกอบด้วย กลุ่มประชาชน นิสิต นักศึกษาประมาณ 5 แสนคน ได้เคลื่อนขบวนออกจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไปคาบถนนราชดำเนินกลางไปยังอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยและบริเวณลานพระบรมรูปทรงม้า

ต่อมาเวลา 20.00 น. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ได้ออกแถลงการณ์ว่า

...ตามคำสั่งของนายกรัฐมนตรีที่ใช้อำนาจความมาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครอง ให้ควบคุมตัวผู้ต้องหากลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ ในข้อหา 3 กระทั่งคือ

1. ชุมนุมในที่สาธารณะเกิน 5 คน
2. ก่อความไม่สงบในราชอาณาจักร
3. กระทำการอันเป็นคอมมิวนิสต์ ไว้อบสมนโดยไม่มีกำหนดนั้น

บัดนี้ ปรากฏว่า ได้มีสถานการณ์รุนแรงอันเป็นอันตรายต่อความสงบเพื่อป้องกันเหตุการณ์รุนแรง ผู้รักษาการในตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจ จึงมีคำสั่งให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาไปโดยไม่มีเงื่อนไข¹⁹

วันที่ 14 ตุลาคม ได้เกิดเหตุจลาจลนองเลือดขึ้น เวลา 06.00 น. ขบวนการนักศึกษาได้ไปคอยหังผลการเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ของบรรดาตัวแทนนิสิตนักศึกษาเพื่อหังพระบรมราโชวาท ซึ่งพันเอกวิสิษฐ เศษกูชร ได้อัญเชิญพระบรมราโชวาทมาอ่านให้นิสิตนักศึกษาที่ชุมนุมอยู่ว่า "บัดนี้รัฐบาลได้ส่งปล่อยผู้ต้องหา ทั้ง 13 คนและสัญญาว่าจะร่างรัฐธรรมนูญให้แล้วเสร็จภายในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2517 ให้นิสิตนักศึกษาเลิกชุมนุมเสีย" นักศึกษาได้ยืนดั่งนั้นจึงร้องเพลงสรรเสริญพระบารมี พร้อมกับทิ้งอาวุธ ซึ่งล้วนแต่เป็นท่อนเหล็กและได้ทยอยกันกลับ เวลา 06.00 น. ปราบกฏว่ามีรถตำรวจบุกตลุยเข้ามาในบริเวณนั้น ได้ใช้ระเบิดแก๊สน้ำตายิงไล่กลุ่มนักศึกษาที่ยังหลงเหลืออยู่ประมาณกว่าพันคนพร้อมกับใช้ไม้พลองตีตลุกกลุ่มนักศึกษาโดยไม่เลือกหน้า นักศึกษาหญิงหลายคนถูกตีตกน้ำ นักศึกษาจำนวนมากได้รับบาดเจ็บและมีผู้เสียชีวิต

มีผู้เข้าร่วมในเหตุการณ์ยืนยันว่า ตำรวจมีกำลังกว่า 50 คนได้บุกเข้าไปใช้ไม้พลองตีและยิงนักศึกษาด้วยระเบิดแก๊สน้ำตา มี พล.ต.ท.มนต์ชัย พันธุ์คงชื่น ผู้ช่วยอธิบดีตำรวจ เป็นผู้สั่งการ ได้เกิดเหตุการณ์ร้ายแรงขึ้นหลายจุด เกิดการปะทะกันระหว่างกำลังตำรวจ ทหารและนักศึกษา นักศึกษาได้เข้าทำการเผากรมประชาสัมพันธ์ สำนักงาน ก.ค.ป. ตำรวจและทหารได้นำกำลังรถถังออกปราบปราม ทำให้นักศึกษาประชาชนล้มตายบาดเจ็บมากมาย นับเป็นเหตุการณ์ที่น่าเศร้าที่สุดในประวัติศาสตร์ไทย นักศึกษาอาชีวะจำนวนหนึ่งได้เสียสละชีวิต ทำการต่อสู้กับเจ้าหน้าที่ผู้ถืออาวุธ ที่น่าเศร้าสลดคือคนไทยฆ่ากันเอง ได้มีการพยายามเรียกร้องให้ทุกฝ่ายกลับไปสู่ความสงบโดยสมเด็จพระสังฆราช สมเด็จพระชนนี และผลสุดท้ายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงออกโทรทัศน์รับสั่งว่า "วันนี้เป็นวันมหาวิปโยค" และได้รับสั่งให้ทุกฝ่ายกลับไปสู่ความสงบ หยุดยั้งการรบราฆ่าฟันกันเอง แต่ประชาชนที่ประท้วงก็ยังคงประท้วงคือ แม้จอมพลถนอมจะลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้วก็ตาม ผลสุดท้ายเมื่อมีประกาศว่า จอมพลถนอมจอมพลประภาสและพันเอกณรงค์ ยินยอมเดินทางออกนอกประเทศชั่วคราว ผู้ชนก็เริ่มทยอยกลับสู่เคหะสถานของตน เป็นอันสิ้นสุดการประท้วงและรัฐบาลทหารของกลุ่มถนอม-ประภาส - ณรงค์ก็ถูกโค่นล้มลง

ผลการเปลี่ยนแปลง 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เมื่อจอมพลถนอม กิตติขจร กราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรง

พระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งนายสัญญา ธรรมศักดิ์ อธิการบดีมหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์และองคมนตรี เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นการเริ่มต้นรัฐบาลใหม่ เพื่อ
เตรียมพร้อมสำหรับการร่างรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์
แบบ สภาวะการเมืองหลัง 14 ตุลาคม 2516 นับ เป็นช่วงที่ปลอดจากอิทธิพลของทหาร
ทางการเมืองอีกครั้งหนึ่ง ดังที่เคยปรากฏแล้วในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งใน
ครั้งนั้นผู้นำฝ่ายพลเรือนมีโอกาสเข้ามาเป็นรัฐบาลตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ รัฐสภามีบทบาท
สูงสุดในการกำหนดการเข้าออกของรัฐบาล หลักการแยกข้าราชการประจำกับการเมือง
ตลอดจนการต่อสู้ทางการเมืองก็ได้กระทำในนามพรรคการเมือง ซึ่งเกิดขึ้นในลักษณะธรรม
ชาติโดยไม่ต้องอาศัยบทบัญญัติแห่งกฎหมายแต่อย่างใด แต่แล้วพลังนอกสภาอันได้แก่พรรค
การเมือง กลุ่มผลประโยชน์ ตลอดจนความสำนึกทางการเมืองของประชาชนยังไม่ทัน
หวั่นไหวไปสู่ประชาชนก็เกิดรัฐประหารเสียก่อน ในครั้งนี้ก็เช่นเดียวกัน ฝ่ายนิยมประชา
ธิปไตยก็ได้รับโอกาสในการสร้างสรรค์ประชาธิปไตย แต่แล้วฝ่ายนิยมประชาธิปไตยก็พลาด
โอกาสไปอย่างน่าเสียดายซึ่งพอจะตั้งข้อสังเกตได้ดังนี้²⁰

ก. จากการเลือกตั้งหลัง 14 ตุลาคม 2516 ไม่มีอะไรต่างไปจากที่ผ่านมา
แม้ว่าการเลือกตั้งจะเป็นการสร้าง ความชอบธรรมให้แก่รัฐบาลที่ขึ้นครองอำนาจ แต่ก็ไม่ได้
ได้เป็นสิ่งประกันว่ารัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้งจะบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพและยิ่ง
ไม่มีพรรคการเมืองใดมีเสียงข้างมากในสภาอย่างเด็ดขาด รัฐบาลประกอบด้วยพรรค
หลายพรรคก็ยิ่งทำให้การสนองตอบ เจตนารมณ์ของประชาชนเป็นไปอย่างยากยิ่ง ประชาชน
จึงไม่เห็นความแตกต่างระหว่างรัฐบาลที่มาจาก การแต่งตั้งและการเลือกตั้ง

ข. คุณภาพและพฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ได้ไปกว่าเดิมยังอยู่
ในสภาวะ "น้ำเน่า" ความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อการเลือกผู้แทนราษฎร จึงไม่หวั่น
ถกในความนิยมของประชาชน เพราะคิดว่า "เลือกไปก็เท่านั้น" การปลุกฝังทำให้

20

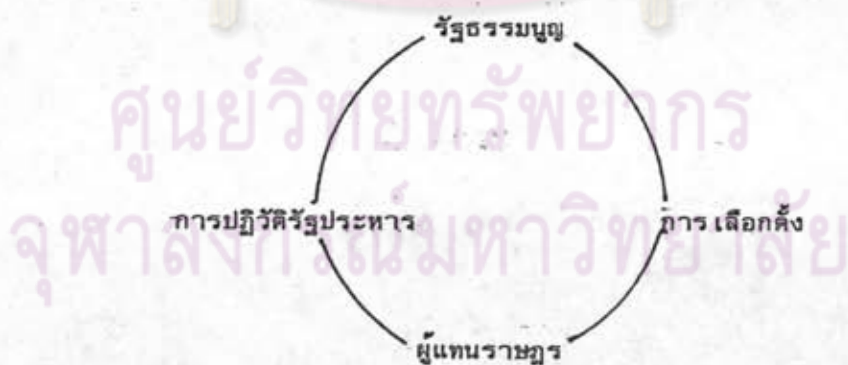
สุขุม นวลสกุลและคณะ, "การเมืองและการปกครองไทย," เอกสาร
การสอน ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, หน้า 91-92.

รัฐสภาเป็นสถาบัน (Institutionalization) จึงยากที่จะได้รับความสำเร็จ

ค. บทบาทของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นพลังที่ทรงอิทธิพล ไม่เพียงแต่ตีทักษ์ผลประโยชน์ของประชาชนด้วยการ "ตรวจตรา" (watchdog) การทำงานของรัฐบาล แต่ได้ทำตัวเป็น "อศวินขี่ม้าขาว" เกือบทุกเรื่อง บทบาทของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยจึงเพื่อไปห้ถึงศูนย์ ฯ มักใช้วิธีการข่มขู่บังคับ เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการ อันเป็นการขัดต่อความรู้สึกแบบแผนประเพณีของไทย ศูนย์ ฯ จึงไม่ได้รับความร่วมมือสนับสนุนจากประชาชน เท่าที่ควร

ในยุคประชาธิปไตย เบ่งบาน พรรคการเมือง หลังนิสิตนักศึกษา กลุ่มหลากหลายต่าง ๆ ตลอดจนสื่อมวลชนมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ แต่เหตุการณ์ความวุ่นวาย การประท้วง เดินขบวนต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทำให้รัฐบาลหลงใหลถูกใจคิดว่า "อ่อนแอ" ไม่สามารถเผชิญกับปัญหาทั้งภายในและภายนอกรัฐสภา เป็นเหตุให้ฝ่ายทหารในนามคณะปฏิรูปการปกครอง นำมาเป็นข้ออ้างในการทำรัฐประหาร กลายเป็นประวัติศาสตร์ซ้ำรอยในที่สุด

การยึดอำนาจการปกครองโดยคณะปฏิรูปการปกครอง เป็น เครื่องชี้ให้เห็นว่า
21
การเมืองไทยยังคงวนเวียนอยู่ในวัฏจักรของวงกลมดังกล่าว

21
สุชุม นवलสกุลและคณะ, "การเมืองการปกครองไทย," หน้า 92.

สภาพของสังคมหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516

หลังการล้มรัฐบาลกลุ่มจอมพลถนอม - ประภาส - ณรงค์แล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงยุบสภา จากนั้นก็มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าแต่งตั้งสมาชิกสภาแห่งชาติขึ้น 2346 นายและให้มีการเลือก สมาชิกสภานิติบัญญัติจากสมาชิกสภาขึ้น 299 นาย เพื่อทำหน้าที่สภานิติบัญญัติและมีการแต่งตั้งกรรมการร่างรัฐธรรมนูญเพื่อร่างรัฐธรรมนูญสำหรับประชาชนชาวไทยใช้ถาวรสืบไป

ในระยะเวลาดังกล่าวนี้ กลุ่มนิสิตนักศึกษาได้มีบทบาทในทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น โดยได้ทำการอาสาสมัครทำการเผยแพร่ประชาธิปไตยในจังหวัดต่าง ๆ ซึ่งการกระทำดังกล่าวได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างนักศึกษาซึ่งมีความคิดที่ต้องการให้สังคมเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นตามแนวความคิดของตน กับกลุ่มข้าราชการซึ่งยังคงมีลักษณะอนุรักษนิยมและยึดมั่นในค่านิยมดั้งเดิม

ปรากฏว่าการเผยแพร่ประชาธิปไตยไปสู่ประชาชนนั้นมิได้ทำกันง่าย ๆ อย่างที่คาดการณ์ไว้ เพราะปัญหาของสังคมและการเมืองไทย เป็นปัญหาที่หมักหมมกันมานานได้ถูกเปิดโอกาสให้มีการแสดงออกทางการเมือง ปัญหาที่หมักหมมกันมานานได้แก่ปัญหาความยุติธรรมในด้านต่าง ๆ การกดขี่ข่มเหงโดยข้าราชการและโดยระบบราชการและระบบราชการทั้งหมดได้แสดงออกมาในรูปของการเดินขบวน เรียกร้อง ร้องเรียนต่อรัฐบาลหรือโดยผ่านตัวแทนกลุ่มการนัดหยุดงานของผู้ใช้แรงงาน การเข้ามาร้องทุกข์ของชาวนา การเข้าร้องทุกข์ของข้าราชการในหน่วยงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นราชการหรือเอกชน ในหลายกรณีมีเหตุผลที่เป็นจริง แต่ในหลายกรณีก็เป็นการฉวยโอกาส แต่เหตุการณ์ทั้งหมดนี้ชี้ให้เห็นหน่วยราชการต่าง ๆ เป็นกลไกที่ไม่สามารถแก้ปัญหาหรือตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงต้องร้องเรียนต่อรัฐบาลและต่อนายกรัฐมนตรีโดยตรง

ในขณะที่สังคมไทยกำลังประสบปัญหายุ่งยากทางการเมือง ซึ่งมีแต่ความขัดแย้งกัน เครื่องเคียดและการประจัญหน้า ก็ถูกซ้ำเติมด้วยการขึ้นราคาน้ำมันดิบของกลุ่มประเทศผู้ผลิตน้ำมันเพื่อส่งออก (โอเปค) ทำให้เกิดปัญหาน้ำมันแพงและขาดแคลนจนต้องมีมาตรการประหยัดน้ำมัน ซึ่งทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา นอกจากนั้นราคาสินค้าอุปโภคก็ขึ้น

ราคาตามราคาน้ำมัน ทำให้ปัญหาซึ่งมีอยู่มากแล้วกลับทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น แคว้นที่
รัฐบาลซึ่งประกอบด้วยนายกรัฐมนตรีที่มีชาวสะอากและคณะรัฐมนตรีที่มีคุณภาพดีกว่าหลาย ๆ
ซีกในอดีต จึงสามารถประคับประคองสถานการณ์ไปได้จนมีประกาศใช้รัฐธรรมนูญและมี
การเลือกตั้งทั่วไปในเดือนมกราคม พ.ศ. 2518 ในช่วงนี้จะเห็นว่าสถานการณ์บ้านเมือง
ค่อนข้างจะสับสนด้วยกลุ่มขบวนการต่าง ๆ เรียกร้องสิทธิเสรีภาพ มีความพยายามในการ
วางรากฐานประชาธิปไตย มีการร่างรัฐธรรมนูญ การอภิปรายปัญหาบ้านเมือง มีการ
รวมตัวเป็นกลุ่มต่าง ๆ เช่นสหภาพเพื่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส) และประชา-
ธิปไตยเพื่อประชาชน (ปช.ปช.) กลุ่มดุสิต ๑๑ กลุ่มหลังใหม่ เพื่อเตรียมการก่อตั้ง
พรรคการเมือง ในช่วงนี้ทหารและตำรวจต่างก็สงวนบทบาทและท่าที คอยเฝ้าดูพัฒนาการ
ต่าง ๆ อย่างสงบ แต่ก็ได้มีการเตรียมตัวที่จะเผชิญกับปัญหาที่คาดว่าจะกำลังจะตามมา กลุ่ม
นิสิตนักศึกษาที่เริ่มมีรอยร้าวเกิดขึ้น มีการแยกตัวออกเป็น 2 กลุ่ม คือศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา
แห่งประเทศไทย กับสหพันธ์นักศึกษาเสรีแห่งประเทศไทย กลุ่มหลัง เป็นกลุ่มที่แยกออกไป
จากกลุ่มแรก เพราะเริ่มมีความคิดทางการเมืองต่างกัน และบางพวกก็ไม่สังกัดกับกลุ่ม
จัดตั้งซึ่งได้รับความสนับสนุนจากองค์กรของรัฐ และมีกิจกรรมที่ถ่วงดุลกลุ่มนิสิตนักศึกษา²²

สถานการณ์ของรัฐบาลหลัง เหตุการณ์ปฏิวัติ 14 ตุลาคม 2516

หลังจากเหตุการณ์จลาจลสงบลง นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้รับตำแหน่ง
นายกรัฐมนตรีและได้ทำการปรับปรุงคณะรัฐบาลใหม่ และนายสัญญา ธรรมศักดิ์ได้หัน
ตำแหน่งไปหลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 และมี
การเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 26 มกราคม 2518 ผลการเลือกตั้งปรากฏว่าไม่มีพรรคการเมือง
เมืองใดได้รับคะแนนเสียงชนะเด็ดขาด ทำให้ต้องจัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้น ซึ่งดำเนินการ
โดยพรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมากคือพรรคประชาธิปัตย์ และ บ.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช
ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่ปรากฏว่าไม่ได้รับความไว้วางใจจากสภาผู้แทนราษฎร
จึงต้องลาออกไปเมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2518

การลาออกของรัฐบาลผสมดังกล่าว ทำให้พรรคการเมืองอื่น ๆ ร่วมมือกันเป็น สหพรรคจัดตั้งรัฐบาล โดยให้ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้าพรรคกิจสังคมเป็น นายกรัฐมนตรี ส่วนรัฐมนตรีอื่น ๆ อยู่ในสภาพ "ผสม" จากพรรคต่าง ๆ ดังกล่าว ผลที่สุดรัฐบาล "สหพรรค" ได้รับความไว้วางใจจากสภาผู้แทนราษฎร และทำหน้าที่ บริหารประเทศต่อมา ซึ่งปรากฏว่ารัฐบาล "สหพรรค" ต้องประสบวรสุมทางการเมือง อยู่ตลอดเวลา เนื่องจากต้องคอยเอาใจและให้ผลประโยชน์ตอบแทนบุคคลในพรรคการเมืองต่าง ๆ ที่สนับสนุนรัฐบาล ดังนั้นนายกรัฐมนตรี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมชจึงหา ทางออกโดยการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีใหม่เมื่อวันที่ 8 มกราคม 2518 เพื่อรักษาเสถียร ภาพของรัฐบาล แต่แทนที่จะเป็นผลดีกลับต้องเผชิญกับความไม่พอใจของพรรคการเมือง เล็ก ๆ ที่เคยให้การสนับสนุนรัฐบาลอยู่ ผลปรากฏว่า พรรคการเมืองเล็ก ๆ ดังกล่าว ได้ถอนการสนับสนุนรัฐบาล และเป็นโอกาสให้พรรคประชาธิปัตย์ยื่นผู้คัดค้าน เปิดอภิปราย ทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลผสม และพรรคการเมืองหลายพรรค อาทิเช่น พรรคธรรมสังคม พรรคชาติไทย เป็นต้น ซึ่งมีบุคคลร่วมอยู่ในรัฐบาลแสดงท่าทีขอร่วม ในการอภิปรายด้วย ในขณะเดียวกันได้มีการเดินขบวนประท้วงของกลุ่มสหภาพแรงงานหลาย กลุ่ม ทำให้เสถียรภาพของรัฐบาลไม่มั่นคง ดังนั้น ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ นายกรัฐมนตรี จึงตัดสินใจยุบสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2519 และได้กำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 4 เมษายน 2519 ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.2517

ผลการเลือกตั้งปรากฏว่ามีสมาชิกพรรคการเมือง 19 พรรค ได้รับเลือก ตั้งเป็นสมาชิกรัฐสภา มีจำนวนผู้แทนทั้งสิ้น 279 ที่นั่ง กล่าวคือ พรรคประชาธิปัตย์ ได้ 114 ที่นั่ง ซึ่งมากที่สุด แต่พรรคประชาธิปัตย์ก็ยังไม่มีความเสี่ยงข้างมากพอที่จะจัดตั้งรัฐบาลได้ จึงได้จัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้นจากพรรคการเมือง 4 พรรค โดยรวม กับพรรคชาติไทย ธรรมสังคม และสังคมชาตินิยม ต่อมาได้มีพระบรมราชโองการ แต่งตั้ง ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2519 และได้จัดตั้งรัฐบาลผสมต่อมา

คณะรัฐบาลผสมได้เข้ารับหน้าที่บริหารประเทศตลอดมาจนถึงวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ได้เกิดวิกฤตการณ์อย่างรุนแรง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการจลาจลร้ายแรง มาก อันอาจจะเป็นภัยพิบัติและบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักรและเศรษฐกิจ

ของประเทศได้ ดังนั้นคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ภายใต้การนำของพลเรือเอก
สงัด ชลออยู่ ร.น. ได้เข้ายึดอำนาจการปกครอง เป็นผลสำเร็จในวันที่ 6 ตุลาคม
2519 (เวลา 18.00 น.) และได้ประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร
ฉบบพหุศักราช 2517 โดยให้เหตุผลว่ามีอุปสรรคขัดข้องไม่สามารถปฏิบัติตาม เจตนารมณ์
ของรัฐธรรมนูญดังกล่าวได้ (ต่อมาคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทยฉบับวันที่ 22 ตุลาคม 2519)

คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ได้เข้ามาบริหารประเทศสืบต่อจากรัฐบาลผสม
โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้มีพระบรมราชโองการแต่งตั้งให้นายธานินทร์
กฤษวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2519 และแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี
ตามประกาศพระบรมราชโองการวันที่ 22 ตุลาคม 2519

คณะปฏิรูปการปกครองมิได้เข้าเป็นรัฐบาลเสียเอง แต่มอบหมายให้ นาย
ธานินทร์ กฤษวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี แต่คณะปฏิรูปก็ได้ดำรงอยู่ในฐานะสภาที่
ปรึกษาของรัฐบาลและ เปรียบเสมือน เปลือกหอยคอยคุ้มครองตัวหอยอันได้แก่ผู้ที่เข้ามา
เป็นรัฐบาล ส่วนสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดินอยู่ในฐานะอ่างน้ำหล่อเลี้ยงหอย คณะ
ปฏิรูปมีเจตจำนงในการพัฒนาประชาธิปไตย เป็นขั้นตอน โดยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญที่ได้
ประกาศเมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2519 ซึ่งเรียกง่าย ๆ ว่า เป็นประชาธิปไตยแบบนำ
ริ้ว (Guided Democracy) แนวคิดนี้คล้ายคลึงกับของคณะราษฎรที่ได้วางโครงการ
ปกครองประเทศ 3 ระยะด้วยกัน สมัยแรกสมาชิกสภาจากการแต่งตั้งทั้งหมด สมัย
ที่สอง สภาประกอบด้วยสมาชิกประเภทแต่งตั้งและเลือกตั้งมีจำนวนเท่ากัน สมัยที่สาม
ภายในสิบปีเป็นอย่างช้า สภาจึงประกอบด้วยสมาชิกที่มาจาก การเลือกตั้งเพียงประเภทเดียว
ซึ่งคณะปฏิรูปได้วางโครงการพัฒนาประชาธิปไตย เป็น 3 ขั้นตอนด้วยกัน

ระยะสี่ปีแรก สมาชิกสภาได้รับการแต่งตั้งทั้งหมด

ระยะสี่ปีที่สอง รัฐสภาประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา โดยสภา
ทั้งสองมีอำนาจเท่าเทียมกัน

ระยะสี่ปีที่สาม ลดอำนาจวุฒิสภาลง และยกเลิกเมื่อครบสี่ปี

รัฐบาลโดยการนำของนายธามินทร์ กรัยวิเชียร บริหารประเทศมาจนกระทั่งวันที่ 20 ตุลาคม 2520 ก็ถูกคณะปฏิรูปเดิมในชื่อใหม่ว่า "คณะปฏิวัติ" ทำการปฏิวัติยึดอำนาจ โดยอ้างว่า "การบริหารงานของรัฐบาลนายธามินทร์ กรัยวิเชียร ไม่อาจแก้ปัญหาสำคัญของประเทศ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและอุตสาหกรรมให้ลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งเป็นการปิดกั้นเสรีภาพทางความคิดเห็นของประชาชน ตลอดจนทำที่ของรัฐบาลในการลอบวางระเบิดใกล้สัปดาห์ที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่จังหวัดยะลา ได้นำไปสู่ความแตกแยกในหมู่ประชาชนและสถาบันต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง

นอกจากนี้ขั้นตอนในการพัฒนาประชาธิปไตย ซึ่งกำหนดไว้เป็น 3 ตอน ตอนละ 4 ปี เป็นเวลาที่นานเกินความจำเป็น คณะปฏิวัติได้สัญญาที่จะให้มีการเลือกตั้งภายใน 1 ปี และได้มอบหมายให้ พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดเป็นนายกรัฐมนตรี ยกเลิกรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรฉบับพุทธศักราช 2519 และประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรฉบับพุทธศักราช 2520 แทน

สภาพการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช 2517

เมื่อได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช 2517 กลุ่มการเมืองทั้งเก่าและใหม่ ได้เข้าแข่งขันสมัครรับเลือกตั้งกันเป็นจำนวนมาก การเมืองไทยในยุคนี้มีการคาดการณ์ไว้ว่าผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จะต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือมาจากการเลือกตั้ง ซึ่งทำให้มีการแข่งขันระหว่างพรรคการเมืองเข้มข้นมาก จากผลการเลือกตั้งในเดือนมกราคม พ.ศ. 2518 ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เป็นนายกรัฐมนตรี รัฐบาลที่ตั้งขึ้นเป็นรัฐบาลผสมซึ่งก็อยู่ได้ไม่นานต้องประกาศยุบสภาและเลือกตั้งใหม่ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2519 และ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ก็ได้

23

จรรยา เปรมฤทัย, "ปฏิทินการเมือง," (กรุงเทพมหานคร : ห้างศึกษาสัมพันธ์, 2521), หน้า 479.

เป็นนายกรัฐมนตรีคนต่อไป แต่รัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช 2517 ก็มีอายุได้เพียง 1 ปี 8 เดือนเท่านั้น ช่วงนี้การเมืองไทยตกอยู่ในยุคแห่งความผันผวนและไร้เสถียรภาพอย่างยิ่ง มีการเลือกตั้งทั่วไปถึง 2 ครั้ง และมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลถึง 4 ชุด รัฐบาลแต่ละชุดมีอายุเฉลี่ยเพียง 4 เดือนเศษ จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์นองเลือดและรัฐประหารเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ซึ่งเป็นการสิ้นสุดยุคประชาธิปไตยอันสมบูรณ์แบบ

ประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2517 เป็นประชาธิปไตยที่นับว่าสมบูรณ์แบบที่สุด เพราะ เป็นประชาธิปไตยที่ได้มาโดยเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 นับได้ว่าเป็นประชาธิปไตยที่มาจาก การต่อสู้ของมวลชน เหตุการณ์ในระหว่างนี้สามารถมองได้เป็น 2 ด้าน คือทั้งในด้านที่สถานการณ์เอื้อประโยชน์ให้และผลเสียที่เกิดจาก เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

1. ผลดี

1.1 เป็นโอกาสของการพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย การเลือกตั้ง การจัดตั้งรัฐบาล การแก้ไขข้อขัดแย้งต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่า คนไทย รุกติกาและสามารถปกครองตนเองในระบอบประชาธิปไตยได้ อย่างน้อยก็ชี้ให้เห็นว่ามีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองและระบบ

1.2 ความตื่นตัวทางการเมือง การแสดงออกทางการเมือง การเรียกร้องและประท้วงต่าง ๆ ความสนใจของคนที่มาฟังคำอภิปรายต่าง ๆ รวมทั้งสิ่งตีพิมพ์ที่เป็นวรรณกรรมการเมือง ชี้ให้เห็นถึงความตื่นตัวทางการเมืองของคนไทย

1.3 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการเมือง การเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองหรือการเข้าร่วมในกิจกรรมของกลุ่มการเมืองหรือกลุ่มหลักคั้น เป็นการชี้แนะว่า การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการเมือง (political infrastructure) กำลังดำเนินไปอย่างกว้างขวาง ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาการเมืองในระดับหนึ่ง

1.4 ความเสมอภาคทางการเมือง เกิดความเสมอภาคทางการเมืองมากขึ้น การผูกขาดอำนาจทางการเมืองลดน้อยลง ประชาชนมีส่วนร่วมใน

การแสดงออกทางการเมืองมากขึ้น

1.5 การตอบสนองของระบบราชการต่อความต้องการของประชาชนดีขึ้น ระบบประชาธิปไตยที่เกิดขึ้น ทำให้เจ้าหน้าที่ราชการ กระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนมากขึ้น การวางอำนาจ มาตรการใหญ่ลดน้อยลง

2. ผลเสีย การเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2517 นับเป็นต้นร้ายของคนจำนวนไม่น้อย ซึ่งทำให้เกิด

2.1 การเรียกร้องทางการเมืองมากเกินไปจนขอบเขต การเรียกร้องการประท้วง การนัดหยุดงาน เกิดขึ้นอย่างมากมาย (ปี 2510 - 501 ครั้ง, ปี 2517 - 357 ครั้ง, ปี 2518 - 241 ครั้ง, ปี 2519 - 133 ครั้ง)²⁴ เป็นการแสดงให้เห็นว่า เกิดการเรียกร้องทางการเมืองมากขึ้น ซึ่งหลายกรณีอาจเป็นจริง แต่หลายกรณีเป็นเรื่องการฉวยโอกาสไม่สมเหตุสมผล การเรียกร้องทางการเมืองซึ่งเกิดขึ้นอย่างมากมายนี้ เป็นการตื่นตัวทางการเมืองมากเกินไปจนจะใช้กฎหมาย หน่วงอยู่เหนือกฎหมาย นับเป็นการไม่ถูกต้องตามหลักการประชาธิปไตย

2.2 ปฏิกริยาตอบโต้จากกลุ่มอนุรักษ์นิยม การเกิดกลุ่มต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นพลังอำนาจในการต่อรองกับรัฐบาล ทำให้เกิดกลุ่มต่อต้านขึ้นมาจนอำนาจ โดยแสดงออกในทางรุนแรง เป็นการคุกคามการรวมกลุ่มทางการเมือง เช่น กลุ่มกระหิงแดง กลุ่มนวพล เป็นต้น

2.3 การใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา การแสดงออกทางการเมือง เริ่มแสดงออกมาในรูปของความรุนแรงเหมือนบ้านเมืองไร้กฎหมาย เช่น การบุกทำลายบ้าน นายกรัฐมนตรี บ.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช โดยตำรวจกลุ่มหนึ่ง การยกพวก เข้าทำร้ายนักศึกษาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ การขว้างระเบิดใส่กลุ่มที่เดินขบวน การลอบสังหารนักการเมือง เป็นต้น ล้วนแต่เป็นเหตุให้เกิดความวุ่น

²⁴

ลิขิต วีระเวทิน, "การเมืองการปกครองไทย พ.ศ. 2516 - 2519,"

วาทกรรมการเมืองซึ่งจะนำไปสู่เหตุการณ์ร้ายแรงและไร้ระเบียบยิ่งขึ้น

2.4 ความคิดเห็นทางการเมืองไม่ตรงกัน ความเชื่อในทางการเมืองแบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือกลุ่มขวาจัดและซ้ายจัด มีความเชื่อแตกต่างกันทางอุดมการณ์ กลุ่มขวามองกลุ่มซ้ายว่าเป็นคอมมิวนิสต์ กลุ่มซ้ายมองกลุ่มขวาว่าเป็นโดโนเสอาเด้าลันยี ความแตกแยกทางอุดมการณ์รุนแรงขึ้นทุกที กลุ่มขวาตีความประชาธิปไตยว่าเป็นรูปแบบการปกครองของประเทศเสรีนิยม เช่น อังกฤษ อเมริกา กลุ่มซ้าย ตีความประชาธิปไตยว่า ต้องเป็นประชาธิปไตยของมวลชน แบบสาธารณรัฐประชาชนจีน

ปรากฏการณ์ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ การตีพิมพ์วรรณกรรมตามอุดมการณ์ของมาร์กซ์ เลนิน สตาลิน เหมา เจ๋อตุง มีออกมามากมายและเปิดเผย มีการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ทำให้กลุ่มขวาหรือพวกอนุรักษนิยมหวาดหวั่นและพร้อมที่จะทำการสกัดกั้นต่อต้านพวกกลุ่มซ้าย

สภาทหารเมืองก่อน 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519

สภาทหารเมืองไทยก่อนการปฏิวัติ 6 ตุลาคม 2519 นั้นเป็นสภาทหารที่เกิดความขัดแย้งกันทางอุดมการณ์ทางการเมือง แบ่งเป็นกลุ่มขวาจัดและซ้ายจัด แม้แต่คณะรัฐบาลซึ่งมี ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี รัฐบาลในขณะนั้นเป็นรัฐบาลผสม เป็นรัฐบาลที่อ่อนแอไม่มีเสถียรภาพ เหตุการณ์บ้านเมืองในขณะนั้นอยู่ในสภาพพร้อมที่จะเกิดสภาวะรุนแรงทุกขณะ และประจวบกับ พลเอกกฤษณ์ สีวะรา (ซึ่งเป็นบุคคลที่คอยค้ำจุนระบอบประชาธิปไตย) ถึงแก่อสัญกรรม บรรยากาศทางการเมืองที่ตึงเครียดอยู่แล้วยิ่งเพิ่มความน่าสะพรึงกลัวและความไม่แน่นอนมากขึ้น ซึ่งนักวิชาการโดยเฉพาะนักรัฐศาสตร์สามารถคาดคะเนได้ว่า ระบอบประชาธิปไตยคงอยู่ได้ไม่นาน การยึดอำนาจโดยทหารคงจะเกิดขึ้นเป็นแค่рожหะและหาความชอบธรรมเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะยังมีมวลชนที่จับกลุ่มและจัดตั้ง โดยเฉพาะศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยที่จะเป็นตัวค้ำจุนการยึดอำนาจ

ถ้าพิจารณาเหตุการณ์ก่อน 6 ตุลาคม 2519 จะเห็นได้ว่าได้มีการเรียกร้องทางการเมืองและเกิดความขัดแย้งต่าง ๆ มากมาย ทั้งในแง่ผลประโยชน์และอุดมการณ์และไม่สามารถหาข้อยุติได้ ในระบบที่เป็นอยู่นี้ พบว่าสภาวะนี้สอดคล้องกับทฤษฎีการพัฒนาการเมืองและความหุกร่อนทางการเมือง (political development and political decay) ของแซมูเอล ฮันติงตัน (Samuel Huntington) ที่ว่า ถ้าอัตราความเจริญทางการเมือง (political modernization) มีสูง กล่าวคือ ความตื่นตัวทางการเมืองซึ่งออกมาในแง่การแสดงออก การเรียกร้อง การประท้วง การต่อต้าน ขณะเดียวกัน การพัฒนาการเมือง (political development) ซึ่งได้แก่ การจัดตั้งสถาบันทางการเมืองขึ้นมาจัดระเบียบ การมีส่วนร่วมหรือความเจริญทางการเมืองดำจะนำไปสู่ความหุกร่อนทางการเมือง ซึ่งได้แก่ความวุ่นวายและล้มระบบ²⁵ ซึ่งหมายความว่า ถ้าประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองสูงและต้องการมีส่วนร่วมทางการเมือง จะต้องมีการพัฒนาสถาบันทางการเมือง เช่น พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ เพื่อให้การมีส่วนร่วมอยู่ในลักษณะจัดตั้งมีระเบียบซึ่งสถาบันดังกล่าวจะทำหน้าที่เป็นตัวคั่นระหว่างรัฐบาลกับประชาชน มิฉะนั้นประชาชนจะเข้าถึงตัวรัฐบาลโดยตรงและถ้าเกิดสภาพ เช่นนี้ขึ้นในขอบข่ายที่กว้างขวาง รัฐบาลซึ่งมีทรัพยากรจำกัดจะไม่สามารถตอบสนองต่อการมีส่วนร่วมโดยตรง เช่นนี้ได้ ก็จะนำไปสู่ปัญหาและวิกฤตการณ์ทางการเมือง และผลสุดท้ายก็จะนำไปสู่การล้มของระบบ ซึ่งสถานการณ์ระหว่าง 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 และ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ก็มีสภาพดังกล่าว ทั้งนี้เพราะความเจริญทางการเมืองมีผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเกิดขึ้นเพราะนโยบายพัฒนาประเทศของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ถนอมและประภาส คือ ระบบการปกครองแบบพ่อขุน ซึ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจแต่เพิกเฉยการพัฒนาทางการเมืองในแง่การ

25

Samuel Huntington ได้กล่าวถึงสภาวะการเมืองในวลีที่ว่า "Political Development and Political Decay," ใน Samuel Huntington, "Political Order in Changing Society," (New Haven : Yale University Press, 1968), pp. 1-92.

สร้างสถาบัน เพื่อการมีส่วนร่วมและหาข้อยุติข้อขัดแย้ง เมื่อระบบกองทุนถูกล้ม การสร้างระบอบประชาธิปไตยเกิดขึ้นไม่ทันกับความเจริญทางการ เมืองและข้อสำคัญไม่สามารถยุติปัญหาต่าง ๆ ที่หมักหมมมานานในระบบเดิม ทำให้เกิดการเสียดุลระหว่างปัญหาและความสามารถของระบบที่จะแก้ไขปัญหานั้น กล่าวได้ว่า สภาพการณ์อันนี้เป็นสภาพการณ์ที่แทบจะหลีกเลี่ยงเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ไปไม่ได้เลย

การปฏิวัติ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519

เมื่อการจลาจล 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 สงบลงขบวนการที่มีความสำคัญในระยะเวลาเวลานั้นคือ ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ที่ทำตัวเป็น "อัศวินขี่ม้าขาว" ในทุกเรื่อง ซึ่งประชาชนยังให้ความศรัทธาและยกย่อง บทบาทของกลุ่มนักศึกษาในสังคมมีมากขึ้น โดยได้เข้าไปร่วมกับขบวนการต่อต้านความไม่เป็นธรรมในทุกเรื่อง แม้แต่การเข้าไปร่วมกิจกรรมกับพรรคการเมืองบางพรรค เป็นแกนนำในการชุมนุมประท้วงของพวกกรรมกรกลุ่มชาวนาและการเรียกร้องอื่น ๆ ขบวนการนิสิตนักศึกษาได้เริ่มแปรเปลี่ยนเจตนาเดิมจากการเรียกร้องรัฐธรรมนูญและความไม่เป็นธรรมในสังคม ไปสู่เป้าหมายทางนโยบายการเมือง มีการเสนอแนวการเมืองการปกครองใหม่สู่ระบบการปกครองไทยอย่างเสรี โดยการเสนอในหนังสือวรรณกรรมการเมืองตามแนวลัทธิมาร์กซ์ เลนิน สตาลิน ซึ่งมีการพิมพ์ออกจำหน่ายอย่างแพร่หลาย หนังสือวรรณกรรมการเมืองเหล่านี้เคยเป็นหนังสือต้องห้ามของไทยมาทุกยุคทุกสมัย แต่ในเวลาดังกล่าว ประชาชนหาอ่านได้อย่างเสรี

การที่ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ได้เข้าไปแทรกแซงทุกวงการ ทำให้เกิดกลุ่มหลังนักศึกษาอีกกลุ่มหนึ่งไม่พอใจได้แตกตัวตั้ง เป็นกลุ่มใหม่มีชื่อว่า กลุ่มสหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย โดยมีนักการเมืองฝ่ายอนุรักษนิยม เป็นผู้หนุนหลัง ได้แก่วงศ์กระหิงค์แดงและกลุ่มนวล ซึ่งมีความคิดทางการเมืองและการกระทำต่อต้านการกระทำของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย โดยกล่าวหาว่าศูนย์กลางนิสิตศึกษานั้น เป็นพวกหัวก้าวหน้า (พวกซ้าย) หรือพวกคอมมิวนิสต์

จนเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น เมื่อจอมพลประภาส จารุเสถียร ขอเดินทางเข้าประเทศไทยโดยอ้างสาเหตุการป่วย แต่รัฐบาลไทยก็ได้พยายามผลักดันให้

ออกไป ต่อมาจอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งบวชเป็นเณรมาจากสิงคโปร์ได้เดินทางเข้ามาประเทศไทยทำให้เริ่มมีการประท้วงกันตั้งแต่วันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2519 เณรถนอมได้เข้ามาบวช เป็นพระภิกษุที่วัดบวรนิเวศน์วิหารและสำนักอยู่ที่วัดดังกล่าว การเข้ามาไทยของจอมพลถนอม กิตติขจร ได้มีการออกข่าวทางสื่อมวลชนและโทรทัศน์ ซึ่งทำให้ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยและประชาชนได้ทำการประท้วง โดยยื่นประท้วงต่อรัฐบาล ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ให้ขับไล่พระภิกษุถนอมออกจากประเทศไทย แต่รัฐบาลไม่สามารถจัดการกับเหตุการณ์ครั้งนี้ได้ พระภิกษุถนอมปฏิเสธไม่ยอมออกจากประเทศไทยและยืนยันไม่ขอยุ่ง เกี่ยวกับการเมืองจะขอบวช เป็นพระภิกษุจนตาย ประกอบกับขณะนั้นรัฐบาลก็เกิดปัญหา เกี่ยวกับการจัดตั้งรัฐบาล และการจัดสรรตำแหน่งรัฐมนตรี และปัญหาความแตกแยกภายในพรรคประชาธิปัตย์ โดยเฉพาะกลุ่มนายสมัคร สุนทรเวช รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย เดิมได้ถูกย้ายไป เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม และนายสมบุญ ศศิธร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยอีกคนหนึ่ง ถูกสับ เปลี่ยนไป เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงยุติธรรม ทำให้รัฐมนตรีทั้งสองไม่พอใจ การปรับปรุงคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ในขณะเดียวกันนายดำรง ลัทธพิพัฒน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ นายชวน หลีกภัย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมและนายสุรินทร์ มาศดิตถ์ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีในรัฐบาลชุดใหม่ ถูกกล่าวหาว่าสนับสนุนกลางนิสิตนักศึกษา ซึ่งเป็นพวก "เอียงซ้าย" ทำให้รัฐมนตรีทั้งสาม

26

ไม่พอใจอย่างยิ่ง

เหตุการณ์ได้ก่อตัวขึ้น โดย เริ่มจากได้มีผู้ถูกจับต้องสงสัยว่ามีการกระทำความผิดกฎหมายและถูกแขวนคอตายที่นครปฐม ขณะเดียวกันทางสถานีวิทยุยานเกราะได้จัดรายการออกวิทยุได้ตอบการกระทำของศูนย์นิสิตนักศึกษาว่า สนับสนุนและเปิดโอกาสให้กับคอมมิวนิสต์ผสมกับการ เดินทาง เข้ามาของพระภิกษุถนอม สุกิตตขจร ทำให้นิสิตนักศึกษาและประชาชนกลุ่มหนึ่งไม่พอใจพากัน เดินขบวนขับไล่ ขณะเดียวกันก็มีกลุ่มต่อต้านการทำงาน

26

ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ, "ความรู้ทั่วไป เกี่ยวกับการ เมืองไทย," การเมืองและสังคม. โครงการ เสริมความรู้ด้านการ เมืองและสังคม คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520, หน้า 27.

ของนักเรียนนิสิตนักศึกษาและประชาชนซึ่งเป็นกลุ่มต่อต้านพระภิกษุถนอม ได้เกิดการปะทะกันอย่างรุนแรงในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กลุ่มต่อต้านพระภิกษุถนอมได้แสดงการกระทำที่เป็นการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช โดยการแสดงละครการเมืองล้อเลียน ซึ่งจัดแสดงในบริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยแสดงให้ปรากฏต่อสายตาประชาชนผู้เข้าชมว่าสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช "ถูกแขวนคอ" ซึ่งหนังสือพิมพ์ก็ได้พิมพ์รูปดังกล่าว เมื่อปรากฏภาพต่อสายตาประชาชนต่างก็แสดงความโกรธแค้นด้วยความจงรักภักดีประชาชนส่วนใหญ่จึงเข้าร่วมต่อต้านศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยร่วมกับกลุ่มต่อต้านอื่น ๆ ในที่สุดก็มีการใช้กำลังปะทะกัน ผลสุดท้ายก็เกิดเหตุการณ์อันน่าเศร้าสลด ในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ได้มีการล้อมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมีการต่อสู้ด้วยอาวุธปืนจนมีผู้เสียชีวิต การยึดอำนาจหรือการต่อสู้กันด้วยความรุนแรงทางการเมืองย่อมนำไปสู่การเสียชีวิตและเลือดเนื้อ แต่ที่น่าครหทัยและสังเวชใจคือ วิธีการอันทารุณที่กระทำต่อนิสิตนักศึกษา การแขวนคอ การเผาโดยใช้ยางรถยนต์เป็นเชื้อเพลิง การรุมฆ่า ฯลฯ ทั้งหมดนี้นับเป็นเหตุการณ์ที่เศร้าสลดใจที่คนไทยมาฆ่ากันเอง เป็นเหตุการณ์ที่คนรุ่นหลังจะต้องจดจำไว้เป็นบทเรียนสอนใจถึงความไม่สามัคคีกัน เพื่อมิให้เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นอีก

ในเย็นวันที่ 6 ตุลาคม นั้นเองก็ได้มีการยึดอำนาจการเมือง โดยการนำของพลเรือเอกสงัด ชลออยู่ ได้ประกาศเลิกล้มรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2517 การยุบสภา การเลิกพรรคการเมือง ฯลฯ และมีการตั้งนายกรัฐมนตรีพลเรือนขึ้นมาบริหารประเทศคือ นายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นการสิ้นสุดระบอบประชาธิปไตยสมบูรณ์แบบ และการสิ้นสุดของรัฐธรรมนูญที่ได้มาด้วยการต่อสู้ของประชาชนที่รวมตัวกันล้มระบอบเผด็จการทหาร

บทวิเคราะห์สาเหตุของเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516

สาเหตุของเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 นั้นมีหลายองค์ประกอบด้วยกัน ซึ่งมีทั้งสาเหตุที่เกิดจากปัญหาโครงสร้างและตัวแปร ส่วนที่เป็นโครงสร้างจะมีลักษณะดังนี้

1. โครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ปัญหาที่เห็นเด่นชัดก็คือปัญหาเกี่ยวกับระบบการปกครองตั้งแต่ในยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ใช้ระบบพ่อขุนปกครองประเทศ ระบบพ่อขุนนั้น เป็นระบบที่ใช้อำนาจเด็ดขาดในการปกครอง เป็นการทำลายล้างสถาบันและกลไกการเมือง แบบมีส่วนร่วมเท่ากับเป็นการแช่เย็นการเมือง และเน้นการ

พัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เป็นลักษณะการปกครองที่ เน้นการอยู่ดีกินดีของประชาชน แบบห่อ
ปกครองลูก โดยผู้อยู่ดีปกครองไม่ต้องมีส่วนรู้เห็น เกี่ยวกับการตัดสินใจ เกี่ยวกับนโยบายก
การปกครอง เป็นการใช้ระบบราชการ เป็นตัวคั่นกลางระหว่างรัฐบาลกับประชาชน ซึ่งถ้า
ในแง่ความ เป็นอยู่ของประชาชนก็นับว่า เป็นการทำให้ประชาชนอยู่กันอย่างสงบ เรียบร้อย
แต่จุดที่ทำให้เกิดปัญหาคือ การมุ่ง เน้นพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแต่ไม่พัฒนาทางการ เมือง
เป็นการปิดหูปิดตาประชาชนในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง และ เมื่อจอมพลถนอม -
จอมพลประภาสมารับช่วงต่อ ย้อนนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งซึ่ง เป็นลักษณะธรรมดาของโลก
คือ การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ก็ตามย่อมไม่ได้เป็นไปในลักษณะที่ทุกคนจะได้ประโยชน์ เท่าเทียม
กัน เช่น การแบ่งสรรปันผลประโยชน์ทาง เศรษฐกิจนั้นย่อมมีข้อขัดแย้งเกิดขึ้น หรือการพัฒนา
การศึกษา การเกิดชุมชน ฯลฯ ซึ่งเป็นผลมาจากนโยบายพัฒนาประเทศย่อมนำไปสู่การ
เรียกร้องใหม่ ๆ ที่เป็นธรรมจากระบบการเมือง ถ้าเป็นสภาพของสังคมเปิด คือมีสถาบัน
ที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง สามารถที่จะเรียกร้องต่อระบบการเมือง เพื่อให้ได้มา
ซึ่งความยุติธรรมการแจกแจงสิ่งซึ่งมีคุณค่า ซึ่งได้แก่ผลประโยชน์ทาง เศรษฐกิจ สถานะทาง
สังคม ความยุติธรรม ฯลฯ ก็อาจจะแก้ข้อขัดแย้งได้ในกลไกของสถาบันการเมืองดังกล่าว
แต่ในกรณีของประเทศไทยในช่วงก่อน 14 ตุลาคม 2516 นั้น เกิดปัญหาอันเด่นชัดคือ การ
ไม่เปิดโอกาสให้แก่ประชาชนในด้านการเมือง แม้จะมีอยู่ชั่วระยะเวลาอันสั้นหลังการประกาศ
ใช้รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้งทั่วไป และมีประชาธิปไตยแบบครึ่งใบเป็นครั้งแรก คือ
จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรีโดยไม่ต้องลงสมัครรับเลือกตั้ง และมีฐานะการเมือง
มาจากพรรคสหประชาไทย เมื่อ พ.ศ. 2512 แต่ก็ได้ปฏิบัติตัวเอง เมื่อ 14 พฤศจิกายน
2514 และกลับไปสู่การเมืองแบบสฤษดิ์อีก เมื่อ เป็นเช่นนี้ก็ เห็นได้ชัดว่า เกิดการ เสียดุลระหว่าง
การพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมกับการพัฒนาการเมือง การ เสียดุลดังกล่าว เป็นปัญหาโครงสร้าง
ซึ่งนำไปสู่เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516

2. ระบอบการปกครองแบบห่อขุนของสฤษดิ์นั้น จะต้องอาศัยบุคลิกภาพของคนที่ม
อำนาจซึ่งต้องสามารถสร้างความนับถือ เกรงกลัวในหมู่ผู้นำทางการเมือง นอกจากบุคลิกของ
คนมีอำนาจแล้วยังต้องสามารถควบคุมอำนาจทางการเมือง ซึ่งในกรณีของไทยอำนาจทาง
การเมืองก็คือการมีอำนาจทางทหารซึ่งจอมพลสฤษดิ์มีคุณสมบัติต่าง ๆ เหล่านี้ครบถ้วนคือ เป็น
ผู้บัญชาการทหารบก ผู้บัญชาการทหารสูงสุด และอธิบดีกรมตำรวจ ซึ่งทั้งสามตำแหน่งนี้
เป็นจุดรวมของอำนาจสูงสุดของประเทศไทย ดังนั้นตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจึง เป็น เพียงผล

พลอยได้ที่ออกมาจากสามตำแหน่งดังกล่าว ส่วนประกอบที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งของระบบท้องถิ่น คืออำนาจทางเศรษฐกิจ เพราะระบบท้องถิ่นนั้นความจริงคือระบบอุปถัมภ์ ซึ่งจำเป็นต้องมีการสนับสนุนจากผู้อยู่ได้อุปถัมภ์ ขณะเดียวกันท้องถิ่นต้องสามารถใช้พระคุณและพระเดช การใช้พระคุณนั้นนอกจากให้ตำแหน่งแล้วยังต้องให้รางวัล เป็นเงินตราและสิ่งของ เป็นครั้งคราวเพื่อผูกใจผู้อยู่ได้ให้สนับสนุน ด้วยเหตุนี้การมีฐานะทางเศรษฐกิจที่แข็งแกร่ง เป็นส่วนหนึ่งของผู้นำทางการเมืองไทย วิธีหาฐานทางเศรษฐกิจ ก็โดยการลงทุนกับกลุ่มธุรกิจ ถิ่นทุน หรือ เป็นกรรมการบริหาร ทั้งนี้ก็เพราะนักธุรกิจ เองก็อยากอาศัยบารมีของผู้นำทางการเมือง เพื่อการคุ้มครองและ เพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ นอกจากวิธีนี้แล้วผู้นำทางการเมืองอาจอาศัยความช่วยเหลือ เช่น ช่วยเหลือทางทหารจากสหรัฐอเมริกา งบประมาณลับทางทหาร รวมทั้งรายได้จากกิจกรรมผิดกฎหมายด้วย เช่น การค้ายาเสพติด ฯลฯ เพื่อสร้างฐานะ อำนาจทางการเมือง เงินอันจะ เสริมอำนาจทางการเมืองให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น จนแทบจะกล่าวได้ว่าการฉ้อราษฎร์บังหลวงและการกระทำอันมิชอบต่าง ๆ เป็นผลมาจากระบบการเมืองการปกครอง ในขณะที่ระบบท้องถิ่นต้องอาศัยบุคคลอีกอันมีอำนาจ การคุมอำนาจทางการเมืองและ มาใช้อำนาจทาง เศรษฐกิจ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าผู้นำในระบบท้องถิ่นมีอำนาจอยู่เพียงคนเดียว ในระบบดังกล่าวยังมีท้องถิ่นย่อย ซึ่งได้แก่นายทหารชั้นสูงจำนวนไม่น้อยร่วมมือกับ ท้องถิ่น หรือถูกอำนาจของท้องถิ่นข่มอยู่โดยที่จอมพลสฤษดิ์ สามารถจัดกลุ่มแข่งขันที่สำคัญ คือกลุ่มราชครู ซึ่งประกอบด้วยจอมพล ป.พิบูลสงคราม และพลเอกเผ่า ศรียานนท์ ทำให้สามารถคุมกติกาดัง ๆ ได้ แต่จุดอ่อนที่สำคัญของระบบนี้คือ การพึ่งตัวบุคคลมากกว่า สถาบัน ดังนั้นเมื่อท้องถิ่นอย่างสฤษดิ์ผ่านไปจากฉากการเมือง ปัญหาการต่อสู้แย่งชิงอำนาจ ทางการเมืองและผลประโยชน์ระหว่างท้องถิ่นย่อยทั้งหลายก็อุบัติขึ้น

3. หลังการอสัญกรรมของจอมพลสฤษดิ์ จอมพลถนอมและจอมพลประภาสได้ เข้าแทนที่จอมพลสฤษดิ์ การปกครองเรียบร้อยชั่วระยะหนึ่ง แต่ในไม่ช้าปัญหาความได้แย่ง ก็เริ่มมีขึ้น ท้องถิ่นย่อยต่าง ๆ เริ่มแย่งชิงผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ซึ่งถนอมและประภาส ก็ไม่สามารถควบคุม เกมได้ และ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ประชาชนได้เห็นการแก่งแย่งชิงผล ประโยชน์กัน ก่อให้เกิดความไม่พอใจในหมู่ประชาชน

4. การขึ้นมามีอำนาจของพันเอกณรงค์ กิตติขจร ซึ่งเป็นบุตรชายของจอมพล ถนอมและบุตร เขยของจอมพลประภาส และพฤติกรรมของพันเอกณรงค์ ในฐานะรอง เลขา

ธิการคณะกรรมการตรวจและติดตามผลปฏิบัติราชการ (ก.ค.ป.) เป็นตัวแปรที่เสริมสภาพ
 สถานการณ์ในทางเลวร้าย ก.ค.ป. เป็นหน่วยงานที่คอยตรวจตราการปฏิบัติราชการของราชการ
 ซึ่งมีอำนาจมากมาย พันเอกณรงค์ ได้ใช้อำนาจในฐานะรองเลขาธิการอย่างเต็มที่ ได้
 สั่งจับนักธุรกิจที่ค้าของหนีภาษีและสั่งสอบสวนข้าราชการที่เกี่ยวข้อง มีข่าวลือว่าแม้ข้าราชการ
 ทหารชั้นผู้ใหญ่ ก็ถูกสอบสวนโดยไม่มีข้อยกเว้น ซึ่งทำให้เกิดความไม่พอใจขึ้นอย่างมาก
 และที่สำคัญคือ สภาพการณ์ดังกล่าวทำให้ดุลยภาพของสายใยของการฉ้อราษฎร์บังหลวงซึ่งได้
 มีการแบ่งสรร เขตอิทธิพลกันอย่าง เรียบร้อยของกลุ่มผู้ให้ความอุปถัมภ์ ซึ่งถูกกระทบกระเทือน
 อยู่แล้วด้วยการครองอำนาจของกลุ่มถนอม - ประภาสต้องถูกกระทบกระเทือนถึงฐานราก
 เพราะการกระทำของหน่วยงาน ก.ค.ป. ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ย่อมสามารถตีความได้โดย
 แน่ชัด การจับนักธุรกิจ ซึ่งอยู่ภายใต้ความอุปถัมภ์ของข้าราชการทหารผู้ทรงอิทธิพลซึ่งให้
 ความคุ้มครองอยู่ ก็เท่ากับเป็นการคดหน้าผู้ให้ความอุปถัมภ์ผู้นั้น การสอบสวนข้าราชการ
 ทหารชั้นผู้ใหญ่ ก็เท่ากับทำให้เสียหน้าและทำลายหรือทำลายบารมีของผู้นั้น ถ้าสภาพการณ์
 ดังกล่าวถูกปล่อยให้ดำเนินต่อไป อำนาจของกลุ่มต่าง ๆ ก็จะคลายลงและอาจสูญเสียชีวิต
 สูญเสียได้อุปถัมภ์ในที่สุด ผลที่ตามมาคือผู้ให้ความอุปถัมภ์ก็จะสูญเสียแหล่งรายได้ทางการเงิน
 ซึ่งจะมีผลคือทำให้ไม่สามารถใช้ทรัพยากรทางเศรษฐกิจเพื่อแจก "พระคุณ" แก่ลูกน้องทำให้
 อำนาจบารมีตก และสภาพการณ์นี้ก็จะส่งผลต่ออำนาจทางการเมืองในที่สุด พฤติกรรมของ
 พันเอกณรงค์และกิจกรรมของ ก.ค.ป. เป็นการคุกคามต่ออำนาจของผู้อุปถัมภ์อื่น ๆ และเป็น
 การเขย่าระบบอุปถัมภ์ที่เป็นอยู่ จะโดยเจตนาหรือไม่ก็ตาม ระบบพ้อขุนแบบสฤณีได้ถูกทำ
 ให้สั่นคลอนด้วยสภาพการณ์ดังกล่าวข้างต้น

เหตุการณ์ที่ชี้ให้เห็นว่าได้เกิดการขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างกลุ่มถนอม - ประภาส
 และกลุ่มอุปถัมภ์อื่น ๆ นั้น คือกรณีการฟ้องร้องคำรวจ ซึ่งตามข่าวลือเป็นการกระทำของคน
 ของณรงค์ ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นความไม่ถูกกันระหว่างกลุ่มถนอม - ประภาสกับอธิบดีกรม
 คำรวจ นอกจากนั้นเหตุการณ์ที่สำคัญซึ่งสนับสนุนข้ออ้างที่ว่าความขัดแย้งอย่างรุนแรงมีมาก
 นั่นคือการไม่ค่ออายุราชการของอธิบดีกรมคำรวจ เมื่อครบอายุเกษียณซึ่งก่อนหน้านี้ได้มีการ
 ค่ออายุให้จอมพลถนอม เหตุการณ์ทั้งสองนี้ชี้ให้เห็นข้อขัดแย้งซึ่งได้ทวีความรุนแรงถึงไม่
 สามารถไกล่เกลี่ยประสานรอยร้าวได้หรือประนีประนอมกันได้

5. พฤติกรรมของพันเอกณรงค์และกิจกรรม ก.ค.ป. เป็นเหตุของความไม่
 พอใจและเป็นอันตรายต่อดุลยภาพของระบบพ้อขุนแบบสฤณี นับว่าเป็นปรากฏการณ์ในทางลบ

เป็นอย่างมาก แต่การพยายามวางตัวผู้สืบทอดอำนาจทางการเมือง ซึ่งดูได้จากพฤติกรรมต่าง ๆ ดูเหมือนแผนที่จะให้พันเอกณรงค์สืบทอดอำนาจจากจอมพลถนอมและจอมพลประภาสเป็นการ เชี่ยวชาญและกำลังใจของทหารอาชีพ เป็นจำนวนมาก การเมืองไทยยุคใหม่ไม่ค่อยมีการสืบทอดอำนาจจากพ่อไปหาลูก ซึ่งต่างกับสมัยปลายอยุธยา และต้นรัตนโกสินทร์ มีการสืบทอดอำนาจในครอบครัวหรือตระกูลเดียวกันหลายชีวิตคน ในสมัยนี้สายโลหิตของจอมพลแปลกและจอมพลสฤษดิ์ไม่ได้มีตำแหน่งทางการเมืองที่เด่นชัด เท่ากับบิดา ส่วนใหญ่นั้นจะ เจียมหายไปในกรณีของพันเอกณรงค์นั้นดูประหนึ่งเหมือนจะตระเตรียมให้ใครก็ได้เข้าไปสืบทอดอำนาจทางการเมืองซึ่งมีฐานหนุนจากพ่อและพ่อตา พันเอกณรงค์ได้เลื่อนยศอย่างรวดเร็ว สภาการแต่งตั้งกล่าวทำให้ทหารบางกลุ่มไม่พอใจ เพราะเกรงว่าพันเอกณรงค์จะได้สืบทอดอำนาจตามที่เกรงกัน ก็ย่อมมีผลกระทบต่อนักคิดและอาชีพของพวกทหารซึ่งอยู่ภายใต้อุปถัมภ์ของกลุ่มอื่น ๆ แม้การเล่นพวกเล่นพ้องจะเป็นลักษณะไม่แปลกในระบบราชการไทย แต่ในกรณีให้เห็นเด่นชัดประกอบด้วยความอิจฉา การขาดความเชื่อมั่น ความไม่พอใจและการคาดการณ์ถึงผลเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับอาชีพของตน ทำให้กลุ่มอุปถัมภ์อื่นสรุปว่า กลุ่มถนอมประภาส-ณรงค์จะต้องถูกกำจัดไปให้พ้นวงการ เพื่อผลประโยชน์และการอยู่รอดของตน

6. ในช่วงระยะเวลาวิกฤตการณ์นี้มีปัญหาเรื่องความชอบธรรมของรัฐบาล ได้กลายเป็นปัญหาการเมืองที่สำคัญ ในระบบการเมืองนั้นโดยทั่วไปแล้ว ความชอบธรรมไม่ค่อยสำคัญเท่ากับกาวที่บุคคลผู้นั้นทำประโยชน์ให้กับประชาชนหรือประเทศชาติ ดังนั้นการยึดอำนาจทางการเมืองโดยกำลังทหารจึงไม่เป็นของแปลก แต่จุดสนใจอยู่ที่ความสามารถที่จะทำประโยชน์อะไรให้แก่ประเทศชาติและประชาชน แต่สิ่งที่เป็นปัญหาคือความชอบธรรมของรัฐบาลมากที่สุดในขณะที่นั้นคือ การขาดแคลนข้าวสาร จนถึงกับต้องปันส่วนด้วยการเข้าแถวยาวเหยียดพร้อมกับสำมะโนครัวในมือเพื่อซื้อข้าวสาร เนื่องจากประเทศไทย เป็นประเทศส่งข้าวออกสู่ตลาดโลกมาช้านาน การขาดแคลนข้าวจึง เป็นปัญหาที่ชี้ให้เห็นความวิกฤตของระบบและรัฐบาลอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนั้นยังมีการขาดแคลนน้ำคาลทราย สาเหตุของการขาดแคลนจะ เกิดจากการไร้ประสิทธิภาพหรือการฉ้อราษฎร์บังหลวงหรือด้วยเหตุผลอื่นใดก็ตาม สิ่งที่น่าจับจ้องคือ รัฐบาลไม่สามารถ "บำบัดทุกข์ บำรุงสุข" ได้และยังทำให้เหตุการณ์ร้ายแรงลงไปอีกคือ กรณีเครื่องบิน เฮลิคอปเตอร์ตกที่ทุ่งใหญ่ซึ่ง เป็นป่าสงวน ตามข่าวคณะที่ไปที่ทุ่งใหญ่ซึ่งมีคาราภาพยนตร์ไปด้วยเป็นคณะล่าสัตว์ ซึ่ง เหตุการณ์ครั้งนี้เท่ากับ เป็นการ

ทำร้ายต่อความถูกต้อง ทำให้ภาพจน์ของรัฐบาลเสียหายอย่างมาก และเมื่อเรื่องราว
 เลย เกิดไปจนถึงการคัดค้านนักเรียนรามคำแหงจำนวนหนึ่งออกจากบัญชีนักศึกษา เพราะได้
 ตีพิมพ์บทความกลางกรณีนี้อย่างใหญ่และการต่ออายุราชการของจอมพลถนอม ก็ได้มีการ
 ประท้วงอธิการบดี การประท้วงเริ่มต้นด้วยเรื่องการที่นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง
 ถูกคัดชื่อออกจากบัญชีนักศึกษา แต่ตอนปลาย ๆ ได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องการเรียก
 ร้องรัฐธรรมนูญ ทำให้รัฐบาลรีบตัดบทโดยการจับบุคคลที่สาม จากนั้นสัญญาว่าจะรีบ เช่น
 รัฐธรรมนูญออกมา สิ่งซึ่งนักศึกษาได้เรียนรู้จากการเดินขบวนประท้วงคราวนี้ก็คือ ประเด็น
 เรื่องรัฐธรรมนูญ เป็นประเด็นทางการเมืองซึ่งรัฐบาลมีความรู้สึกไว และการเดินขบวน
 ประท้วงนั้นได้รับการสนับสนุนจากประชาชนและจากวงการชั้นสูงบางวงการ

7. จากที่กล่าวมาทั้งหมด ตั้งแต่ปัญหาโครงสร้างมาจนถึงปัญหาความชอบธรรม
 ของรัฐบาล จะเห็นว่า เปรียบเสมือนกับการจัดเวที ซึ่งจะต้องมีการเริ่มต้นการแสดงโดย
 ตัวละคร ซึ่งในที่นี้ได้แก่ ขบวนการนักศึกษา ถ้าไม่มีขบวนการนักศึกษา เหตุการณ์ 14
 ตุลาคม 2516 อาจยังไม่เกิดเร็วขนาดนั้น ถ้าจะมีข้อผิดพลาดที่สำคัญในทางการเมืองของ
 กลุ่มถนอม - ประภาส - พงศ์ ก็คือการปล่อยให้เกิดศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย
 ขึ้น ทั้งนี้เพราะการรวมตัวของนักศึกษา จะหนีไม่พ้นประเด็นทางการเมือง เมื่อ
 สฤษดิ์ขึ้นมาใช้อำนาจนั้น สฤษดิ์ห้ามมิให้มีกิจกรรมนักศึกษา นอกจาก เรื่องกีฬา บันเทิง ได้
 วาที เพราะ สฤษดิ์รู้ว่าถ้านักศึกษารวมกลุ่มกันจะ เป็นปัญหาทางการเมือง ซึ่งเห็น
 ได้จากการคัดค้านการเลือกตั้งสภaprกสมัยจอมพล ป. เมื่อปี 2500 ดังนั้นในช่วงที่สฤษดิ์
 มีอำนาจจนถึงตอนประกาศใช้รัฐธรรมนูญเมื่อปี 2512 ไม่มีกิจกรรมทางการเมืองใหญ่ ๆ
 นอกจากการเดินขบวนประท้วงศาลโลกที่ตัดสินให้ไทยแพ้ในกรณีเขาพระวิหาร แต่ระหว่าง
 ช่วงประชาธิปไตยครึ่งใบช่วงแรกคือ 2512-2514 นั้น ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย
 ไทยก็ได้เกิดขึ้น และรวมตัว เป็นกลุ่มและศูนย์ยังคงสืบต่อแม้จะมีการยึดอำนาจโดยจอมพล
 ถนอมแล้วเมื่อปี 2514 การรวมพลังของนักศึกษาได้กระทำสำเร็จและได้รับการสนับสนุน
 จากประชาชนหลายเรื่อง เช่น การต่อต้านการขึ้นค่ารถเมล์ การต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น การ
 ต่อต้านค่าประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 299 ดังนั้นการเดินขบวนประท้วงของศูนย์กลางนิสิต
 นักศึกษาแห่งประเทศไทย จึงเป็นตัวแปรสำคัญที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่

๘. กลุ่มการเมืองที่สำคัญกลุ่มหนึ่งซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลง เมื่อ 14 ตุลาคม 25-๓ คือ กลุ่มจารีตนิยมซึ่งได้แก่ ขุนนางข้าราชการทังอนุรักษนิยม และผู้นิยมระบบ การปกครองแบบจารีตประเพณีทั้งหลายตั้งแต่ 24 มิถุนายน 2475 เป็นต้นมา กลุ่มจารีต นิยมอยู่ในสภาพตกต่ำ ทั้งนี้เพราะกลุ่มผู้ก่อการ 2475 ได้ขึ้นเถลิงและผูกขาดอำนาจกลุ่ม ผู้ก่อการ 2475 เป็นกลุ่มที่ต่อต้านกลุ่มจารีตนิยม ดังนั้นเมื่อจอมพล ป. ตกจากอำนาจไป สถานะของกลุ่มจารีตนิยมก็กระเดื่องขึ้น แต่ก็ยังติดขัดอยู่ที่การผูกขาดอำนาจของกลุ่มทหาร และการผูกขาดดูเสมือนว่าจะสืบต่อไปอีกจากการพยายามสืบทอดอำนาจของพัน เอกณรงค์ ดังนั้น ถ้ามีการขจัดกลุ่มถนอม - ประภาส - ณรงค์ เสีย ฐานะของกลุ่มจารีตนิยมก็จะดีขึ้น ซึ่งทำให้น่าคิดว่าการล้มกลุ่มถนอม - ประภาส - ณรงค์ น่าจะได้รับการสนับสนุนจากกลุ่ม นี้อย่างน้อยก็ในทางอ้อม

บทวิเคราะห์ เรื่องการกำหนดเวลาในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่รัฐบาลจอมพลถนอมได้ขอ ใ้เวลาในการร่างรัฐธรรมนูญ แต่ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาต้องการให้ใช้เวลาร่างและ ประกาศใช้รัฐธรรมนูญภายใน 6 เดือน และเป็นชนวนที่ทำให้เกิดเหตุการณ์เดินขบวนครั้ง ยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์ของไทย เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2516

การที่รัฐบาลกำหนดระยะเวลา 3 ปี เพื่อร่างรัฐธรรมนูญนั้นมิได้มีหลักเกณฑ์ แต่อย่างใด นอกจากอ้างแต่เพียงว่า จำเป็นต้องใช้ความรอบคอบและความละเอียดถี่ ถ้วน โดยการนำทั้งประสบการณ์ที่มีมาแล้วและแผนงานที่จะกระทำต่อไปในอนาคต รวมทั้งหลักการที่ใช้อยู่ในต่างประเทศมาพิจารณาประกอบ ซึ่งไม่มีเหตุผลหรือวิธีการที่จะใช้ สนับสนุนว่าทำไมจึงต้องใช้เวลา 3 ปี เพราะอาจจะต้องใช้เวลา 5 ปี หรือ 10 ปีก็ได้ ถ้าหากรัฐบาลสามารถกำหนดเวลาได้ว่าจะต้องร่างให้เสร็จภายใน 3 ปีได้จริง ก็น่าจะ กำหนดเวลาให้ร่างเสร็จได้ภายใน 1 ปีหรือครึ่งปีได้เช่นเดียวกัน

การที่รัฐบาลไม่สามารถพิสูจน์ให้ประชาชนมองเห็นความจำเป็นที่ต้องใช้เวลา ในการร่างรัฐธรรมนูญถึง 3 ปี ในเมื่อมีหลักฐานปรากฏอย่างแน่ชัดว่ารัฐธรรมนูญฉบับ ค้าง ๆ ที่ใช้กันมาแล้วในเมืองไทย ยกเว้นแต่รัฐธรรมนูญปีพุทธศักราช 2511 ของคณะ

ปฏิวัติ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 ส่วนมากใช้เวลาร่างไม่เกิน 6 เดือน และรัฐธรรมนูญฉบับต่อ ๆ มา ล้วนแต่ลอกเลียนแบบมาดัดแปลงแก้ไขจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ แทบทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้เข้าใจผิดว่าระยะเวลา 3 ปีของรัฐบาลหาใช่กำหนดไว้เพื่อความรอบคอบในการร่างรัฐธรรมนูญไม่ หากแต่เป็นการหวังเหนี่ยวรั้งอำนาจในการปกครองประเทศเอาไว้เพื่อให้สามารถวางรากฐานต่าง ๆ ที่คณะปฏิวัติหรือพวกพ้องจะได้กลับเข้ามาใช้อำนาจบริหารประเทศต่อไปอีก ภายหลังประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่แล้วมากกว่าเหตุอื่น

ถึงแม้ว่ารัฐบาลหรือคณะปฏิวัติ จะมีเจตนาอันดีคือปรารถนาจะให้รัฐธรรมนูญที่เหมาะสมกับสถานการณ์หรือสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนและบ้านเมือง แต่ก็ได้หมายความว่า รูปแบบของรัฐธรรมนูญที่รัฐบาลกำหนดขึ้น จะถูกต้องหรือมีผลในการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในบ้านเมือง เสมอไป

ด้วยเหตุนี้ กำหนดเวลาที่ใช้ในการร่างรัฐธรรมนูญ จึงมิใช่เงื่อนไขที่จะเป็นหลักประกันว่า ต้องได้รัฐที่เหมาะสมหรือก่อให้เกิดผลดีแก่บ้านเมือง เสมอไป และการที่มีผู้เรียกร้องให้ร่างรัฐธรรมนูญเสร็จเร็วกว่านั้นก็ไม่ได้หมายความว่า จะต้องเป็นฝ่ายตรงข้ามหรือมีเจตนาร้ายคิดจะล้มล้าง เปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ อันเป็นความผิดกฎหมายบ้านเมืองทุกรายไป เพราะการเรียกร้องให้มีรัฐธรรมนูญโดยเร็วก็เท่ากับเรียกร้องให้มีกฎหมายสำหรับคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพและรักษาประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ โดยกำหนดวิธีใช้อำนาจของผู้บริหารประเทศให้เป็นไปตามความต้องการที่แท้จริงของประชาชนนั่นเอง ฉะนั้นถ้ารัฐบาลเชื่อแน่ว่า การใช้อำนาจบริหารประเทศทุกวันนี้ ตรงกับเจตจำนงอันแท้จริงของประชาชนส่วนใหญ่ในบ้านเมืองก็ไม่เห็นจะต้องเดือดร้อนหรือยืนยันจะต้องใช้เวลาร่างถึง 3 ปี

บทวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมือง พ.ศ. 2517-2519

เมื่อนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี หลังจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2517 นั้น ถือได้ว่าเป็นเหตุการณ์ทางการเมืองที่สำคัญอย่างหนึ่ง คนไทยทั่วไปได้ให้ความสนใจติดตามปัญหาบ้านเมืองกันมากกว่าที่เคยเป็นมาในอดีต คำถามที่น่าสนใจในสมัยนั้นก็คือ กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2517 นี้จะอยู่รอดไปได้นานสักเพียงใด

การร่างรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2517 นั้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแห่งชาติจำนวน 299 คนได้ถูกแต่งตั้งให้เข้าไปทำหน้าที่ร่างกฎหมายรัฐธรรมนูญตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2516 ค้นร่างรัฐธรรมนูญได้แล้วเสร็จในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2517 และได้มีการแก้ไขรายละเอียดบางส่วนกันถึง 3 ครั้งจึงผ่านการอนุมัติจากมติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแห่งชาติ เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2517 ต่อมาในวันที่ 7 ตุลาคม ของปีเดียวกัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย²⁸

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้กำหนดให้รัฐสภาแห่งชาติประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎรกับวุฒิสภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 240-300 คน ซึ่งได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน สำหรับวุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 100 คน ผู้ได้รับการแต่งตั้งจากพระมหากษัตริย์ ข้าราชการประจำจะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาไม่ได้ ผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจะต้องมาจากการเลือกตั้งและได้รับมติเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร ส่วนผู้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีอาจได้แก่ข้าราชการประจำก็ได้ แต่จะต้องแสดงทรัพย์สินส่วนตัวต่อประธานรัฐสภาแห่งชาติ

คณะรัฐมนตรีต้องลาออกจากตำแหน่งในฝ่ายบริหาร เมื่อไม่ได้เสียงไว้วางใจจากสภาผู้แทนราษฎร และให้รักษาการในตำแหน่งอยู่ชั่วคราวจนกว่าจะมีการจัดตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ เข้าไปบริหารประเทศที่น่าสนใจก็คือรัฐธรรมนูญฉบับใหม่กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งประธาน ป.ป.ป. ทำหน้าที่รับผิดชอบต่อรัฐสภาแห่งชาติในการตรวจสอบข้อเท็จจริงของหน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจ

กรรมาธิการร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ต้องประสมปัญหาความขัดแย้งทางความคิด เห็นเกี่ยวกับเรื่องคุณสมบัติด้านอายุของผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง กรรมาธิการฯ ได้กำหนดว่าผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจะต้องมีอายุอย่างน้อย 20 ปีบริบูรณ์ และผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปีบริบูรณ์ แต่การกำหนดคุณสมบัติดังกล่าวไม่เป็นที่พอใจของกลุ่มนักศึกษาที่ต้องการให้ผู้มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปมีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และให้ผู้มีอายุครบ 23 ปีบริบูรณ์มีสิทธิสมัครเข้ารับเลือกตั้งได้ การชุมนุมประท้วงได้เกิดขึ้นในกลางเดือนกันยายน พ.ศ. 2517 เมื่อกลุ่มนักศึกษารูข่าวจากวงในมาว่าสภาผู้แทนราษฎรจะยอมลงมติรับหลักการของคณะกรรมการในการประชุมวาระที่สาม นายสัญญา ธรรมศักดิ์ผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้กล่าวไปในทำนองเห็นพ้องกับ

นักศึกษาว่าร่างรัฐธรรมนูญได้กำหนดอายุของผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงไว้สูงไป อีกทั้งยังแสดงความหวังไว้ว่าร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้อาจจะไม่ผ่านวาระที่สามก็เป็นได้ บรรดาสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติหลายคนถึงกับคะลิ่งในรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์และไม่เชื่อว่าร่างรัฐธรรมนูญซึ่งพิจารณากันมาเป็นเวลาถึง 9 เดือนจะมีอุปสรรคในที่ประชุมวาระสุดท้ายสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายคนวิตกว่าหากร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่ผ่านการรับรองจากสภาผู้แทนราษฎร และรัฐบาล เสนอให้มีการร่างฉบับใหม่ขึ้นมา เพื่อเอาอกเอาใจนักศึกษาจนเกินไป ก็อาจเป็นเหตุให้ฝ่ายทหารก่อรัฐประหารขึ้นมาก็ได้ ความวุ่นวายมีเค้าว่าจะเกิดขึ้น เมื่อกลุ่มหลังอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งเรียกกันว่ากลุ่ม "นวพล" ได้แถลงว่าสภานิติบัญญัติไม่ควรถูกแรงกดดันจากขบวนการนักศึกษา การพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ต้องดำเนินไปท่ามกลางความตึงเครียด เพราะกลุ่มนวพลได้เข้ามาเคลื่อนไหวต่อต้านกลุ่มนักศึกษามากขึ้น

ประเด็นขัดแย้งที่สำคัญอีกประเด็นหนึ่ง ได้แก่การกำหนดอำนาจของวุฒิสมาชิก แม้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้จะจำกัดขอบเขตอำนาจของวุฒิสมาชิกไว้มาก แต่ก็ยินยอมให้วุฒิสมาชิกมีสิทธิลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลได้ ประเด็นนี้ได้มีการแสดงความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวาง และในที่สุดสภานิติบัญญัติแห่งชาติก็ลงมติไม่แก้ไขหลักการคามที่รัฐบาล เสนอ โดยยืนยันให้วุฒิสมาชิกมีอำนาจลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลได้

หากจะตั้งคำถามขึ้นมาว่า รัฐธรรมนูญฉบับนี้ให้ความหวังอะไรได้บ้าง ก็คงต้องยอมรับความจริงของคำตอบที่ว่า สถาบันทหารและระบบข้าราชการพลเรือนมีอิทธิพลครอบงำการเมืองไทยตลอดทศวรรษที่ผ่านมา นับตั้งแต่การเข้าไปดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติด้วยวิธีทางแต่งตั้งการใช้เงินราชการลับในกิจการความมั่นคง ฯลฯ หากรัฐธรรมนูญฉบับนี้ถูกนำมาประกาศใช้ ก็อาจจะมีผลคือการเปลี่ยนแปลงอำนาจทางการเมืองให้กระจายไปสู่กลุ่มบุคคลอื่น ๆ มากขึ้น เหตุการณ์บางอย่างอาจเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เหมือนกับที่ได้เกิดขึ้นมาแล้ว เช่น ไม่มีการใช้อำนาจการของนายทหารชั้นผู้ใหญ่ที่ถึงกำหนดเกษียณ การปลดปล่อยผู้ต้องหาทางการเมือง การยกเลิกโครงการสนามบินหนองงูเห่า การส่งเสริมพัฒนาการภาคเกษตรกรรม เป็นต้น

พรรคการเมือง การแตกตัวของพรรคการเมืองฝ่ายขวาและการรวมตัวของฝ่ายซ้าย

กลุ่มนักการเมืองฝ่ายขวา (อนุรักษนิยม) ได้พยายามพิสูจน์ตัวเองว่าต้องการให้มีการเลือกตั้งที่สะอาดบริสุทธิ์และไม่มีส่วนรู้เห็นกับขบวนการของกลุ่มหลังฝ่ายขวาทั้งสิ้น

เราอาจเข้าใจลักษณะพรรคการเมืองไทยในปี พ.ศ. 2518 ได้ด้วยการหันกลับไปดูการเลือกตั้งครั้งล่าสุดเมื่อปี พ.ศ. 2512 สำหรับการเลือกตั้งที่จะมีขึ้นในเดือนมกราคม พ.ศ. 2518 นี้มีพรรคการเมืองจำนวน 42 พรรค และผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 2,198 คน เข้ามาชิงที่นั่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งกฎหมายรัฐธรรมนูญกำหนดให้มี 269 ที่นั่ง ซึ่งดูได้จากแผนผังจำแนกภูมิหลังของพรรคการเมืองไทยปี พ.ศ. 2518 ซึ่งแตกตัวมาจากพรรคการเมืองหลัก ๆ ในปี พ.ศ. 2511 แผนผังนี้ได้จำแนกกลุ่มพรรคการเมืองฝ่ายขวาและฝ่ายซ้ายไว้อย่างหยาม ๆ ซึ่งอาจเห็นได้ว่ากลุ่มพรรคการเมืองฝ่ายขวามีการแตกตัวออกเป็นพรรคการเมืองขนาดใหญ่หลายพรรค

สาเหตุสำคัญประการหนึ่งของการแตกตัวในฝ่ายขวานั้น ก็เนื่องมาจากจุดค้ำของพรรคสหประชาไทยซึ่งเคยเป็นพรรครัฐบาลในปี พ.ศ. 2511 ภาวะไร้ผู้นำของพรรคสหประชาไทยซึ่งเคยมีจอมพลถนอม กิตติขจรและจอมพลประภาส จารุเสถียรเป็นแกนหลัก ทำให้นักการเมืองที่เคยสังกัดพรรคนี้ต้องกระจัดกระจายไปคนละทิศทาง นักการเมืองเหล่านี้จำเป็นต้องมีพรรคการเมืองต้นสังกัด เพราะรัฐธรรมนูญฉบับใหม่บัญญัติว่าผู้แข่งขันรับสมัครเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใด ๆ ที่ได้จดทะเบียนแล้ว จะสมัครในนามอิสระไม่ได้

ผลที่ตามมาก็คือได้มีพรรคการเมืองฝ่ายขวา (อนุรักษนิยม) เกิดใหม่ขึ้นมาหลายต่อหลายพรรค ในจำนวนนี้ได้แก่พรรคธรรมสังคม ภายใต้การนำของนายทวีศักดิ์ ประทุม อดีต ส.ส.ราชบุรี ผู้มีถิ่นกำเนิดมาจากธุรกิจขนส่ง พรรคเกษตรสังคม ภายใต้การนำของนายเสวต เปี่ยมพงศ์สานต์ อดีต ส.ส.ระยอง และอดีตรัฐมนตรีช่วยคลัง พรรคสังคมนิยม ภายใต้การนำของนายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ รองประธานธนาคารกรุงเทพ ฯ จำกัดและอดีตรัฐมนตรีกระทรวงพาณิชย์ และพรรคการเมืองฝ่ายอนุรักษนิยมที่มีความสำคัญมากอีกพรรคหนึ่งคือ พรรคชาติไทย ภายใต้การนำของ พล.ต.ประมาท อติเรกสาร นักธุรกิจอุตสาหกรรมสิ่งทอและอดีตรัฐมนตรีกระทรวงอุตสาหกรรม สมาชิกพรรคชาติไทยก่อปรคด้วยบุคคลชั้นนำทางการเมืองในอดีต เช่น พล.ต.ศิริ ศิริโยธิน อดีตประธานรัฐสภาและอดีตรัฐมนตรีกระทรวงเศรษฐกิจ พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ ผู้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยกระทรวงต่างประเทศให้รัฐบาลชุดนายสัญญา ธรรมศักดิ์ พล.ท. ไพฑูรย์ อิงคคานวัฒน์ อดีตผู้บัญชาการกองกำลังอาสาสมัครในสมรภูมิลาว เป็นต้น

พรรคการเมืองฝ่ายขวา (อนุรักษนิยม) ที่มีอดีต เป็นปฏิปักษ์กับฝ่ายทหารมาหลายยุคหลายสมัยนั้นได้แก่พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งมีการแตกตัวออกเป็นพรรคเกิดใหม่หลายพรรคเช่นกัน ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ไซ้จังหวัดทางการเมืองเข้าไปเป็นประธานสภาธิบดีผู้ติแห่งชาติได้ในปี พ.ศ. 2517 และประกาศจุดมุ่งหมายของคนต่อสาธารณชนว่าจะต้องการ เป็นนายกรัฐมนตรีคนต่อไปของประเทศไทย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ร่วมกับนักธุรกิจ-นายธนาคาร เช่น นายบุญชู ไรจนเสถียร ผู้ดำรงตำแหน่งกรรมการผู้จัดการใหญ่ ธนาคารกรุงเทพ ฯ จำกัด ได้จัดตั้งพรรคกิจสังคมขึ้นมาโดยสามารถดึงอดีต ส.ส.สังกัดพรรคประชาธิปัตย์โดยไปได้หลายคน สำหรับอดีตสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์คนอื่น ๆ ได้กระจัดกระจายออกเป็นพรรคต่าง ๆ ดังนี้ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมชและอดีต ส.ส.อีกส่วนหนึ่งยังคงรวมกลุ่มกันในนามของพรรคประชาธิปัตย์ คุณหญิงเลขา อภัยวงศ์ และนายใหญ่ ศรีราชา ได้แยกตัวออกไปตั้งพรรคอธิปัตย์ นายชุมพล มณีเนตรและพรรคพวกได้ตั้งพรรคประชาธิปัตย์ นายดิถก อภัยวงศ์ ได้แยกตัวไปจัดตั้งพรรคประชาธิปัตย์เสรี

กลุ่มการเมืองกลุ่มอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นใหม่ได้แก่ พรรคพลังใหม่ภายใต้การนำของ น.พ.กระแสร์ ชนะวงศ์ ผู้ได้รับรางวัลแมกไซไซจากผลงานพัฒนาสาธารณสุขชนบทพรรคไท ภายใต้การนำของนายพงศ์เพ็ญ ศกุนตภัย อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์จุฬา และนายสมบัติ ชำรงธัญญาวงศ์ อดีตเลขาธิการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย กลุ่มนักศึกษาและอาจารย์มหาวิทยาลัยบางกลุ่มได้เข้าไปร่วมสนับสนุนพรรคสังคมนิยมซึ่งมี พ.อ.สมคิด ศรีสังคม เป็นหัวหน้าพรรค พรรคสังคมนิยมมีสมาชิกชั้นนำหลายคน เช่น นายบุญสนอง บุญโยทยาน อาจารย์และนักวิชาการชื่อดังแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตลอดจนผู้นำนักศึกษาที่มีบทบาท เรียกร้องรัฐธรรมนูสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร พรรคสังคมนิยม เกิดจากการรวมตัวของพรรคการเมืองเก่า 2 พรรค คือ พรรคสังคมนิยมกับพรรคสังคมนิยมประชาธิปัตย์ กลุ่มพรรคฝ่ายซ้ายที่สำคัญอีกกลุ่มหนึ่งได้แก่พรรคแนวร่วมสังคมนิยมซึ่งมีนายแคล้ว นรปติเป็นหัวหน้าพรรคและมีสมาชิกชั้นนำหลายคน เช่น นายเทพ โชติณูชิต อดีต ส.ส. นายไพฑูรย์ เครือแก้ว อดีตข้าราชการและนักวิชาการจากกรมพัฒนาชุมชน เป็นต้น พรรคแนวร่วมสังคมนิยมเกิดขึ้นจากการรวมตัวของพรรคการเมืองเก่าถึง 6 พรรค ซึ่งเคยเป็นพรรคฝ่ายซ้าย เมื่อการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2511

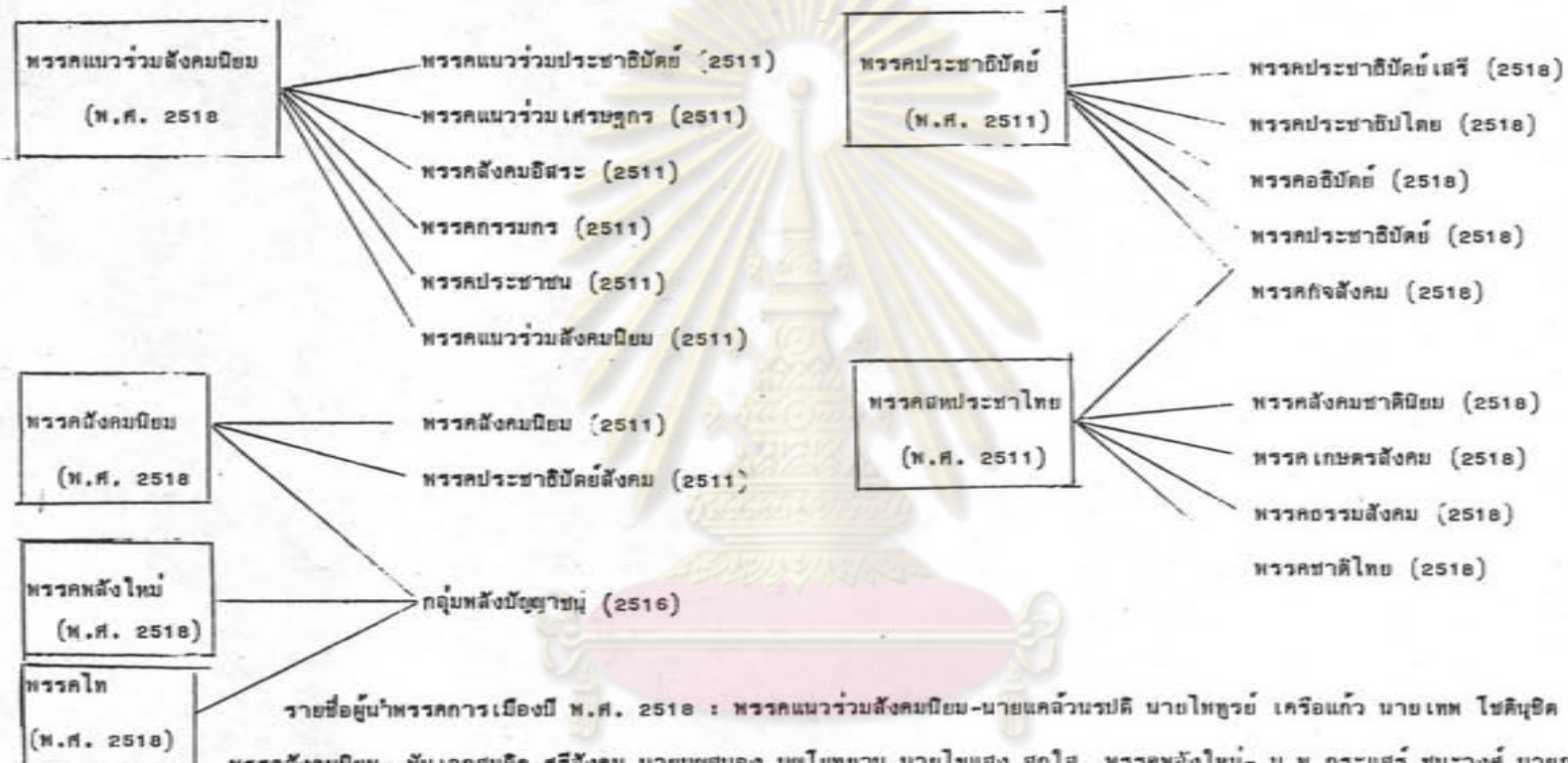
ที่น่าสนใจไม่น้อยกว่าบรรดาพรรคการเมืองทั้งหลายก็คือ ผู้มีอำนาจในกองทัพนั้นจะเข้ามาพัวพันกับการเมืองโดยตรงหรือไม่ จอมพลถนอม กิตติขจรและจอมพลประภาส จารุเสถียร ได้ลี้ภัยการเมืองไปอยู่ต่างประเทศ อดีตผู้นำทั้ง 2 คนนี้คงจะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองไทยในช่วงนี้เป็นแน่ พล.อ.กฤษณ์ สีวะรา ผู้บัญชาการทหารบกยืนยันว่าจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง แม้ว่าคนจะมีความสัมพันธ์ส่วนตัวและธุรกิจกับอดีตลูกพรรคประชาชนไทยหลายคนก็ตาม ในฐานะที่เป็นผู้อำนวยการรักษาความสงบ พล.อ.กฤษณ์ประกาศว่าจะไม่ยอมให้มีรัฐประหารเกิดขึ้นอย่างเด็ดขาด และกล่าวว่าเมื่อคนเกษียณราชการในเดือนกันยายน พ.ศ. 2518 ก็จะไม่เข้าเล่นการเมือง สำหรับนายทหารชั้นผู้ใหญ่ นอกประจำการ 2 คน คือ พล.ต.สง่า กิตติขจรและพล.ต.อ.ประเสริฐ รุจิรวงศ์ (นายทหารผู้ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจ) แสดงความเห็นไว้ว่ารัฐบาลชุดใหม่ที่จะได้มาจากการเลือกตั้งอาจอยู่ได้ไม่เกิน 1 ปี เพราะคงจะแบกรับปัญหาต่าง ๆ ไว้ไม่ได้ ด้าน พล.อ.อ.ทวี จุลทรัพย์ ผู้เกษียณจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด ได้กล่าวว่าตนเองก็เฝ้าสังเกตการเมืองในยุคนี้ด้วยความห่วงใย สำหรับศาสตราจารย์ บัวย อึ้งภากรณ์ ผู้เคยถูกกล่าวขานกันว่าน่าจะเป็นผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นได้ปฏิเสธโดยสิ้นเชิงที่จะเข้าไปเล่นการเมือง

ภายหลังจากเหตุการณ์จลาจล เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2516 ขบวนการนักศึกษาไทยได้เข้าไปมีบทบาทเรียกร้องความไม่เป็นที่ธรรมในสังคมมากขึ้นทุกทีจนกลายเป็นที่ไม่พอใจของบุคคลอีกหลายกลุ่มในสังคม ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยได้แตกตัวออกเป็นหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มประชาธิปไตยเพื่อประชาชน ภายใต้การนำของนายธีรยุทธ บุญมี อดีตเลขาธิการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย กลุ่มสหพันธ์นักศึกษาเสรี ภายใต้การนำของนายเสกสรรค์ ประเสริฐกุล กลุ่มศูนย์กลางนักศึกษาอาชีพ เป็นต้น กลุ่มหลังนักศึกษาเหล่านี้มีความเห็นขัดแย้งกันหลายครั้งหลายหน อาทิ ข้อขัดแย้งระหว่างกลุ่มประชาธิปไตยเพื่อประชาชนกับกลุ่มสหพันธ์นักศึกษาเสรีในเรื่องการชุมนุมประท้วงชวาเนา ข้อขัดแย้งระหว่างกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยกับกลุ่มนักศึกษาอาชีพในเรื่องคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เป็นต้น

การแตกตัวของกลุ่มนักศึกษาเป็นผลอันเนื่องมาจากนักศึกษาได้เข้าไปมีบทบาทในสังคมมากเกินไป โดยพยายามเข้าไปต่อต้านความไม่เป็นที่ธรรมในทุกเรื่อง กลุ่มนักศึกษา

แผนภูมิที่ ๓ - สังกาแนกภูมิลักษณ์ของพรรคการเมืองไทย : เปรียบเทียบพรรคการเมืองปี พ.ศ. 2511 กับปี พ.ศ. 2518

รายชื่อผู้นำพรรคการเมืองปี พ.ศ. 2518 : พรรคแนวร่วมสังคมนิยม-นายเฉลียวรปดี นายโพธิ์ชัย เครือแก้ว นายเทพ โชติพันธุ์
 พรรคสังคมนิยม- พันเอกสมคิด ศรีสังคม นายบุญสนอง บุญโยทยาน นายไชแสง สุกใส, พรรคหลังใหม่- น.พ.กระแสร์ ชนะวงษ์ นายอนันต์ คอมนันต์
 นางอัมพร มีสุข, พรรคไท- นายสมบัติ อ่างศรีอู่วงศ์, พรรคประชาธิปไตยเสรี- นายคัลล อภัยวงศ์, พรรคประชาธิปไตย- นายชุมพล มณีเนตร
 พรรคอธิปัตย์- คุณหญิงเลขา อภัยวงศ์ นายใหญ่ ศรีชาติ, พรรคประชาธิปไตย- ม.ร.ว. เหมศักดิ์ ปราโมช นายพิชัย รัตกุล นายสุวัฒน์ โอฬารานุเคราะห์
 พรรคกิจสังคม- ม.ร.ว. ศักดิ์ฤทธิ์ ปราโมช นายบุญชู ไรจนเสถียร, พรรคสังคมนิยม- นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์, พรรคเกษตรสังคม-
 นายเสวต เปี่ยมพงษ์สานต์, พรรคธรรมสังคม- นายทวี กสิณประทุม, พรรคชาติไทย- พล.ต.ประมวญ อัครเสนา พล.ต.ศิริ สิริโยธิน พล.ต.ชาติ
 พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ

ที่มา : สุกิจ เจริญรัตนกุล. (บรรณาธิการ) "บทวิเคราะห์เกี่ยวกับการวิจัยเมืองไทย," บทวิพากษ์ผลงานศึกษาสังคม การเมือง-การบริหาร
ราชการไทย. ภาคห้า (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2529)

ได้เข้าไปมีบทบาททางการ เมืองในลักษณะต่าง ๆ 3 ลักษณะคือ

ลักษณะแรก กลุ่มนักศึกษามักถูก เชิญให้ เข้าไปร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานของรัฐ หลายเรื่องหลายวาระด้วยกัน เช่น ร่วม เป็นกรรมการพิจารณาปัญหาการ เข้ามา ร่วม เป็น ผู้สังเกตการณ์เลือกตั้ง ร่วม เป็นฝ่ายรณรงค์เผยแพร่ประชาธิปไตย ฯลฯ

ลักษณะที่สอง นักศึกษาหลายคนได้ เข้าไปร่วมกิจกรรมกับพรรคการเมือง และ บางคนถึงกับได้ เป็นแกนนำคนสำคัญของพรรค

ลักษณะที่สาม กลุ่มนักศึกษาได้ เข้าไปมีบทบาทสำคัญ เป็นกลุ่มนำในการระดม หลังกรรมกรและชาวนา

บรรดากรรมกรต่างก็ เต็มใจที่จะรับความช่วยเหลือจากกลุ่มนักศึกษาและยินดี กับบรรยากาศประชาธิปไตยที่ให้ เสรีภาพอย่างไม่เคยมีมาก่อนในอดีต การชุมนุมนัดหยุด งานครั้งใหญ่ได้เกิดขึ้น 2-3 ครั้งในปี พ.ศ. 2517 ในเดือนกรกฎาคมได้มีการรวมของ โรงแรมคูสิธธานีในกรุงเทพ ฯ ร่วมกันชุมนุมขับไล่ผู้บริหารบางคนที่เป็นชาวต่างประเทศ นอกจากนี้ หลังกรรมกรยังประสบความสำเร็จในการ เรียกร้องให้รัฐบาลประกาศขึ้นอัตรา ค่าแรงงานขั้นต่ำถึง 2 ครั้ง 2 คราว อีกทั้งยังสามารถ เรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขพระราช บัญญัติแรงงานสัมพันธ์ได้สำเร็จอีกด้วย

บรรดาชาวนาในชนบทก็มีความตื่นตัวที่จะ เรียกร้องขอความเป็นธรรม เช่นกัน หลังจากที่ไม่ได้รับการ เหลียวแลอย่างจริงจังมานานนับสิบปี กลุ่มชาวนาได้ เดินทาง เข้าสู่ กรุงเทพ ฯ เป็นครั้งแรกในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2517 เพื่อประท้วงให้รัฐบาลแก้ไขปัญหา ราคาข้าวตกต่ำ กลุ่มชาวนารวมตัวกันอีกครั้ง เมื่อ เดือนมิถุนายนในปี เดียวกัน เพื่อต่อต้าน การเอาผิดเอา เปรียบของบรรดา เจ้าของนา ต่อมาใน เดือนพฤศจิกายนชาวนาจำนวน 20,000 คนได้รวมตัวกันประท้วงให้รัฐบาลจัดหาที่ดินทำกินและหามาตรการปลดหนี้สินให้ กับชาวนา การชุมนุมประท้วงนี้กินเวลาถึง 17 วันโดยได้รับความช่วยเหลือจากรอง เลขาธิการศูนย์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยและประธานองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จากการประท้วงครั้งนี้ทำให้รัฐบาลต้องแก้ไขกฎหมายการ เข้าที่นา และ เสนอร่างกฎหมาย ปฏิรูปที่ดินขึ้นโดยกำหนดให้ประชาชนทั่วไปมีสิทธิครอบครองที่ดินได้คนละไม่เกิน 50 ไร่ (แต่กฎหมายนี้มีได้ผ่านมติสภาออกมา เป็นกฎหมาย)

ตลอดปี พ.ศ. 2517 ประเทศไทยต้องประสบกับความเคลื่อนไหวของกลุ่มต่าง ๆ ในลักษณะหลายรูปหลายแบบ อาทิ การเรียกร้องสิทธิของสตรี การชุมนุมประท้วงของเจ้าหน้าที่ตำรวจระดับนายสิบที่เรียกร้องโอกาสความก้าวหน้าในชีวิตราชการ นอกจากนี้ยังมีเจ้าหน้าที่ตำรวจบางคน เขียนหนังสือโจมตีนโยบายของรัฐบาลในการปราบปรามผู้ก่อการร้ายอีกด้วย²⁹

อย่างไรก็ดี เหตุการณ์ที่น่าสลดใจที่สุดในรอบปีได้แก่การชุมนุมประท้วงครั้งใหญ่ของชาวนาเมื่อเดือนพฤศจิกายน ซึ่งมีกลุ่มพระสงฆ์เข้าร่วมสนับสนุนด้วย พล.อ.กฤษณ์ สีวะราได้ให้สัมภาษณ์ว่า เหตุการณ์ในครั้งนี้นำแสดงถึงความเครียดอย่างถึงที่สุดแล้ว³⁰ และเกษตรกรได้ออกคำสั่งลงโทษพระภิกษุที่เข้าไปร่วมชุมนุมประท้วงกับชาวนาจำนวน 20,000 คน ในครั้งนั้น ครั้นเมื่อพระภิกษุนั้นซึ่งถูกเกษตรกรลงโทษได้ปฏิบัติเสธที่จะลาออกจากวัดก็ถูกสมภารประทุษร้ายร่างกายถึงศีรษะแตก เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เป็นระเบียบในวินัยสงฆ์และกลั่นไถ่การเมืองที่ลวงล้ำ เข้าไปในสถาบันสงฆ์

ความสัมพันธ์กับต่างประเทศ

ผู้นำไทยได้ดำเนินนโยบายปลีกตัวออกจากการผูกตนเองอยู่กับสหรัฐอเมริกาแบบค่อยเป็นค่อยไป อาทิ จำกัดการขยายตัวของฐานทัพอเมริกัน เริ่มกวาดขันสินค้า PX และเริ่มมีการถอนกำลังเจ้าหน้าที่อเมริกันกลับสู่มาตุภูมิ เหตุการณ์เลวร้ายในรอบปี พ.ศ. 2517 เริ่มต้นด้วยการกระทำของเจ้าหน้าที่กรมประมวลข่าวกลางชาวอเมริกันในจังหวัดสกลนครได้ส่งเอกสารปลอมในนามของพรรคคอมมิวนิสต์ถึงนายกรัฐมนตรีไทย นาย William Kintner ผู้เพิ่งเข้ามารับตำแหน่ง เอกอัครราชทูตอเมริกันประจำประเทศไทยได้แสดงความเสียใจและขอภัยในสิ่งที่เกิดขึ้น แต่ก็ยังไม่เป็นที่พอใจของคนไทยหลายคน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พล.ท.วิฑูรย์ ยะสวัสดิ์ อดีตผู้บัญชาการหน่วยอาสาสมัครทหารพรานใน

²⁹ พ.ต.ต.อนันต์ เสนาจันทร์, "คอม...ที่รัก," (กรุงเทพฯ : สยามการพิมพ์, 2517).

³⁰ The Nation Review, December 3, 1974.

สมรภูมิลาว พล.ท.วิฑูรย์ ผู้เข้าไปดำรงตำแหน่งรักษาการรองอธิบดีกรมตำรวจได้เปิดเผยชื่อหัวหน้าหน่วยงานประมวลข่าวกลางของสหรัฐ ฯ ที่ประจำกรุงเทพฯ ฯ คือผู้นำรัฐบาลไทยอีกด้วย สิ่งเหล่านี้ต้องทำให้นาย William Kintner ต้องเปิดใจกว้างและมีท่าทีจริงจังต่อผู้นำไทยมากขึ้น

สัมพันธภาพไทย-อเมริกันที่คลายความกระชับลงไปมากนี้ เป็นผลอันเนื่องมาจากแนวนโยบายต่างประเทศของสหรัฐ ฯ ที่มีต่อภูมิภาคนี้ได้เปลี่ยนแปลงนับตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2517 ผู้นำไทยได้พยายามหันกลับไปยังสัมพันธภาพทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยนายจรูญพันธ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา ผู้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงต่างประเทศได้ประกาศเมื่อสิ้นปี พ.ศ. 2516 ว่าประเทศไทยจะให้การรับรองรัฐบาลจีนในปักกิ่ง³¹ คณะผู้แทนไทยระดับสูงได้เดินทางไปเยือนกรุงปักกิ่ง เป็นครั้งแรกในรอบสิบกว่าปีที่ผ่านมา และขณะเดียวกันสัมพันธภาพระหว่างไทยกับจีนได้หันกลับเหินห่างลงไป ความกดดันนี้ทำให้เกิดปฏิกิริยาขึ้นในหน่วยอดีตกองพลที่ 93 ของจีนได้หันซึ่งพำนักอยู่ในภาคเหนือของประเทศไทย และมีรายงานออกมาว่าหน่วยกองพลที่ 93 ได้มีตัวลงไปในที่สุด³²

แม้ผู้นำไทยได้แสดงความปรารถนาที่จะรื้อฟื้นสัมพันธภาพกับประเทศเพื่อนบ้านอินโดจีน แต่ก็ไม่มีท่าทีที่จะติดต่อสัมพันธ์กับประเทศเวียดนาม จากรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์ในกรุงเทพฯ ฯ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2517 ปรากฏว่าโฆษกกระทรวงต่างประเทศของเวียดนามได้ออกแถลงการณ์กล่าวหาประเทศไทยว่า "ยังคงอนุญาตให้สหรัฐ ฯ มีฐานทัพอากาศอยู่ต่อไป เพื่อทำการต่อต้าน เวียดนามและประเทศคอมมิวนิสต์อินโดจีน...จากการดำเนินนโยบายที่เป็นปฏิปักษ์ต่อ เวียดนาม เช่นนี้ จึง เป็นสิ่งที่สวนทางกับคำพูดของผู้บริหารฝ่ายไทย ในเรื่องความปรารถนาที่จะปรับความเข้าใจระหว่างประเทศทั้งสอง"³³

ผู้ก่อการร้ายในท้องที่ชนบท

หากความสัมพันธ์ที่เลวร้ายระหว่างไทย-เวียดนามไม่ใช่เรื่องสลักสำคัญนัก คำกล่าวโจมตีเกี่ยวกับการถอนกำลังทหารอเมริกันออกจากประเทศไทยก็คงจะไม่มีอุปสรรค

³¹Bangkok Post, June 10, 1974.

³²The Nation Review, December 30, 1973.

³³Bangkok Post, April 15, 1974.

ใด ๆ ทั้งสิ้น แต่เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. 2517 ได้ทำให้
 สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องล่อแหลมอยู่มากทีเดียว การวิเคราะห์ของหน่วยข่าวกรองสหรัฐ ๆ ภาย
 งานว่าเวียดนามได้ให้ความสนับสนุนอย่างมากต่อขบวนการผู้ก่อการร้ายในประเทศไทย
 กองกำลังทหารเวียดนาม 2,000 คน และกองทหารประเทศลาวได้ให้ความร่วมมือกับ
 พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยทั้งในด้านการฝึกอบรมและวางแผนยุทธศาสตร์

จากความช่วยเหลือของ เวียดนามนี้เองที่ทำให้ขบวนการก่อการร้ายในประเทศไทย
 ไทยมีความรุนแรงขึ้นในปี พ.ศ. 2517 หลักฐานจากหน่วยข่าวกรองระบุว่าประเทศไทย
 มีจำนวนผู้ก่อการร้ายติดอาวุธอยู่ประมาณ 8,000 คน ซึ่งสูงกว่าเมื่อปีที่แล้วที่เคยมีอยู่
 เพียง 5,000 คน ความรุนแรงของภัยผู้ก่อการร้ายมีอยู่มากในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียง
 ออกเฉียงเหนือ การปะทะกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับ ผ.ก.ค.มีความรุนแรงเพิ่มขึ้น
 ทั้งนี้เพราะ ผ.ก.ค.มีอาวุธที่ทันสมัยขึ้น บางครั้งถึงกับเข้าโจมตีว่าการอำเภอและสถานี
 ตำรวจ การปะทะกันบางครั้งใช้เวลาเป็นชั่วโมงแทนที่จะเป็นการปะทะกันเพียงช่วงสั้น ๆ
 5-10 นาทีดังเช่นในอดีต รัฐบาลไทยต้องสิ้นเปลืองงบประมาณเกี่ยวกับการรักษาความ
 มั่นคงภายในเป็นจำนวนมาก โดยไม่มีหลักประกันว่าเมื่อใดจึงจะสามารถยุติปัญหานี้ได้

คำโฆษณาชวนเชื่อของฝ่ายคอมมิวนิสต์ยื่นยื่นออกมาว่า ระบอบการปกครองของ
 ไทยในปัจจุบันมิได้มีความแตกต่างไปจากระบอบการปกครองในยุคก่อนเดือนตุลาคม 2516
 เท่าใดนัก คำโฆษณาชวนเชื่อครั้งล่าสุดในวาระครบรอบ 32 ปี ของพรรคคอมมิวนิสต์
 แห่งประเทศไทยได้กล่าวอ้างถึงแนวทางของพรรคในอันที่จะต่อสู้กับรัฐบาลต่อไป โดยจะขอ
 เป็นแนวร่วมกับนักศึกษา ชาวนา บัญชาชนและกรรมกร

เจ้าหน้าที่ของรัฐกล่าวว่าการปราบปรามผู้ก่อการร้ายด้วยกลยุทธ์ เดิมคงจะไม่
 ช่วยให้สถานการณ์ดีขึ้น ฝ่ายรัฐบาลจึงได้จัดตั้งองค์กรระดับหมู่บ้านซึ่งมีชื่อว่า "ไทยอาสา
 พัฒนาป้องกันชาติ" (อ.พ.ป.) ขึ้นมาต่อต้านผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ องค์กร อ.พ.ป.
 ก่อปรด้วยราษฎรอาสาสมัครประจำท้องถิ่น มีหน้าที่รักษาความปลอดภัยภายในหมู่บ้านหรือ
 ตำบล การจัดตั้ง อ.พ.ป.นี้ นับว่าเป็นกลยุทธ์ "หนามยอก หนามบ่ง" ที่ฟังแล้วน่าจะเป็น
 เป็นผลดีต่อรัฐบาล แต่ความสำเร็จในการต่อต้านผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในประเทศคงจะ
 ต้องอาศัยการพัฒนาชนบทให้ยุติกันอีกด้วย

สรุป

บรรดาการเมืองการเมืองฝ่ายอนุรักษนิยมคงจะได้รับชัยชนะจากการเลือกตั้งและเข้าไปทำหน้าที่จัดตั้งรัฐบาลบริหารประเทศไทยอย่างไม่ต้องสงสัย กลุ่มอนุรักษนิยมที่อยู่ในกองทัพจะไม่เข้าไปมีบทบาททางการเมืองโดยตรงภายในอนาคตอันใกล้นี้ แต่ข้อสังเกตนี้ก็ไม่มีหลักประกันใด ๆ ที่สามารถยืนยันได้ว่าจะเป็นเช่นนั้นเสมอไป ทั้งนี้เพราะเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมทางการเมืองไทยยุคหลังเดือนตุลาคม พ.ศ. 2516 เต็มไปด้วยความตื่นตัวในเกือบทุกด้าน จนบางครั้งถึงกับทำให้สังคมนักสังคมนิยมหรือ เกือบจะปรับตัวไม่ทัน

หากพิจารณาในมุมกว้างแล้ว ความตื่นตัวทางการเมืองในสังคมไทยที่เพิ่งปรากฏขึ้นนี้ไม่ใช่สิ่งแปลกประหลาดอะไรนัก พัฒนาการของสังคมซึ่งก้าวไปสู่ระดับหนึ่งย่อมทำให้การเมืองกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมีอาจผูกขาดอำนาจไว้ได้อีกต่อไป หลังทางการเมืองที่ปรากฏขึ้นใหม่เหล่านี้ต่างก็ปรารถนาที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจของรัฐและบรรดาพลังเหล่านี้คงจะยืนหยัดต่อสู้กับพลังอำนาจเก่าอยู่ต่อไป เหตุการณ์ทางการเมืองในปี พ.ศ. 2517 เป็นพัฒนาการก้าวหนึ่งของสภาพชีวิตการเมืองไทย

การวิเคราะห์การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี พ.ศ. 2518

เมื่อรัฐบาลของนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ทดวาระไปเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2518 โดยการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 26 มกราคม 2518 ผลการเลือกตั้งครั้งนี้เมื่อพิจารณาจากตารางที่ 3.5 แสดงให้เห็นจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับการเลือกตั้งจากพรรคการเมือง 42 พรรค ที่ส่งผู้สมัครเข้าแข่งขันเลือกตั้ง มีเพียง 22 พรรคเท่านั้นที่ได้รับเลือกเข้ามามีที่นั่งในสภา ตารางนี้ได้จัดแบ่งพรรคต่าง ๆ ออกเป็นกลุ่ม ๆ ตามแนวทางการเมืองของแต่ละพรรค การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งที่สะอาดที่สุดครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์การเลือกตั้งของไทย³⁴ ดังนั้นผลการออกเสียงที่ท่วมเทให้กับพรรคซึ่งนิยมทหารจึงเป็นเครื่องพิสูจน์ว่า ไม่มีเหตุผลใดที่ทหารจะต้องหวั่นเกรงต่อการเลือกตั้งอย่าง

34

Jeffrey Race, "The January 1975 Thai Election : Preliminary Data and Inferences," Asian Survey. 15 : 4 (April 1975), pp. 375-381.

เสรี พฤติกรรมของนายทหารชั้นผู้ใหญ่หลายคนซึ่งออกคืบจากการถูกกระหน่ำกระหน่ำ
ในระหว่างการรณรงค์หาเสียง นับว่าเป็นผลดีต่อการเลือกตั้งในอนาคตมาก

ตารางที่ 3.5 องค์ประกอบสภาผู้แทนราษฎรของประเทศไทยปี พ.ศ. 2518

พรรค	จำนวนที่ได้รับเลือกตั้ง						รวม	ร้อยละ ที่ได้รับ	ร้อยละ ของทั้งสภา
	จำนวน ผู้สมัคร	กทม.	กลาง	ใต้	เหนือ	ตะวันออกเฉียงเหนือ			
กลุ่มพรรคสหประชาไทย									
(ทหารฝ่ายขวา)									
1. ชรามสังคัม	237	-	14	7	6	18	45	19.0	16.7
2. ชาติไทย	210	2	9	3	3	11	28	13.3	10.4
3. สังคัมชาตินิยม	146	-	7	1	2	6	16	11.0	5.9
4. เกษตรสังคัม	121	-	4	1	10	4	19	15.7	7.1
กลุ่มพรรคประชาธิปไตย									
(พลเรือนฝ่ายขวา)									
5. ประชาธิปัตย์	231	23	11	17	16	5	72	31.1	26.8
6. กิจสังคัม	230	1	2	3	7	5	18	7.8	6.7
7. ประชาธิปไตย	82	-	1	1	-	-	2	2.4	.7
8. อธิปัตย์	25	-	-	1	-	1	2	8.0	.7
กลุ่มพรรคเป็นกลาง									
9. พลังใหม่	106	-	2	-	3	7	12	11.3	4.5
10. โท	45	-	1	-	2	1	4	8.9	1.5
กลุ่มฝ่ายซ้าย									
11. สังคัมนิยม	82	-	-	2	2	11	15	18.3	5.6
12. แนวร่วมสังคัมนิยม	74	-	-	-	-	10	10	13.5	3.7

ตารางที่ 3.5 องค์ประกอบสภาผู้แทนราษฎรของประเทศไทยปี พ.ศ. 2518

พรรค	จำนวนที่ได้รับเลือกตั้ง						รวม	ร้อยละ ที่ได้รับ	ร้อยละ ของทั้งสภา
	จำนวน ผู้สมัคร	กทม.	กลาง	ใต้	เหนือ	คะวันออก เฉียงเหนือ			
กลุ่มพรรคเล็กพรรคน้อย									
13. พันชาติไทย	97	-	1	-	-	2	3	3.1	1.1
14. สันติชน	78	-	5	-	3	-	8	10.3	3.0
15. เศรษฐกร	74	-	-	-	-	1	1	1.4	.4
16. เกษตรกร	36	1	-	-	-	-	1	2.8	.4
17. พลังราษฎร	32	-	-	-	-	1	2	6.3	.7
18. เสรีชน	31	-	-	-	1	-	-	3.3	.4
19. แรงงาน	28	-	-	-	1	-	1	3.8	.4
20. ประชาธรรม	26	-	-	-	-	6	6	23.1	2.2
21. แผ่นดินไทย	22	-	-	-	-	2	2	9.1	.7
22. พัฒนาจังหวัด	1	-	-	-	1	-	1	100.0	.4

ที่มา : The Nation Review, 1 February 1975, p. 3.

เป็นที่น่าสังเกตว่า การเลือกตั้งครั้งนี้มีผู้มาใช้สิทธิในการเลือกตั้งน้อยมาก
คือมีเพียงร้อยละ 35 ในกรุงเทพมหานคร และเฉลี่ยเพียงร้อยละ 47 ทั่วประเทศ
ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากการที่มีผู้สมัครรับเลือกตั้งมากเกินไป และการไม่เห็นความ
สำคัญของการเลือกตั้ง

ตารางที่ 3.6 องค์ประกอบของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำแนกเป็นรายภาค

ภาค	ทหารฝ่ายขวา		พลเรือนฝ่ายขวา		เป็นกลาง		ฝ่ายซ้าย		อื่น ๆ	
	จำนวน ที่นั่ง	ร้อยละ รายภาค	จำนวน ที่นั่ง	ร้อยละ รายภาค	จำนวน ที่นั่ง	ร้อยละ รายภาค	จำนวน ที่นั่ง	ร้อยละ รายภาค	จำนวน ที่นั่ง	ร้อยละ รายภาค
กรุงเทพ ฯ	2	7.5	24	92.5	0	0.0	0	0.0	0	0.0
กลาง	34	58.0	14	23.5	3	5.0	0	0.0	8	13.5
ใต้	12	33.3	22	61.2	0	0.0	2	5.5	0	0.0
เหนือ	21	37.0	23	40.0	5	9.0	2	3.5	6	10.5
ตะวันออก เฉียงเหนือ	39	43.0	11	12.0	8	9.0	21	23.5	12	13.0

ที่มา : สรุปจากตารางที่ 3.5

ภูมิรัฐศาสตร์

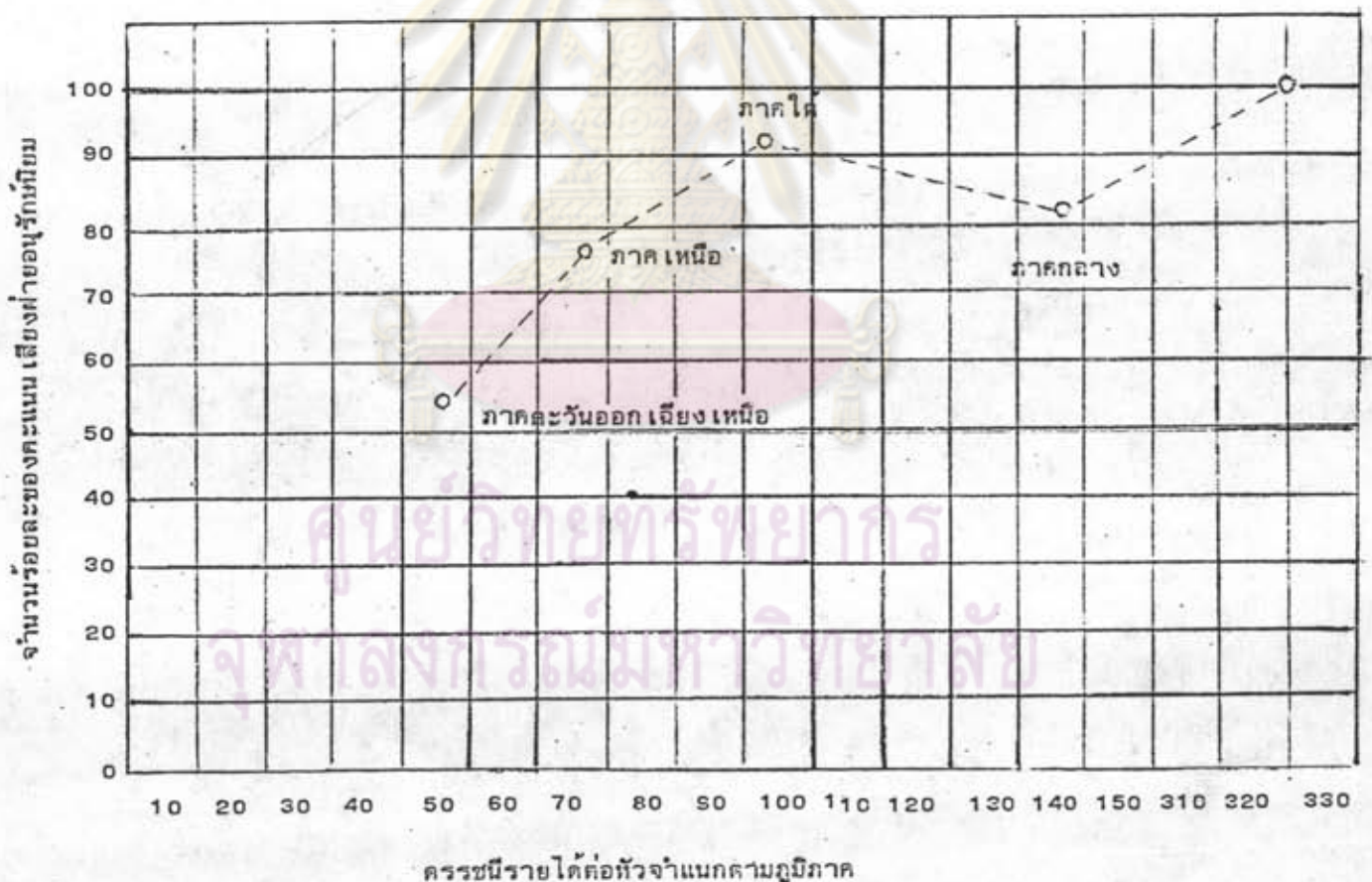
ตารางที่ 3.6 ได้ดัดแปลงมาจากตารางที่ 3.5 โดยแสดงการกระจายของที่นั่งในสภาแบ่งเป็นรายภาคตามแนวความคิดทางการเมืองของกลุ่มพรรคการเมือง กลุ่มพรรคสหประชาไทยซึ่งเป็นตัวแทนทหารฝ่ายขวาร่วมกับผู้มีชื่อเสียงในท้องถิ่น มีความเข้มแข็งที่สุดในภาคกลางกับภาคตะวันออก เฉียงเหนือ กลุ่มพรรคอธิปัตย์อันเป็นตัวแทนของพวกอนุรักษนิยมฝ่ายขวามีคะแนนเสียงดีที่สุดในกรุงเทพ ฯ จนเกือบเทียบเท่าสถิติที่กวาดที่นั่งได้เกือบทั้งหมดเมื่อปี พ.ศ. 2511 และยังได้รับการสนับสนุนอย่างเข้มแข็งในภาคใต้ด้วย

การตีความการออกเสียงของอีก 3 กลุ่มที่เหลือต้องอาศัยความละเอียดอ่อน แต่เดิมได้คาดหวังกันไว้ว่า "เป็นกลาง" ซึ่งได้แก่ พรรคไทและพรรคพลังใหม่ อันเป็นพรรคของชนชั้นกลาง นักวิชาการและผู้มีการศึกษาจะได้รับการสนับสนุนอย่างมากในกรุงเทพ ฯ แต่ข้อเท็จจริงกลับปรากฏผลเป็นตรงกันข้าม กลุ่มพรรคเหล่านี้ไม่ได้ที่นั่งเลยแม้แต่ที่เดียวในกรุงเทพ ฯ และได้เพียง 3 ที่นั่งในภาคกลาง แต่กลับได้รับการสนับสนุนอย่างแข็งขันในภาคเหนือและภาคตะวันออก เฉียงเหนือ สำหรับพรรคฝ่ายซ้ายและพรรค "อื่น ๆ" ต่างก็ไม่

ได้ที่นั่งเลยในกรุงเทพ ฯ และได้เพียงเล็กน้อยในภาคกลาง แต่ได้รับการสนับสนุนอยู่บ้าง
ในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ความจริงประการหนึ่งที่ปรากฏให้เห็นได้แก่ การออกเสียงให้พรรคฝ่ายซ้ายและ
พรรคเล็กพรรคน้อยที่มีได้ เป็นพันธมิตรกับกลุ่มพรรคในสายพรรคสหประชาไทยและพรรคฝ่าย
อนุรักษนิยม คือการแสดงให้เห็นถึงการประท้วงต่อความโดดเด่นของกรุงเทพ ฯ แผนภูมิ
ที่ 2 แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่าง "ความนิยมที่มีต่อพรรคอนุรักษนิยม" กับ "รายได้ค่อ
หัวของประชากรจำแนกเป็นรายภาค" ในแกนตั้งคำนวณโดยการรวมจำนวนร้อยละของที่นั่ง
เป็นรายภาคสำหรับพรรคในสายทหารกับสายอนุรักษนิยม ส่วนในแกนนอน เป็นดัชนีรายได้
ค่อหัวของประชากรตามภาคต่าง ๆ โดยให้ทุกภาครวมกันแล้วเท่ากับ 100

แผนภูมิที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างการออกเสียงของกลุ่มอนุรักษนิยมกับรายได้ค่อหัว

ที่มา : แกนตั้ง - จากตารางที่ 2

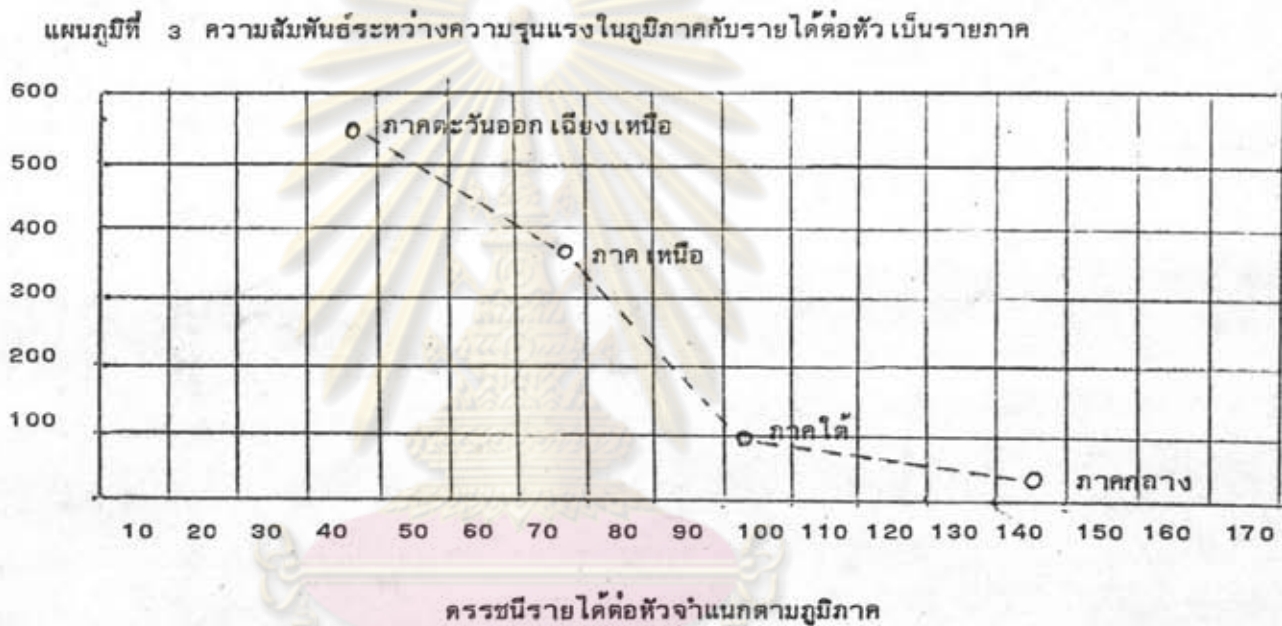
แกนนอน - จาก Income of Thailand 1972-1973, 1:6, (Bangkok :
National Social and Economic Development Board, 1974).

จากกราฟที่ได้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์กันระหว่าง "รายได้" กับ "ความนิยมที่มีต่อพรรคอนุรักษนิยม" ได้เป็นอย่างดี แม้จะไม่สมบูรณ์และไม่เป็นแนวเส้นตรงนักก็ตาม เช่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งยากจนที่สุดกว่าทุกภาคนั้น เลือกพรรคอนุรักษนิยมถึงร้อยละ 55 ของที่นั่ง (ซึ่งนับว่ายังเป็นจำนวนร้อยละที่สูงอย่างน่าพอใจ) ในขณะที่กรุงเทพฯ ซึ่งมีรายได้สูงสุด และเป็นท้องที่ซึ่งมีเสถียรภาพมากที่สุด เลือกอนุรักษนิยมถึงร้อยละ 100 ของที่นั่ง

การก่อการร้าย : เหตุการณ์รุนแรงต่อปี

(เฉลี่ยในรอบ 10 ปีจาก พ.ศ. 2508 - 2517)

ที่มา : แกนดิ่ง Bangkok Post 27 January 1975., p.1. ตัวเลขสำหรับภาคใต้

ไม่รวมจังหวัดยะลา บัตตานี นราธิวาสและสตูล

แกนนอน - เหมือนแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ที่น่าสนใจมาก อันทำให้เรามั่นใจยิ่งขึ้นว่า ประชากรในภูมิภาคไม่พึงพอใจต่อความเหลื่อมล้ำกันและพยายามจะแสดงออกให้รู้ ในแผนภูมิที่ 3 แสดงความเกี่ยวพันระหว่าง "การประท้วงแบบละเมิดกฎหมาย" ได้แก่ เหตุการณ์รุนแรงและการจลาจลในภูมิภาค (ในกรณีนี้แกนดิ่งแสดงถึงเหตุการณ์รุนแรงเฉลี่ยในรอบสิบปี) ความสัมพันธ์ปรากฏค่อนข้างชัดเจนกว่าภาคใด ยังมีรายได้มากขึ้น ก็จะมีเหตุการณ์รุนแรงลดลง

รูปโฉมใหม่ของรัฐสภา

ตารางที่ 3.6 แสดงข้อมูลองค์ประกอบของสภาผู้แทนราษฎรชุดใหม่ โดยจำแนกตามแนวความคิดทางการเมือง เหมือน เช่น เคย ปรากฏว่า เราสามารถวินิจฉัยได้หลายประเด็น หัวข้อวินิจฉัยในประการแรก การที่กลุ่มพรรคสหประชาไทยซึ่งประกอบด้วยทหารฝ่ายขวาได้รับส่วนแบ่งในสภามากนั้น แสดงถึงความเข้มแข็งของลัทธิอนุรักษนิยมในหมู่คนไทยผู้มีสิทธิออกเสียง หรืออีกแง่หนึ่ง เป็นการพิสูจน์ว่ากลุ่มชาวไร่ชาวนาผู้ลาหลังก็ยังคงไม่เข้าใจที่จะใช้สิทธิในการลงคะแนนเสียง เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของชนชั้นตน และการที่กลุ่มพรรคอนุรักษนิยมพลเรือนฝ่ายขวาได้ที่นั่งน้อยกว่ากลุ่มทหารฝ่ายขวาเพียงเล็กน้อย ยิ่งยืนยันประเด็นที่ว่า การเมืองไทยจะยิ่ง เป็นอนุรักษนิยมอย่างเข้มแข็งมาก เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มพรรคฝ่ายซ้ายซึ่งมีที่นั่งเพียงร้อยละ 9.3 เท่านั้น

ตารางที่ 3.7 องค์ประกอบของสภาผู้แทนราษฎร

แนวความคิดทางการเมืองของพรรค	จำแนกผู้สมัครรับเลือกตั้ง	จำนวน ส.ส. ที่ได้รับเลือกตั้ง	จำนวนร้อยละที่ได้รับเลือก	จำนวนร้อยละในสภา
ทหารฝ่ายขวา	710	108	15.2	40.1
พลเรือนฝ่ายขวา	568	94	16.6	34.9
ฝ่ายเป็นกลาง	147	16	10.9	6.0
ฝ่ายซ้าย	156	25	16.1	9.3
อื่น ๆ	678	26	4.2	9.7

ที่มา : สรุปจากตารางที่ 3.7

ข้อวินิจฉัยประการที่สอง พบว่าขณะที่คนไทยส่วนใหญ่นิยมพรรคอนุรักษนิยม แต่ก็ไม่สามารถตัดสินใจได้เด็ดขาดว่าจะเลือกพรรคใด เพื่อให้ปกครองประเทศแทนตน ดังจะเห็นว่าจำนวนที่นั่งส่วนใหญ่ได้ถูกแบ่งแยกกันไป ในพรรคอนุรักษนิยมฝ่ายขวาสองพรรค

ข้อวินิจฉัยในประการที่สาม เป็นประเด็นที่น่าสนใจมาก ประเด็นนั้นก็คือ มีการกล่าวหาอย่างอื้อฉาวว่ากลุ่มฝ่ายขวา "ซื้อเสียง" และ "เงินสามารถบันดาลได้ทุกอย่าง" โดยอาศัยหลักฐานที่ว่า พรรคการเมืองที่มั่งคั่งและเป็นพันธมิตรกับทหารนั้นได้รับที่นั่งในสภาเป็นจำนวนมาก แต่อันที่จริงการที่กลุ่มพรรคฝ่ายขวาได้จำนวนที่นั่งมาก อาจเป็นเพราะพรรค

ฝ่ายขวา เป็นที่นิยมของประชาชน ประกอบกับผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคฝ่ายขวาก็เป็นผู้ที่ประชาชนให้ความนิยมก็ได้ ฉะนั้นวิธีเดียวที่จะพิสูจน์ได้ก็คือต้องดูจากจำนวนร้อยละที่ผู้สมัครได้รับการเลือกตั้งมาประกอบกับค่าใช้จ่ายที่ได้จ่ายไป กล่าวคือ หากเงินเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดสำหรับการเลือกตั้งแล้ว พรรคที่ร่ำรวยควรจะได้ที่นั่ง เป็นจำนวนร้อยละที่สูงกว่าพรรคที่ยากจน เมื่อเทียบกับจำนวนผู้สมัครของตน จากข้อมูลของผู้เขียนพบว่า สถิติมิได้ให้คำตอบตามสมมติฐานนั้น กล่าวคือ เมื่อ เปรียบเทียบกับจำนวนผู้สมัครของตนเองแล้วพรรคนิคมทหารได้รับเลือกตั้ง เป็นจำนวนร้อยละ 15.2 ค่ากว่าพรรคอนุรักษนิยมพลเรือนซึ่งได้ร้อยละ 16.6 และได้น้อยกว่าแม้กระทั่งพรรคฝ่ายซ้ายซึ่งได้ร้อยละ 16.1 การวิเคราะห์เช่นนี้เป็นเพียงการวิเคราะห์เบื้องต้นเท่านั้น เพราะไม่อาจหาตัวเลขค่าใช้จ่ายของบรรดาผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้งได้ ยิ่งกว่านั้นหลายต่อหลายพรรคมักจะส่งสมาชิก เข้าชิงที่นั่ง เฉพาะใน เขตที่มีผู้สนับสนุนพรรคคนเท่านั้น

ความแตกต่างระหว่างร้อยละของผู้สมัครที่ได้รับการเลือกตั้งระหว่างกลุ่มพรรค "เป็นกลาง" กับกลุ่มพรรค "อื่น ๆ" ซึ่งสรุปได้ว่าทั้งสองฝ่ายเป็นตัวแทนฝ่ายค้านต่ออนุรักษนิยม แต่พบว่ากลุ่มพรรค "เป็นกลาง" ได้รับความสำเร็จมากกว่ากลุ่มพรรค "อื่น ๆ" ถึง 2.5 เท่านั้น แสดงว่าจะต้องมีความแตกต่างกันอยู่แน่และคงไม่ใช่เรื่องเงิน แต่น่าจะเป็นความแตกต่างในเรื่องภาพพจน์ของพรรคนั่นเอง

สำหรับความนิยมต่อพลเรือนฝ่ายขวามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างผิดปกติ คือจากร้อยละ 20.5 เมื่อการเลือกตั้งในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500 เป็นร้อยละ 25 ในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2511 และเป็นร้อยละ 34.9 ในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2518 แม้แนวโน้มนี้จะไม่มีอะไรประกันได้ว่าจะคงเป็นเช่นนี้ต่อไปอีก ถึงกระนั้นก็เป็นแนวโน้มที่เราต้องให้ความสนใจติดตามต่อไป ส่วนความนิยมที่มีต่อพรรคฝ่ายซ้ายจะเปลี่ยนแปลงอยู่ระหว่างร้อยละ $10 + 4.5$ แสดงให้เห็นว่าความนิยมต่อทหารฝ่ายขวาที่หายไปนั้นถูกแบ่งแยกไปโดยกลุ่มพลเรือนฝ่ายขวากับกลุ่มพรรคเป็นกลาง และอีกบางส่วนเป็นของกลุ่มพรรค "อื่น ๆ"

การเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2518 เป็นการย้ำถึงความสำคัญของลัทธิอนุรักษนิยม แต่ก็สร้างปัญหาที่ไม่สามารถตัดสินใจว่ากลุ่มทหารหรือกลุ่มพลเรือนฝ่ายขวากันแน่ที่ควรปกครองประเทศ อีกประเด็นหนึ่งคือการเลือกตั้งครั้งนี้เผยให้เห็น ได้แก่ความไม่พึงพอใจต่อการ

กระจายความมั่งคั่งทาง เศรษฐกิจในประเทศ แต่อย่างไรก็ตามก็ไม่สามารถจะสรุปอย่าง
ง่าย ๆ ได้ว่ารายได้เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด ปัญหาเรื่องการกระจายอำนาจซึ่งกระจุกอยู่
ในกรุงเทพ ฯ อย่างมากมายต่างหากที่ทำให้กระจายรายได้ปรากฏออกมาในรูปแบบนี้

ผลการเลือกตั้งไม่มีพรรคใดคุมเสียงข้างมากในสภาได้นี้ ย่อมทำให้รัฐบาลไม่มีเสถียรภาพ และอำนาจจะถูกแบ่งไปสู่ผู้ปกครองที่อยู่ในโอวาทของทหารและระบบราชการ รัฐบาลจะขาดความมั่นใจในการเผชิญกับปัญหาของประเทศ เช่น เงินเพื่อ ความไม่เสมอภาคในรายได้ การละทิ้งที่ดินทำกินและการอพยพ เข้าเมืองของชาวนาและความล่าช้าทางเกษตรกรรม ดังนั้น เราอาจทำนายได้ว่าความเคลื่อนไหวประท้วงจะมีต่อไปและอาจขยายมากขึ้น

กลุ่มคนที่จะได้ประโยชน์ที่ได้จากการเลือกตั้งครั้งนี้ได้แก่ ทหารและข้าราชการ นักลงทุนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ และประเทศพันธมิตรของไทย ทั้งนี้เพราะว่า ผลการเลือกตั้งทั้งสามครั้งไม่มีพรรคขั้วไหนใด ๆ ที่แสดงว่าประเทศไทยจะมีการเปลี่ยนแปลง หากจะมีบ้างก็เป็นเพียงการ เปลี่ยนจากผู้นำทางทหารไปสู่พลเรือนอนุรักษนิยมและพรรค เป็นกลางซึ่ง เป็นผู้สนับสนุนธุรกิจแบบทุนนิยมทั่วไป ปัญหาปัจจุบันของไทยคือแนวโน้มในระยะยาวอาจจะทำให้ฝ่ายทหารและฝ่ายอนุรักษนิยมพลเรือนได้ที่นั่งพอ ๆ กัน ซึ่งทำให้ประเทศไทยตกอยู่ในทางสองแพร่ง เพราะฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่อาจจะบริหารประเทศอย่างมีประสิทธิภาพได้ นอกเสียจากจะร่วมมือกันเท่านั้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย